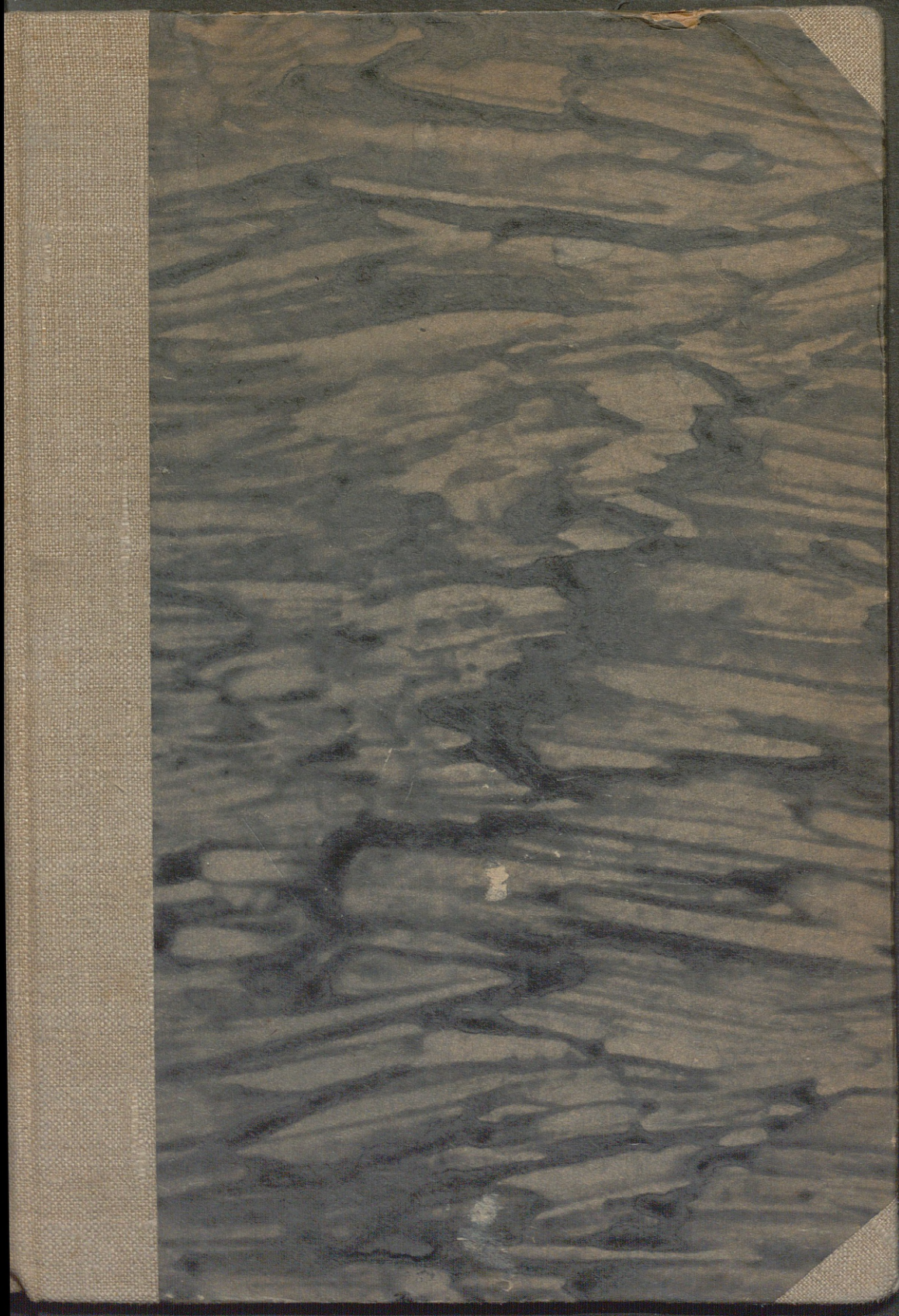
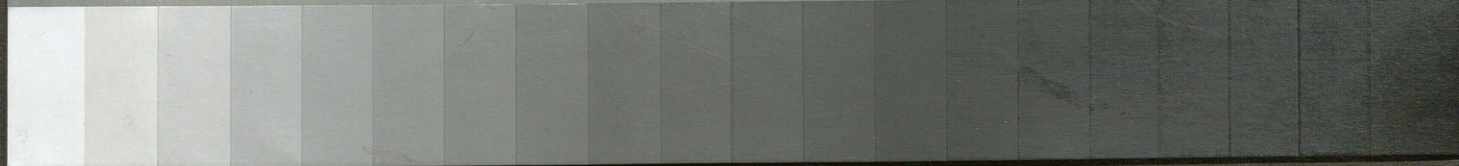
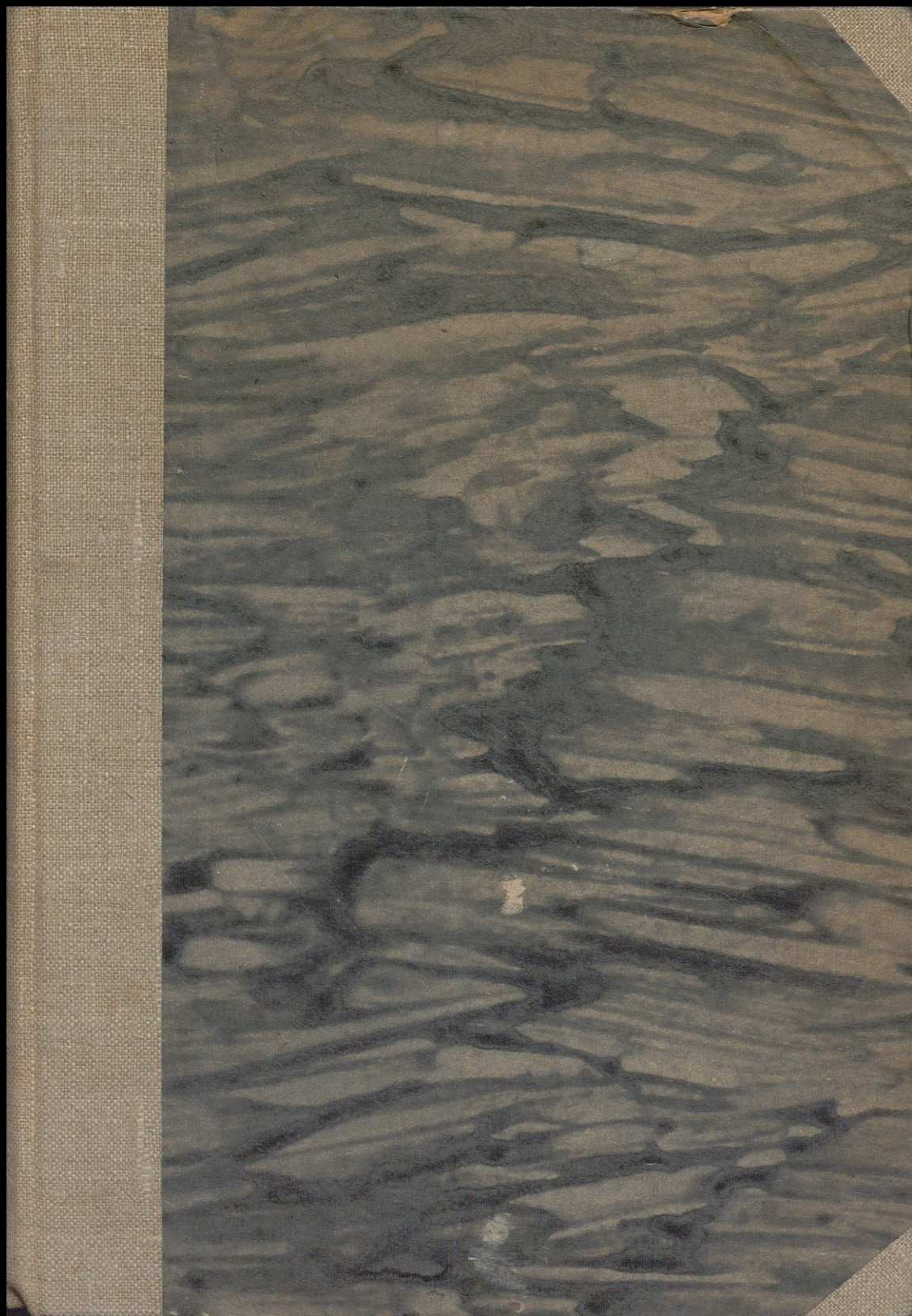

Grey Scale #13

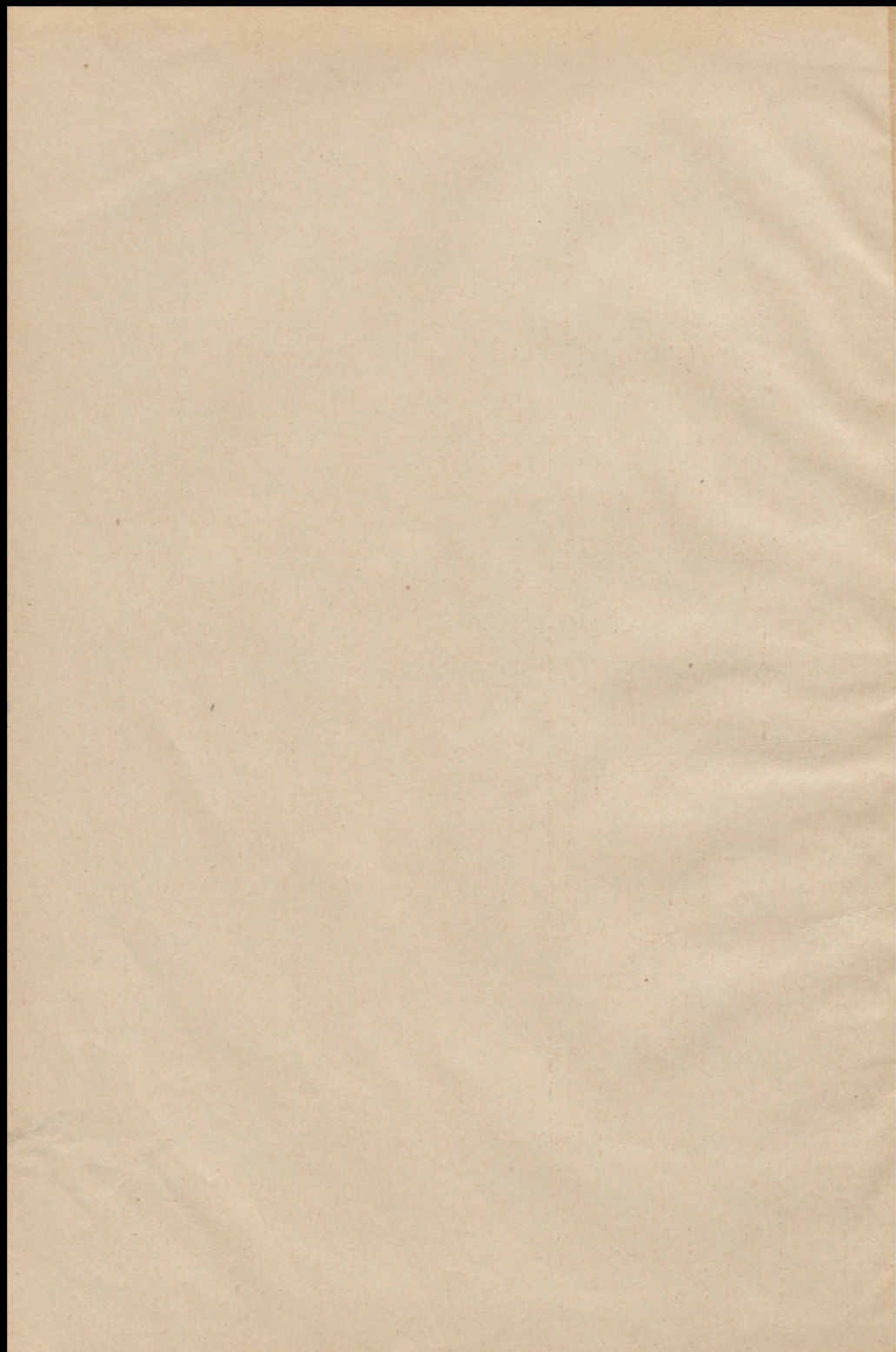

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

CENTRALNE WŁADZE OŚWIATOWE
NA TERENIE
B. KRÓLESTWA KONGRESOWEGO

TRAVAUX HISTORIQUES
DE LA SOCIÉTÉ DES SCIENCES ET DES LETTRES
DE VARSOVIE

VOLUME VI

FASCICULE 2

ROZPRAWY HISTORYCZNE
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO

TOM VI

ZESZYT 2

TADEUSZ MANTEUFFEL

CENTRALNE WŁADZE
OŚWIATOWE
NA TERENIE
B. KRÓLESTWA KONGRESOWEGO
(1807—1915)

WARSZAWA

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO
WYDANE Z FUNDUSZU IM. Ś. P. MIROSLAWA KERNBAUMA

1 9 2 9

557/2

DRUKARNIA WŁ. ŁAZARSKIEGO
WARSZAWA, ŻŁOTA 7/9

1929

*Przyjaciółom moim
pracę tę poświęcam.*

Pracując od szeregu lat w archiwum, przekonałem się zarówno z doświadczenia własnego, jak i tych pracowników naukowych, których robotę miałem sposobność tam obserwować, jak trudno dać sobie radę z poszukiwaniami archiwalnemi bez dokładnej znajomości historii, organizacji, składu osobowego, a niejednokrotnie nawet i biografij urzędników tej władzy, z której aktami ma się do czynienia. Sumienny pracownik musi poświęcić ogromną ilość czasu na zdobywanie wiadomości, mających dla niego znaczenie litylko drugorzędne, bez których jednakże nie jest w stanie opracować swego zagadnienia. Robotę tę muszą powtarzać dotychczas stale zarówno archiwiści, jak i poszczególni badacze naukow, nie posiadamy bowiem w naszej literaturze naukowej dobrze opracowanej historii administracji. Doskonałe skądinąd dzieło Okolskiego (*Wykład prawa administracyjnego oraz prawa administracyjnego obowiązującego w Królestwie Polskiem*, tomów 3, Warszawa 1880 — 1884), mimo swych zalet jest niewystarczające dla tego, kto chce pracować w archiwum, a zresztą, jako opracowane wyłącznie na podstawie materiału drukowanego, posiada cały szereg braków i niedomówień.

Praca niniejsza ma zamiar wypełnić tę lukę w dziedzinie jednej tylko gałęzi administracji publicznej, a mianowicie oświaty, w odniesieniu jednakże tylko do władz centralnych. Pomija więc zarówno organizację władz oświatowych II instancji, jak również organizację instytucyj pomocniczych w rodzaju Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, Kuratorji Jeneralnej czy Komitetu (dawniej Wydziału) Cenzury, które wprawdzie bezpośrednio były zależnione od władz centralnych, jednakże stanowiły jednostki autonomiczne, rządzące się własnemi statutami organizacyjnemi i po-

siadające zupełnie niezależne kancelarze i rejestratyry. Celowo zostaje również pominięta organizacja szkolnictwa i nauczania, chodzi mi bowiem wyłącznie o przedstawienie administracji oświatowej.

Praca składa się z czterech części.

Pierwsza obejmuje zarys dziejów i organizacji centralnych władz oświatowych na terenie b. Królestwa Kongresowego w latach 1807 — 1915, t. j. od ustanowienia w ziemiach, odebranych przez Napoleona Prusakom, Izby Edukacyjnej, tej spadkobierczyni dawnej Komisji Edukacyjnej z czasów niepodległej Rzplitej, aż do opuszczenia Warszawy przez Rosjan w czasie Wielkiej Wojny, t. j. daty będącej punktem zwrotnym w dziejach również i oświaty b. Królestwa Polskiego. W części tej są podane bez zbytniego zagłębiania się w szczegóły najważniejsze informacje z dziedziny organizacji, które są niezbędne dla zrozumienia działalności danych władz, oraz które umożliwiają orjentację w aktach po nich pozostałych.

Część druga obejmuje skład osobowy omawianych władz w omawianym okresie. Jest to lista osób, zajmujących kierownicze stanowiska w administracji oświatowej; zostają w niej natomiast pominięci wszyscy niżsi urzędnicy oraz cały personel kancelaryjny. Lista jest ułożona według następujących zasad: 1-o pod nazwą każdej z wymienionych tam władz znajdują się dwie daty, z których pierwsza oznacza datę faktycznego rozpoczęcia działalności przez daną władzę, a druga — datę jej faktycznej likwidacji; okazało się to konieczne z tego powodu, że zazwyczaj między datą dekretu organizacyjnego, czy likwidującego a istotną organizacją, czy likwidacją danej władzy upływa spory przebieg czasu; 2-o nazwiska osób, zajmujących jedną i tę samą kategorię stanowisk zostały podane w porządku chronologicznym ich nominacji, w obrębie zaś jednego dekretu nominacyjnego zostały ułożone w porządku alfabetycznym nazwisk; 3-o przy każdym nazwisku zostały podane dwie daty — pierwsza oznacza datę nominacji, druga datę dymisji, względnie datę śmierci, lub przejścia na inny urząd.

Część trzecia stanowi krótki słownik biograficzny osób wymienionych w części drugiej. Są w niej podane w porządku alfabetycznym nazwisk związane dane biograficzne wspomnianych osób aż do chwili ich pierwszej nominacji w centralnej administracji szkolnej. Biografie te zostały opracowane w dużej

mierze na podstawie encyklopedyj i słowników biograficznych; dopiero w ich braku uciekałem się do samodzielnych poszukiwań archiwalnych. Przy nazwiskach osób wyznania niekatolickiego zaznaczałem ich wyznanie.

Część czwarta obejmuje wykaz wszystkich statutów organizacyjnych i instrukcyj wewnętrznych, obowiązujących centralne władze oświatowe w latach 1807 — 1915. W wypadku, gdy statut taki nie był dotychczas jeszcze drukowany ani w *Dzienniku Praw*, ani też w żadnym innym wydawnictwie, podaję jego tekst.

Zaznaczyć muszę, że tekst podaję w pisowni zmodernizowanej, a daty według nowego stylu.

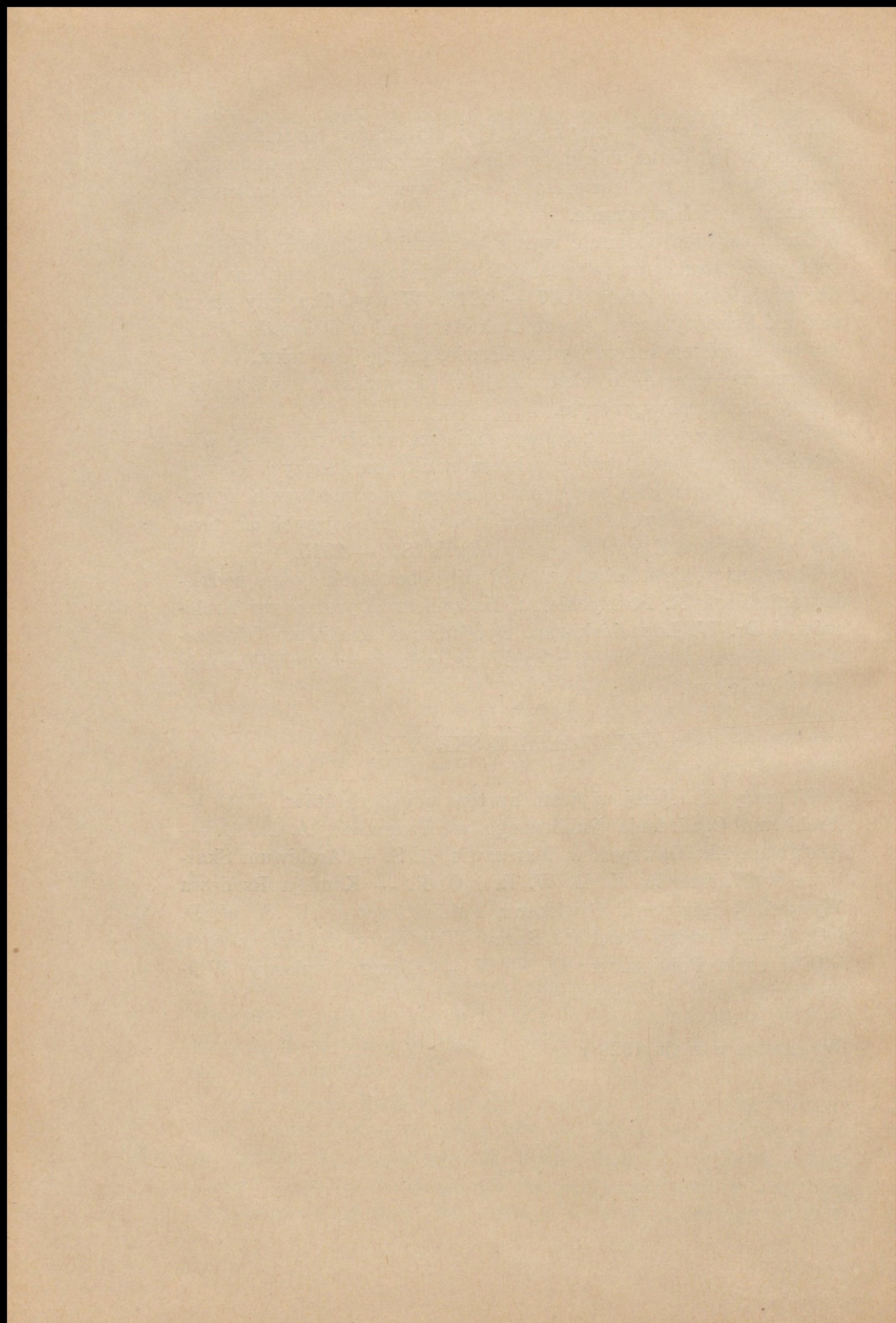
Jak widać z powyższego, pracę niniejszą należy traktować właściwie jako wydawnictwo z zakresu nauk pomocniczych historii nowożytnej oraz jako wstęp do będącego w opracowaniu inwentarza akt centralnych władz oświatowych, działających na terenie b. Królestwa Kongresowego w latach 1807 — 1915.

Na zakończenie uważam za swój miły obowiązek złożyć podziękowanie Prof. St. Ptaszyckiemu, Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów, i Dr. W. Łopacińskiemu, Dyrektorowi Archiwum Oświecenia Publicznego, za umożliwienie i zezwolenie na opublikowanie pracy niniejszej.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY:

W pracy niniejszej używam następujących skrótów: A. O. — Archiwum Oświecenia Publicznego w Warszawie, A. A. D. — Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, A. S. — Archiwum Skarbowe w Warszawie; K. R. W. R. i O. P. — Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; K. R. S. W. D. i O. P. — Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego; O. N. W. — Okrąg Naukowy Warszawski.

Warszawa, w maju 1929 r

I

ZARYS DZIEJÓW I ORGANIZACJI CENTRALNYCH WŁADZ OŚWIATOWYCH

15.II.1807 — 6.VII.1815

Ustanowiona na mocy dekretu Napoleona I z dnia 14 stycznia 1807 Komisja Rządząca ¹⁾ rozpoczyna działalność od oznaczenia zakresu swoich czynności w rozporządzeniu, wydanem dnia 26 stycznia, a obejmującym w ogólnych zarysach podstawowe zasady organizacji władz jej podległych ²⁾.

Paragrafy od 65 do 71 powyższego rozporządzenia są poświęcone organizacji władz oświatowych, której główne zasady dadzą się streścić w następujących punktach.

Dozór i piecza nad sprawami wychowania i oświaty porucza się Dyrektorowi Spraw Wewnętrznych. Z jego ramienia oświatą ma się zajmować Izba Edukacyjna, będąca przekształceniem dawnego Eforatu, powołanego jeszcze przez Prusaków, jako instytucja dozorcza dla Liceum Warszawskiego. W skład Izby ma wchodzić prezes i 8 członków, mianowanych na wniosek Dyrektora Spraw Wewnętrznych przez Komisję Rządzącą. Rozporządzenie przytem zastrzega, że dotychczasowi członkowie Eforatu mają być na swych miejscach utrzymani.

Dnia 14 lutego na wniosek Dyrektora Spraw Wewnętrznych, Brezy, Komisja Rządząca podpisuje nominację na przewodniczącego i członków Izby Edukacyjnej.

Na pierwszą sesję nowomianowana Izba zbiera się dnia 15 lutego. Na sesji tej powołano sekretarjat oraz postanowiono odby-

¹⁾ cfr. Henryk Konic *Komisja Rządząca* — *Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana* t. XXXVII, 348.

²⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1-a, vol. V, 3—6.

wać posiedzenia we wtorki, piątki i niedziele o godz. 5 pp. w Pałacu Saskim ¹⁾).

Według projektów, przedstawionych na Sesji z dnia 9 czerwca 1807 ²⁾ i, o ile można wnosić z akt, w większej części wprowadzonych w życie, czynności Izby Edukacyjnej odbywały się w dwóch wydziałach: Naukowym i Ekonomicznym. Wydział Naukowy zajmował się wszystkimi sprawami, dotyczącymi szkół, profesorów, nauk i oświaty. Wydział Ekonomiczny natomiast dbał o fundusze edukacyjne, składki oraz opracowywał etat wydatków szkolnych. Poza wymienionymi wyżej wydziałami Izba miała wyłonić ze swego grona Deputację, układającą projekty edukacyjne, instrukcje dla wizytatorów oraz zatwierdzającą księgi elementarne dla szkół. Wizytacje szkół miały być powierzone specjalnie w tym celu powołanym wizytatorom. Izba Edukacyjna miała posiadać własną kancelarię oraz prowadzić niezależną od Dyrekcji Spraw Wewnętrznych registraturę.

Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego z dnia 22 lipca 1807 ³⁾ nie wspomina ani słowem o Izbie Edukacyjnej. To też po uroczystem rozwiązaniu Komisji Rządzącej i ustanowieniu Konstytucyjnych władz Księstwa (dnia 4 października 1807 ⁴⁾), zaniepokojeni członkowie Izby zapytują listownie bawiącego w Dreźnie swego prezesa o dalsze losy tej magistratury szkolnej. Nadesłana odpowiedź zapowiada wydanie oddzielnego dekretu w tej sprawie, a narazie prosi członków Izby o kontynuację dotychczasowych prac ⁵⁾. Tak więc Ustawa Konstytucyjna w niczem nie wpłynęła na zmianę położenia prawnego i biegu prac Izby Edukacyjnej ⁶⁾.

Zapowiedziany przez króla na jesieni 1807 dekret ukazuje się dopiero w końcu 1810. Nosi on datę 17 grudnia 1810 i na miejsce Izby Edukacyjnej stanowi nową władzę pod nazwą Dyrekcji Edukacji Narodowej ⁷⁾.

Podobnie jak i Izba, Dyrekcja nie stanowi niezależnego działu administracji państwowej, lecz podlega Ministrowi Spraw We-

¹⁾ A. O. Protokoły Izby Edukacyjnej Nr. 1. v. I.

²⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a. vol. V. 32 i n.

³⁾ *Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego*, I.

⁴⁾ cfr. *K o n i e*, o. c., 375.

⁵⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a. vol. V. 58—59.

⁶⁾ cfr. Wincenty Gorzycki *Oświata publiczna w Księstwie Warszawskiem*. (Lwów, Warszawa — 1921), 3.

⁷⁾ *Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego*, III, 114—124.

wewnętrznych. Składa się ona z dyrektora, 6 członków płatnych, 10 honorowych oraz sekretarza jeneralnego. Przy dyrekcji ma być utworzone Towarzystwo do układania Ksiąg Elementarnych, którego prezes z urzędu ma być jej członkiem honorowym. Z pośród członków honorowych Dyrekcja wybiera 5 wizytatorów, pobierających za swoją pracę stałe wynagrodzenie.

Do kompetencji Dyrektora Edukacji Narodowej ma należeć:

1. bezpośrednia władza oraz zwierzchnie zarządzanie wszystkimi szkołami, konwiktami i pensjami obojej płci,

2. dozór nad seminarjami i szkołami religijnymi wszelkich wyznań, co do nauk świeckich,

3. dozór nad bibliotekami publicznymi i wszelkimi zbiorami do nauk należącymi,

4. ułatwianie wszelkich środków do rozmnożenia szkółek elementarnych miejskich i wiejskich, utrzymanie i wzrost dalszy tych, które zostały założone staraniem Izby Edukacyjnej,

5. zarządzanie budowlami i dochodami na rzecz edukacji oddanymi,

6. kwalifikowanie podręczników dla szkół wszelkiego stopnia przez Towarzystwo Elementarne przygotowanych.

7. opracowywanie wszelkich projektów do wzrostu i rozkrzewienia edukacji służyć mających.

W sprawach, dotyczących wykonywania ustaw, decyduje sam Dyrektor, w sprawach zaś opracowywania projektów — wspólnie z Dyrekcją. Projekty ustaw będzie Dyrektor Edukacji Narodowej przedstawiał Radzie Stanu za pośrednictwem Ministra Spraw Wewnętrznych.

Dekret królewski z dnia 17 grudnia 1810 został zakomunikowany Izbie Edukacyjnej przez Ministra Spraw Wewnętrznych przy piśmie z dnia 6 stycznia 1811¹⁾ wraz z adnotacją, że, wobec braku równoczesnej nominacji Dyrektora i członków Dyrekcji Edukacji Narodowej, Izba Edukacyjna ma pełnić nadal aż do odwołania wszystkie swoje czynności.

Dopiero w rok później, 3 stycznia 1812, Minister Spraw Wewnętrznych przesyła na ręce przewodniczącego Izby dwa dekrety królewskie, datowane dnia 27 grudnia 1811, z których pierwszy zawiera nominację Dyrektora i członków Dyrekcji Edukacji Narodowej, drugi zaś — jej etat²⁾.

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a, vol. II. 45.

²⁾ l. c. 63—67.

Wobec powyższego, dnia 7 stycznia 1812 Minister Spraw Wewnętrznych dokonał uroczystego rozwiązania Izby Edukacyjnej i wprowadzenia Dyrekcji Edukacji Narodowej¹⁾.

Pierwsze, konstytucyjne posiedzenie Dyrekcji miało miejsce 9 stycznia. Na posiedzeniu tem członkowie Dyrekcji po złożeniu przysięgi ukonstytuowali się w 3 sekcje:

1. Ekonomiczną, czyli funduszów, dochodów i wydatków (sekcja ta miała pozatem powierzone sobie korpusy kadetów pod względem wojskowości i porządku),

2. Szkoły Głównej, wydziałów akademickich, szkół departamentowych pod imieniem liceów lub gimnazjów oraz korpusów kadetów co do nauk,

3. Szkół wydziałowych i elementarnych, seminarjów duchownych i nauczycielskich²⁾.

Dnia 20 stycznia Dyrekcja Edukacji Narodowej uchwala dla siebie Tymczasową Organizację Wewnętrzną. Zasady tej organizacji są następujące: Dyrekcja będzie odbywać dwojakiego rodzaju sesje — egzekucyjne i naukowe.

W skład pierwszych wchodzi pod przewodnictwem Dyrektora członkowie płatni. Do kompetencyj ich należy:

1. dozór nad wszelkimi funduszami edukacyjnymi i gmachami szkolnymi,
2. układanie i zmienianie etatów szkolnych,
3. dysponowanie sumami nadzwyczajnymi w etatach szkolnych,
4. dyspozycje względem budowy nowych lub reperacji dawnych gmachów szkolnych,
5. rozważanie żądań szkół i nauczycieli,
6. sprawowanie władzy zwierzchniej nad nauczycielstwem,
7. decydowanie w sprawach dymisyj,
8. układanie raportów z działalności Dyrekcji.

Sesje te mają się odbywać dwa razy w tygodniu we środy i soboty o godz. 9 rano.

Sesje naukowe co do składu swego są szersze; biorą w nich udział pod przewodnictwem dyrektora wszyscy członkowie, zarówno płatni jak honorowi. (Ci ostatni, o ile są obecni w Warszawie). Przedmiotem ich obrad jest:

1. opracowywanie ogólnego programu edukacji,
2. opracowywanie planów organizacji szkół różnych typów,

¹⁾ l. c. 71.

²⁾ l. c. 89—91.

3. zatwierdzanie podręczników szkolnych przez Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych proponowanych,

4. omawianie środków rozkrzewienia szkolnictwa elementarnego,

5. opracowywanie projektów organizacji Dyrekcji, Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, Szkół Rycerskich, Kodeksu Szkolnego i t. p.

6. organizacja lokalnych dozorów szkolnych,

7. erekcja nowych szkół,

8. roztrząsanie kwalifikacyj kandydatów na wszelkie stopnie w szkolnictwie,

9. nominacje,

10. rozpatrywanie półrocznych raportów szkolnych,

11. wyznaczanie wizytatorów i dawanie im instrukcyj.

Na sesjach egzekucyjnych decyduje sam dyrektor, na naukowych — wszyscy obecni większością głosów. Sesje naukowe mają się odbywać dwa razy w tygodniu, w poniedziałki i czwartki o 6 pp.¹⁾

Normalna działalność Dyrekcji trwa bardzo krótko. Niepomyślny wynik wojny z Rosją i odwrót Napoleona ku granicom Francji, zmusza Rząd Księstwa do opuszczenia stolicy. W pierwszych dniach lutego 1813 Dyrektor Edukacji Narodowej opuszcza również Warszawę, upoważniając pozostających na miejscu członków Dyrekcji do załatwiania tych spraw edukacyjnych, które w drodze egzekucji nie mogą cierpieć zwłoki²⁾. Po wyjeździe Dyrektora działalność Dyrekcji Edukacji Narodowej słabnie, lecz nie ustaje. W ciągu lutego, marca i połowy kwietnia Dyrekcja załatwia zgórá 80 pism, wydaje cały szereg zarządzeń³⁾, a nawet koresponduje z przebywającym w Krakowie Dyrektorem, przesyłając mu datowany z dnia 26 marca obszerny raport o działalności swojej i o stanie szkół w okupowanych przez wojska rosyjskie departamentach⁴⁾.

W marcu następuje w zajętej przez Rosjan części kraju utworzenie „Rady Najwyższej Tymczasowej Księstwa Warszawskiego“, powołanej do życia na mocy ukazu Cesarza Aleksandra, wydane-

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a. vol. IV, 65—69.

²⁾ A. O. Dziennik Jeneralny Dyr. Ed. Nar. za 1813, Nr. 127.

³⁾ l. c. passim.

⁴⁾ A. O. Akta Izby Edukacyjnej Nr. 1820, 9—14, 19—26.

go dnia 14 marca 1813 w Kaliszu¹⁾. O ukonstytuowaniu się Rady i o objęciu z jej ramienia zarządu Spraw Wewnętrznych przez Ks. Lubeckiego zostaje Dyrekcja powiadomiona pismem z dnia 16 kwietnia²⁾. Dyrekcja podporządkowuje się poleceniom nowej władzy, ale o kroku swoim zawiadamia Dyrektora Edukacji Narodowej, przesyłając mu przy raporcie z dnia 24 kwietnia odpisy całej korespondencji z Ministerjum Spraw Wewnętrznych w powyższej sprawie³⁾. Jest to zresztą ostatni raport Dyrekcji do Dyrektora, niebawem bowiem opuszcza on Kraków, wycofując się wraz z armją Księstwa poza granice kraju⁴⁾.

Odtąd Dyrekcja Edukacji Narodowej jest kierowana wyłącznie przez członków pozostałych w Warszawie, a więc przedewszystkiem przez Sobolewskiego, Prażmowskiego i Lipińskiego. Rozproszeni na skutek wojny członkowie Dyrekcji wracają do Warszawy bardzo powoli. Jesienią 1813 zjawia się Staszic i obejmuje w zastępstwie Potockiego kierownictwo Dyrekcji⁵⁾. Sam Potocki wraca latem 1814, a otrzymuje zezwolenie na objęcie dawnych swych funkcij w Dyrekcji dopiero na mocy specjalnego ukazu cesarskiego z dnia 15 września⁶⁾.

7.VII.1815 — 27.XII.1815

Zmiany polityczne, jakie zaszły w dawnym Księstwie Warszawskim z chwilą przekształcenia go po Kongresie Wiedeńskim na Królestwo Polskie, odbiły się przedewszystkiem na administracji państwowej.

Ukazem z dnia 20 maja 1815 Cesarz Aleksander rozwiązuje Radę Najwyższą Tymczasową Księstwa Warszawskiego, a na jej miejsce powołuje Rząd Tymczasowy⁷⁾. Ogłoszone w kilka dni później zasady Konstytucji w paragrafie 33 zapowiadają utworzenie oddzielnej Komisji (ministerstwa) Wyznań i Oświecenia, która w liczbie komisij rządowych ma zajmować pierwsze miej-

1) cfr. Józef Bojasiński *Rządy Tymczasowe w Królestwie Polskim*. — Warszawa, 1902, 8—9. 149.

2) A. O. Dziennik Jeneralny Dyr. Ed. Nar. za 1813, Nr. 220

3) A. O. Akta Izby Edukacyjnej Nr. 1820. 65—70.

4) l. c. 77—79.

5) A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a, vol. IV, 165 i passim.

6) l. c., 455.

7) cfr. Bojasiński o. c., 21 i 184.

see, a dla wykonywania swych zadań ma rozporządzać budżetem dwóch milionów złotych¹⁾.

Uroczysta instalacja Rządu Tymczasowego i ogłoszenie zasad przyszłej konstytucji następuje 20 czerwca²⁾, organizacja zaś nowej centralnej władzy oświatowej nieco później; 6 lipca bowiem następuje dopiero rozwiązanie Dyrekcji Edukacji Narodowej³⁾, a 7-go pierwsze konstytucyjne zebranie nowoutworzonego Wydziału Oświecenia Narodowego⁴⁾.

Dnia 19 lipca Rząd Tymczasowy nadaje Wydziałowi Oświecenia Narodowego tymczasową organizację⁵⁾, w której zezwala, aby w pracach wydziału obok osób, mianowanych ukazem z dnia 20 maja, brali udział również dotychczasowi członkowie Dyrekcji Edukacji Narodowej. Prace Wydziału będą prowadzone na dwójakiego rodzaju sesjach: organizacyjnych i rządzących. W sesjach organizacyjnych, zajmujących się opracowywaniem projektów organizacji centralnych władz oświatowych a także, do chwili wyłonienia odrębnej sekcji wyznaniowej, sprawami wyznań, biorą udział osoby, wymienione w ukazie z dnia 20 maja, oraz, w razie potrzeby, wzywani dla dawania wyjaśnień członkowie b. Dyrekcji Edukacji Narodowej. W sesjach rządzących, zajmujących się prowadzeniem dotychczasowych spraw szkolnych, biorą udział członkowie b. Dyrekcji Edukacji Narodowej; członkowie Wydziału, mianowani ukazem z dnia 20 maja, mają również prawo brać udział w tych sesjach. Prezydujący w Wydziale Oświecenia ma prawo zasiadania w Radzie Stanu dla omawiania w niej spraw swego wydziału. Zajmuje on tam miejsce przed prezydującymi w ministerjach.

Pragnąc nadać swojej pracy większą sprężystość, Wydział Oświecenia poleca swemu sekretarzowi, Surowieckiemu, opracowanie projektu organizacji wewnętrznej. Projekt jego, przyjęty na sesji organizacyjnej dnia 10 sierpnia, został wysłany Rządowi Tymczasowemu do zatwierdzenia⁶⁾, jednakże nie uzyskał tam odpowiedniego poparcia i został odrzucony. Niezależnie od Wy-

¹⁾ cfr. l. c., 183.

²⁾ cfr. l. c., 19.

³⁾ A. O. Dziennik Jeneralny Dyr. Ed. Nar. za 1815, Nr. 1111.

⁴⁾ A. O. Dziennik Jeneralny W. O. N. za 1815, Nr. 1.

⁵⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a. vol. IV. 533—535.

⁶⁾ A. O. Dziennik Jeneralny W. O. N. za 1815, Nr. 142 i 182.

działu Rząd sam opracowuje i dnia 4 listopada zatwierdza inną organizację wewnętrzną¹⁾.

Na jej postawie i zgodnie z postanowieniem Rządowem z dnia 25 września²⁾ zostaje powołana oddzielna komisja Oświecenia Narodowego i Wyznań Religijnych, która ma się zająć wyłącznie opracowaniem projektów „organicznych“ w rozwinięciu zasad konstytucyjnych. Natomiast tymczasowy zarząd sprawami oświaty i wyznań oraz cała administracja bieżąca ma pozostać nadal w rękach Wydziału Oświecenia Narodowego i Wyznań Religijnych. Wydział ten będzie się dzielić na 4 oddziały: 1. Edukacji, 2. Religijny katolicki, 3. Religijny akatolicki oraz 4. Cenzury. Do wszystkich oddziałów wchodzi *ex officio* przewodniczący w Wydziale. Każdy oddział będzie załatwiał jedynie sprawy potoczne sobie właściwe. Natomiast przedmioty, dotyczące się użycia funduszu publicznego, nominacji lub destytucji urzędnika podwładnego, lub jakiegokolwiek urzędnika ogólnego będą decydowane na posiedzeniu centralnem t. zn. oddziałów połączonych.

28.XII.1815 — 29.XI.1830

Konstytucja Królestwa Polskiego z dnia 27 listopada 1815 o sprawach oświaty mówi bardzo niewiele, ograniczając się do wymienienia w art. 76 wśród wydziałów rządowych Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz do zapowiedzenia w art. 79 statutu organicznego, któryby skład i atrybucje tej Komisji oznaczył³⁾. Po ogłoszeniu ustawy konstytucyjnej w dniu 24 grudnia⁴⁾ oraz po złożeniu władzy przez Rząd Tymczasowy w dniu 27 grudnia, Rada Administracyjna postanawia na pierwszym swoim posiedzeniu aż do chwili opracowania i zatwierdzenia organizacji dla Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powierzyć sprawowanie funkcji w tym dziale administracji publicznej wszystkim dotychczasowym członkom b. Wydziału Oświecenia Narodowego, oraz dawnym szlunkom b. Dyrekcji Edukacji Narodowej. Prace swoje K. R. W. R. i O. P. ma prowadzić tak, jak były one prowadzone przez Wydział Oświecenia Narodowego przed ustawą Rządową z dnia 19 lipca⁵⁾.

¹⁾ cfr. Bojasiniński, o. c., 227—229.

²⁾ A. O. Dziennik Jeneralny W. O. N. za 1815, Nr. 582.

³⁾ *Dziennik Praw Kr. Pol.* I, 46.

⁴⁾ cfr. Bojasiniński, o. c., 142.

⁵⁾ A. A. D. Protokoły Rady Administracyjnej, pos. 28.XII. 1815.

Pierwsze posiedzenie w ten sposób ukonstytuowanej Komisji odbywa się 28 grudnia. Zostaje na niem wyłoniona delegacja, złożona ze Staszica, X. Prażmowskiego, Platera oraz Surowieckiego, celem opracowania projektu statutu organicznego dla K. R. W. R. i O. P.¹⁾. Projekt, ułożony przez powyższą delegację, zostaje przyjęty na posiedzeniu komisji w dniu 13 stycznia 1816²⁾ i w dwa tygodnie później przedstawiony Namiestnikowi³⁾. Nie zyskuje jednak widać jego uznania, bo na sesji K. R. W. R. i O. P. w dniu 6 marca zostaje przyjęty nowy projekt⁴⁾, który⁵⁾ dopiero staje się punktem wyjścia dla dyskusji. Namiestnik wyznacza w dniu 19 kwietnia dla rozważenia projektu deputację, złożoną z Ministrów prezydujących w Komisjach Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Przychodów i Skarbu, Radców Stanu Staszica i Kosseckiego tudzież Referendarzów Stanu Woydy, Koźmiana i Prażmowskiego⁶⁾. Deputacja projekt K. R. W. R. i O. P. odrzuca, natomiast uchwała dnia 6 maja swój własny zupełnie odmienny projekt. Dnia 13 maja po poczynieniu drobnych zmian uzyskuje on aprobatę Namiestnika, zaś 17 października 1816 zostaje wraz ze statutami organicznymi innych komisji podpisany przez cesarza⁷⁾.

W świetle zatwierdzonego statutu organizacja K. R. W. R. i O. P. przedstawia się jak następuje: składać się ma Komisja z Ministra i szesnastu członków, wśród których będzie dwóch członków Rady Stanu i trzech duchownych wyznania rzymsko-Katolickiego. Z pośród członków Komisji król lub jego namiestnik wyznaczają czterech stałych referentów, mianowicie:

1. do czynności duchownych,
2. do czynności administracji funduszków,
3. do wykonywania urzędów szkolnych,
4. do cenzury,

a niezależnie od nich jeszcze wizytatora jeneralnego.

Dla wykonywania swych czynności Komisja zostaje podzielona na Dyрекcję Wykonawczą oraz na Ogólne Zgromadzenie Naradcz.

1) A. O. Dziennik Jeneralny K. R. W. R. i O. P. za 1815, Nr. 1368.

2) A. O. Dziennik Jeneralny K. R. W. R. i O. P. za 1816, Nr. 134.

3) A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121a, 7.

4) A. O. Dziennik Jeneralny K. R. W. R. i O. P. za 1816, Nr. 160.

5) A. A. D. Akta Rady Stanu Nr. 51, 3—14.

6) l. c., 1.

7) l. c., 21b, 26b, 32.

W skład Dyrekcji Wykonawczej wchodzi Minister, Wizytator Jenerálny oraz referenci, z wyjątkiem referenta cenzury. Do atrybucyj Dyrekcji wykonawczej należy to wszystko, co dotyczy niezwłocznej egzekucji ustaw, dekrétów i urzędzeń króla i namiestnika. Ogólne Zgromadzenie Naradcze, składające się ze wszystkich członków pod prezydencją Ministra, zajmuje się natomiast układaniem projektów i instrukcyj, rozwinięciem urzędzeń, zarządzeniem funduszów i układaniem ogólnych raportów. Przy rozstrzyganiu spraw dotyczących wyznań akatolickich Minister może wezwać na posiedzenie przedstawiciela odpowiedniego wyznania, celem udzielenia wyjaśnień. Dyrekcja Wykonawcza zbiera się dwa razy, Ogólne zaś Zgromadzenie Naradcze raz na tydzień.

Na pierwsze posiedzenie według nowej organizacji zbiera się K. R. W. R. i O. P. dnia 5 listopada. Na drugim posiedzeniu Ogólnego Zgromadzenia w dniu 12 listopada zgodnie z paragrafem 32 Statutu Organicznego Komisji uchwalono jej urządzenie wewnętrzne ¹⁾.

Urządzenie to dzieli Komisję odpowiednio do liczby referentów na 4 wydziały:

- I. wyznań religijnych,
- II. administracji funduszów,
- III. szkolny, oraz
- IV. cenzury.

Poza wydziałami istnieje jeszcze Sekretarjat Jenerálny. Wydziały załatwiają czynności określone w ich nazwach, co się zaś tyczy Sekretarza Jenerálnego — to należy do niego odpieczęto-wywanie i rozdzielanie korespondencji wchodzącej, prowadzenie protokółów posiedzeń Komisji, utrzymywanie archiwum tajnego, wreszcie nadzór nad kancelarją, która ma: utrzymywać w porządku archiwum Komisji, załatwiać wszelkie czynności porządkowe wewnętrzne i tłumaczenia na obce języki, prowadzić dziennik jenerálny, układać raporty, statystyki i t. p.

Nominacja członków Komisji zgodnie z zatwierdzoną jej organizacją następuje dnia 7 stycznia 1817 ²⁾.

Organizacja K. R. W. R. i O. P. z dnia 17 października 1816 została wprowadzona jedynie tytułem próby, jako taka więc nie

¹⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121a, 15—20.

²⁾ I. c., 21.

została ogłoszona w *Dzienniku Praw*¹⁾. W ten sposób Rząd pozostawił sobie możliwość dokonania łatwej jej zmiany nawet po kilku latach istnienia²⁾.

Okres próby trwa cztery lata. Dopiero 17 października 1820 Minister Sekretarz Stanu w imieniu Cesarza poleca Namiestnikowi wnieść jeszcze raz projekt statutu organicznego K. R. W. R. i O. P. pod dyskusję Rady Administracyjnej i Rady Stanu³⁾. W innem piśmie z tegoż samego dnia⁴⁾ Minister Sekretarz Stanu wyjaśnia, że wobec skarg duchowieństwa katolickiego na nadużywanie władzy przez K. R. W. R. i O. P. w sprawach dogmatycznych, zmiana statutu organicznego winna pójść po linii zabezpieczenia praw i wolności tegoż kościoła. Namiestnik o powyższej decyzji zawiadamia Ministra Potockiego, który na posiedzeniu Komisji w dniu 31 października wyznacza dla opracowania projektu statutu deputację, złożoną ze Staszica, Sierakowskiego, Kossakowskiego, Surowieckiego i X. Zochowskiego. Deputacji tej sam ma przewodniczyć⁵⁾. Projekt zostaje przedyskutowany i przyjęty na posiedzeniach Komisji dnia 7 i 8 listopada.

Zupełnie niezależnie od deputacji wyłonionej przez K. R. W. R. i O. P. Namiestnik powołuje w dniu 28 października inną, złożoną z Biskupa Kaliskiego X. Andrzeja Wołłowicza, Rady Stanu Platera, Rady Stanu Koźmiana oraz Referendarza Stanu Zaleskiego, polecając jej również opracowanie projektu statutu dla Komisji⁶⁾. Deputacja ta wypracowuje zupełnie niezależnie od K. R. W. R. i O. P., o ile można wnosić z późniejszych danych⁷⁾, swój własny projekt i składa go wraz z obszernym memorjałem dnia 15 listopada na ręce Namiestnika⁸⁾. Namiestnik przedstawia dnia 16 grudnia projekt ten na posiedzeniu Rady Administracyjnej, skąd zostaje on następnie skierowany na ogólne zgromadzenie Rady Stanu⁹⁾. Zreferowanie projektu zostaje zlecone Radcy Stanu

1) l. c., 28.

2) A. A. D. Akta Rady Stanu Nr. 51, 116b.

3) A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121a, 28.

4) A. A. D. Akta Rady Stanu Nr. 51, 34.

5) A. O. Protokoły posiedzeń Ogólnego Zgromadzenia K. R. W. R. i O. P. pos. 31.X. 1820.

6) A. A. D. Akta Rady Stanu Nr. 51, 38.

7) l. c., 226—227.

8) l. c., 56—90.

9) l. c., 92.

Szaniawskiemu, który dnia 12 stycznia 1821 ¹⁾) przedstawia długi, 77-io stronicowy referat w tej sprawie. Rada Stanu zatwierdza projekt dopiero dnia 26 lutego ²⁾).

Przekształcenia, jakim ma ulec K. R. W. R. i O. P., nie ograniczają się tylko do jej zewnętrznej reorganizacji. Ma również ulec zmianie cała dotychczasowa polityka. Zapowiedzią zbliżających się zmian jest odwołanie jeszcze w czasie dyskusji nad statutem Ministra Potockiego i zastąpienie go przez Stanisława Grabowskiego ³⁾). Grabowski natychmiast obejmuje funkcje ministra i już dnia 27 grudnia przewodniczy na posiedzeniu Komisji.

Mimo zastrzeżeń Grabowskiego ⁴⁾) przyjęty większością głosów projekt statutu, opracowany przez deputację Namiestnika, idzie do zatwierdzenia Cesarskiego i dnia 14 sierpnia 1821 zostaje podpisany ⁵⁾).

Zasady nowej organizacji są następujące: w skład Komisji wchodzi: a) minister prezydujący, b) prymas Królestwa oraz dwóch biskupów diecezjalnych, c) trzech radcowie stanu, kierujący dyrekcjami Wydziału Administracyjnego, d) dwaj członkowie dla wszelkich innych wyznań, e) sześciu członków honorowych, f) dwaj wizytatorowie jeneralni. Wszyscy oni składają Radę Ogólną. Przy Komisji znajduje się kancelarja, pozostająca pod zarządkiem sekretarza jenerального, asesor prawny i budowniczy, tudzież do pomocy w działaniach naukowych Towarzystwo Elementarne ⁶⁾).

Prace Komisji będą podzielone między Wydział Administracyjny i Radę Ogólną. Wydział Administracyjny dzieli się na trzy dyrekcje: I. Ogólną Wyznań Religijnych, II. Wychowania Publicznego i III. Funduszków Duchownych i Edukacyjnych. Do Dyrekcji Wyznań należały wszelkie interesy odnoszące się do wyznań rzymskokatolickiego (sprawy ogólne), chrześcijańskich niekatolickich, tudzież wszelkich innych. Do Dyrekcji Wychowania Publicznego należało zawiadywanie wszelkiego rodzaju zakładami naukowymi, od rządu zależącymi, tudzież nadzór nad takimiż zakładami pry-

¹⁾ l. c., 114.

²⁾ l. c., 201.

³⁾ A. A. D. Akta Sekretarjatu Stanu, Rok 1820, Nr. 13.

⁴⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121a, 75—89.

⁵⁾ l. c., 118—137.

⁶⁾ *Dziennik Praw Kr. Pol.* VII, 174—229, efr. Antoni Okolski *Wykład prawa administracyjnego oraz prawa administracyjnego obowiązującego w Królestwie Polskiem.* (Warszawa. 1880-4), I. 161—2.

wanemi, a także czuwanie nad wolnością druku według przepisów rządowych (sprawy te powierzono wydziałowi cenzury, pozostającemu pod kierunkiem Dyrektora Wych.). Wreszcie do Dyrekcji Funduszków należał zarząd lub nadzór nad wszelkimi funduszami duchownymi i edukacyjnymi¹⁾. Niezależnie od Dyrekcji Wyznań istnieje Sekcja Duchowna Rzymsko-Katolicka, złożona z prymasa i dwóch biskupów diecezjalnych, kolejno z pośród biskupów Królestwa co pół roku w niej zasiadających. Sekcja ta centralizuje najważniejsze sprawy, dotyczące duchowieństwa katolickiego.

Zgodnie z powyższym podziałem Komisja będzie odbywać posiedzenia dwojakiego typu: administracyjne, w których biorą udział obok Ministra — przedstawiciel sekcji duchownej, trzech dyrektorów jeneraśni, wizytatorzy jeneralni a także sekretarz jeneralny, oraz Rady Ogólnej, w której biorą udział wszyscy bez wyjątku członkowie Komisji.

Na posiedzeniach administracyjnych są załatwiane wszystkie sprawy o charakterze wykonawczo-administracyjnym. Rada Ogólna natomiast zajmuje się raczej sprawami ogólnokierowniczymi. Minister może zawiesić decyzję większości zarówno na jednych jak i na drugich zebraniach, o ile uzna, że jest ona przeciwna konstytucji lub postanowieniom cesarskim; w tym wypadku jednak obowiązany jest oddać sprawę pod decyzję Namiestnika w Radzie Administracyjnej.

Nominacja nowego składu Komisji, dostosowanego do organizacji z dnia 14 sierpnia 1821, następuje dnia 16 października tegoż roku²⁾.

Pierwsze posiedzenie ogólne Komisji w nowym składzie miało miejsce 3 listopada 1821³⁾, pierwsze posiedzenie administracyjne — 5 listopada⁴⁾. Na tem ostatniem zostaje uchwalona Tymczasowa Organizacja Wewnętrzna K. R. W. R. i O. P.⁵⁾, zawierająca drobiazgowo przepisy, dotyczące porządku urzędowania Komisji.

1) cfr. Okolski o. c., 161—162.

2) A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 123a, 29.

3) A. O. Protokoły posiedzeń ogólnych K. R. W. R. i O. P. pos. 3.XI 1821.

4) A. O. Protokoły posiedzeń administracyjnych K. R. W. R. i O. P. pos. 5.XI. 1821.

5) A. O. Akta Dyrekcji Wychowania Publicznego, 1—15.

Zasadniczy wyłom w organizacji K. R. W. R. i O. P. z roku 1821 wprowadza ukaz cesarski z dnia 24 maja 1830 r., mianujący Maksymiljana hr. Fredrę, marszałka dworu, — Kuratorem Uniwersytetu i pomocnikiem Ministra prezydującego w K. R. W. R. i O. P. do Wydziału Wychowania Publicznego¹⁾. Nominacja ta, wprowadzająca do organizacji Komisji nieprzewidziane w statucie organicznym i nieznane wogóle w administracji Królestwa stanowisko, zdaje się być zupełną niespodzianką zarówno dla ministra Grabowskiego, jak i dla Dyrektora Jeneralnego Wychowania — Szaniawskiego. Obaj oni dopatrują się w tem votum nieufności dla siebie i chęci kontrolowania ich działalności przez Fredrę²⁾, Sytuacja jest tem bardziej utrudniona, że nominat nie posiada żadnych urzędowych instrukcyj, któreby określały, na czym właściwie funkcje jego mają polegać. Fredro powołuje się na analogiczne stanowiska w Cesarstwie i dąży do zarezerwowania dla siebie pierwszego po ministrze miejsca w Komisji, natomiast Grabowski i Szaniawski w obronie swej niezależności wysuwają szereg wątpliwości natury prawnej i w rezultacie doprowadzają do chwilowego przynajmniej wstrzymania czynności Fredry aż do czasu przepisowego ustalenia obowiązków Pomocnika Ministra i Kuratora Uniwersytetu³⁾. Wobec tego Fredro przystępuje sam do opracowania odpowiedniej instrukcji. Projekt jego dąży do zrobienia z Pomocnika Ministra jego zastępcy we wszystkich czynnościach oraz pierwszego urzędnika w Komisji. Ma on być stałym członkiem Rady Stanu, a więc nawet i wtedy, gdy nie zastępuje ministra. Ma mieć prawo zasiadania na wszelkiego rodzaju sesjach, a więc zarówno na ogólnych, jak i administracyjnych, wreszcie, rzecz najważniejsza, może mu być powierzony na jakiś czas główny zarząd Wydziału Oświecenia, bądź dla doprowadzenia go do lepszego porządku, bądź też z jakiego innego względu⁴⁾.

Projekt Fredry był przedmiotem dyskusji K. R. W. R. i O. P. na sesjach administracyjnych dnia 12 i 18 października⁵⁾ oraz na sesji ogólnej w dniu 23 października⁶⁾, w której wyniku zo-

1) A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101F. 3,

2) l. c., 65—67, 220.

3) l. c., 61.

4) l. c., 127.

5) A. O. Protokoły posiedzeń administracyjnych K. R. W. R. i O. P. pos. pos. 12.X i 18.X. 1830.

6) A. O. Protokoły posiedzeń ogólnych K. R. W. R. i O. P. 1821—1830. pos. 23.X. 1830.

stał zgłoszony kontrprojekt, idący po linii usunięcia zagrażającego „rozdwojenia władzy Ministra“¹⁾. Cała sprawa przeszła następnie na Radę Administracyjną, która na posiedzeniu swoim w dniu 26 października znalazła rozwiązanie kompromisowe. Postanowiła natychmiast wprowadzić Fredrę w powierzone mu ukazem cesarskim funkcje, oddając narazie pod jego zarząd, opuszczoną na skutek wyjazdu Szaniawskiego na kilkumiesięczny urlop. Dyрекcję Wychowania, właściwych zaś atrybucyj Pomocnika Ministra nie określać, odkładając to do chwili opracowania uzgodnionego trzeciego projektu²⁾.

Wobec powyższego Fredro rozpoczyna urzędowanie i dnia 4 listopada bierze udział po raz pierwszy w posiedzeniu administracyjnem Komisji³⁾.

30.XI.1830 — 7.IX.1831

Wybuch rewolucji był zupełną niespodzianką dla władz rządowych. Jeszcze 29 listopada odbywa się normalnie posiedzenie administracyjne K. R. W. R. i O. P., na którym są omawiane zupełnie obojętne sprawy bieżące, wieczorem zaś następuje przewrót. Nazajutrz, we wtorek dnia 30 listopada, biura Komisji, przynajmniej o ile można wnosić z jej dziennika jeneralnego, nie funkcjonują. Ale już we środę praca zostaje wznowiona. Robi wrażenie, że idzie ona dawnym trybem. Komisja po 1 grudnia załatwia różne drobne sprawy bieżące, jakgdyby żadnego przewrotu wogóle nie było. Jeżeli co uderza — to zupełnie milczenie władz naczelných. Dopiero dnia 6 grudnia Rząd Tymczasowy nadsyła okólnik, w którym poleca, aby wszyscy urzędnicy każdego stopnia rozpoczęli (sic) swoje czynności⁴⁾ oraz, aby jaknajśpieszniej otworzono uniwersytet i szkoły publiczne⁵⁾. Tegoż samego dnia Rząd Tymczasowy mianuje z polecenia Dyktatora zastępcą Ministra prezydującego w K. R. W. R. i O. P. Joachima Lelewela, polecając mu natychmiast objąć czynności⁶⁾.

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen, Nr. 101 F. 225—231,

²⁾ A. A. D. Protokół Rady Administracyjnej, pos. 26.X. 1830.

³⁾ A. O. Protokół posiedzeń administracyjnych K. R. W. R. i O. P., 1830. pos. 4.XI. 1830.

⁴⁾ A. O. Dziennik Jeneralny K. R. W. R. i O. P. z 1830, Nr. 16217.

⁵⁾ I. c., Nr. 16218.

⁶⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. 101. V. 383.

Rewolucja na składzie Komisji narazie się nie odbiła. Pozostaje on bez zmiany z tą tylko różnicą, że wśród członków zabrakło ministra Grabowskiego, usuniętego po przewrocie od władzy, i dyrektora jeneralnego Wychowania Publicznego Szaniawskiego, który jeszcze kilka tygodni przed wybuchem rewolucji wyjechał na urlop do Austrii.

Dnia 7 grudnia na posiedzenie Komisji zjawiają się w charakterze delegatów Rady Muncypalnej Senator Kasztelan Wodzyński, Poseł Jan Olrych Szaniecki oraz Dominik Krysiński. Mają oni misję objęcia nadzoru nad działalnością K. R. W. R. i O. P. z ramienia miasta. Dowiedziawszy się o nominacji Lelewela, komisarze uznali swoją misję za ukończoną i opuścili zebranie ¹⁾.

Zmiany organizacyjno-personalne rozpoczynają się dopiero nieco później. Dnia 11 grudnia Dyktator mianuje zastępcami Radców Stanu w K. R. W. R. i O. P. Jana Majewskiego, Pawła Witkowskiego oraz Prota Lelewela ²⁾. Pod tą samą datą ukazuje się rozporządzenie kasujące Kuratorję i Wydział Cenzury ³⁾. Oszczędności budżetowe z jednej strony, pewne zaś obawy polityczne z drugiej, skłaniają sekcję Duchowną Rzymsko-Katolicką do tego, że postanawia ona sama zawiesić swoje czynności. O powzięciu tej decyzji komunikuje Biskup Płocki Komisji na posiedzeniu w dniu 23 grudnia ⁴⁾. Pozwala to później Lelewelowi przy zdawaniu sprawozdania wyciągnąć wniosek, że Sekcja Duchowna jest wogóle niepotrzebna i że należy dążyć do jej skasowania ⁵⁾. Najbardziej zasadniczą zmianę przynosi rozporządzenie Dyktatora z dnia 25 grudnia, znoszące stanowiska Dyrektorów Jeneralnych w K. R. W. R. i O. P. i zwalniające z urzędu osoby piastujące te funkcje. Na miejsce Dyrektorów mają być powołani Radeowie Komisji, kierujący poszczególnymi wydziałami ⁶⁾. W ślad za tem rozporządzeniem idzie następne z dnia 27 grudnia, redukujące ze względów oszczędnościowych i politycznych cały szereg innych urzędników Komisji ⁷⁾.

¹⁾ A. O. Protokół posiedzeń administracyjnych K. R. W. R. i O. P., 1830, pos. 7.XII. 1830.

²⁾ A. O. Dziennik Jeneralny K. R. W. R. i O. P. z 1830, Nr. 16389.

³⁾ I. c., Nr. 16390 i 16391.

⁴⁾ A. O. Protokół posiedzeń administracyjnych K. R. W. R. i O. P., 1830, pos. 23.XII. 1830.

⁵⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 27, XII. 21.

⁶⁾ I. c., 403.

⁷⁾ A. O. Dziennik Jeneralny K. R. W. R. i O. P. z 1830, Nr. 16685.

Jednakże usiłuje się zmieścić wszelkie zmiany, poprzedzające uchwałę sejmową o detronizacji Mikołaja z dnia 25 stycznia 1831 roku, w ramach dotychczasowej legalności. Daje się to zauważyć również i w całej działalności K. R. W. R. i O. P., a zwłaszcza w jej stosunku do dawnych urzędników, usuwanych ze względów politycznych. Komisja nie zapomina nawet w tym momencie o wystawianiu im świadectw z odbytej służby¹⁾. Właściwe zerwanie z przeszłością przynosi dopiero akt detronizacji Mikołaja. Po nim następuje wreszcie utworzenie normalnego Rządu i obsadzenie wakujących stanowisk ministrów. To też dopiero dnia 4 lutego Prezes Rządu Narodowego mianuje Ministrem Oświecenia i Wyznań Religijnych Senatora Kasztelana Aleksandra hr. Bnińskiego²⁾.

Rząd Narodowy dąży do przywrócenia K. R. W. R. i O. P. jej dawnego charakteru z czasów Potockiego. Na wniosek Ministra Bnińskiego zostają dnia 4 marca wprowadzeni do Komisji, jako wiryliści Rektor Uniwersytetu oraz Prowincjał Zgromadzenia XX. Pijarów³⁾.

Wojna nie wpływa dodatnio na prace Komisji. Minister w niej prezydujący, hr. Bniński, piastuje równocześnie odpowiedzialny i absorbujący urząd Jeneralnego Intendenta⁴⁾, co nie potęguje oczywiście intensywności jego pracy w K. R. W. R. i O. P. Istnieją i są dyskutowane w sejmie projekty radykalnego przekształcenia K. R. W. R. i O. P. Lelewel jest zdania, że należałoby ją wogóle znieść, a jej atrybucje przekazać Uniwersytetowi. Radykalny ten projekt jednak wobec niechęci większości posłów do czynienia zmian, wkraczających w dziedzinę konstytucji, upada, nie mniej jednak utrzymuje się silna tendencja do przekształcenia Komisji drogą zmian wewnętrznych, skreśleń budżetowych i daleko posuniętych oszczędności⁵⁾. Śmierć Ministra Bnińskiego w dniu 15 czerwca⁶⁾ zda się sprzyjać tym zamiarom. Stanowisko jego przez dwa miesiące mimo interpelacyj sejmowych⁷⁾ jest nieobsadzone, a pensja ministra uważana, jako jedno ze źró-

¹⁾ I. c., Nr. 16685.

²⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, VI, 1.

³⁾ A. A. D. Akta Rządu Narodowego Nr. 97, 6—8.

⁴⁾ *Dziennik Sejmu z r. 1830-31* (Kraków, 1909), III, passim.

⁵⁾ I. c., III. 545—548.

⁶⁾ cfr. Jerzy hr. Dunin-Borkowski *Almanach błękitny* (Lwów. Warszawa b. d.) 212.

⁷⁾ *Dziennik Sejmu*, V, 460.

deł oszczędności¹⁾. Kierownictwo naczelnych władz oświatowych, o ile można wnosić z akt, w okresie tym spoczywa w rękach Rady do Wydziału Wychowania, Józefa Gołuchowskiego.

Dnia 17 sierpnia dotychczasowy rząd składa prośbę o dynisję i tegoż samego dnia na Prezesa Rady Ministrów zostaje powołany Gen. Krukowiecki²⁾. W dwa dni później dnia 19 sierpnia powołuje on gabinet, w którym stanowisko Ministra Oświecenia i Wyznań powierza Kajetanowi Garbińskiemu, Profesorowi Uniwersytetu Warszawskiego i Prezesowi Rady Muncypalnej st. m. Warszawy³⁾.

Walki pod Warszawą i jej kapitulacja, podpisana w dniu 7 września przez Krukowieckiego, powodują upadek jego gabinetu⁴⁾ i powierzenie misji tworzenia rządu Bonawenturze Niemojowskiemu. Na Pradze, dokąd po kapitulacji Warszawy wycofał się Rząd Narodowy, zostaje mianowany Ministrem Oświecenia i Wyznań Joachim Lelewel⁵⁾, jednakże funkcje te sprawuje zaledwie dni kilka i już w Zakroczymiu podaje się do dymisji⁶⁾.

8.IX.1831 — 20.I.1840

Dnia 8 września wkraczają wojska rosyjskie do Warszawy. Wprawdzie Rząd Narodowy wycofał się z wojskiem na Pragę, jednakże olbrzymia większość biur rządowych pozostała na miejscu. Panuje w nich zupełne rozprzężenie. Praca, zdaje się, uległa całkowitemu zahamowaniu. Mianowani przez Rząd rewolucyjny urzędnicy przestali pracować, a dawni najczęściej przebywali gdzieś poza stolicą.

Dnia 16 września zostaje ustanowiony przez Cesarza Rząd Tymczasowy, złożony z prezesa i czterech członków, przeznaczonych do kierowania czterema wydziałami rządowymi, a mianowicie:

- 1) spraw duchownych i oświecenia publicznego,
- 2) sprawiedliwości,

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, VI. 30.

²⁾ *Dziennik Sejmowy* VI. 434—435 i 462.

³⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, VI. 31.

⁴⁾ *Dziennik Sejmowy* VI. 581—582.

⁵⁾ *cf.* Barzykewski *Historja Powstania Listopadowego* (Poznań. 1884), V, 313.

⁶⁾ *I. c.*, V. 351.

3) spraw wewnętrznych i policji oraz

4) przychodów, skarbu i kontroli ¹⁾).

Współpraca między wydziałami Rządu Tymczasowego a dawnymi komisjami rządowymi ma polegać na tem, że administrację bieżącą prowadzić będą w dalszym ciągu komisje, a wszelkie decyzje, zarówno te, które należały do kompetencji Ministra, jak również i te, które z jego upoważnienia mogły przedsięwziąć same komisje, mają wychodzić teraz od Rządu Tymczasowego, któremu referuje je członek, kierujący odpowiednim wydziałem. Sprawy zakwestjonowane przez prezesa Rządu idą do decyzji Głównodowodzącego Armją. Dla kontroli prac komisyj będą wyznaczeni t. zw. prokuratorzy, których zadaniem będzie zwracanie uwagi, aby przepisy władzy zwierzchniej były ściśle wykonywane.

Prezesem Rządu zostaje mianowany Rzeczywisty Tajny Radca Stanu Teodor Engel, zaś członkiem do kierowania wydziałem wyznań religijnych i oświecenia publicznego — Generał Dywizji Wojsk Polskich Józef Rautenstrauch. Rząd Tymczasowy formalnie rozpoczyna swoją działalność dopiero po otrzymaniu zatwierdzonej przez Cesarza organizacji wewnętrznej, t. j. z dniem 24 października 1831 ²⁾, w rzeczywistości jednak już przed tą datą wydaje cały szereg wstępnych zarządzeń.

Dnia 27 września Prezes Rządu poleca najstarszemu Dyrektorowi Jeneralnemu w K. R. W. R. i O. P. objąć władzę i przedstawić sobie raport „o stanie magistratur i władz pod bezpośrednim zarządzeniem i dozorem Komisji Rządowej zostających, o jej funduszach i kapitałach, nadto etaty i listę imienną urzędników znajdujących się teraz w urzędowaniu“ ³⁾.

Z przedrewolucyjnych, dymisjonowanych dnia 25 grudnia 1830, Dyrektorów Jeneralnych — Tomasz Grabowski i Józef Kalasanty Szaniawski bawili zagranicą. Na miejscu pozostał jedynie Ignacy Badeni i on to przesyła odpowiedź na okólnik Prezesa Rządu. Dnia 6 października Rząd Tymczasowy, „chcąc uprzedzić szkodliwe skutki z wstrzymania obiegu interesów, wyniknąć mogące, poleca K. R. W. R. i O. P., aby swoje czynności rozpoczęła i zatrudniała się ciągle odbywaniem owych, stosując się do istniejących przepisów“. Do urzędowania mają przystąpić jedynie urzędnicy przed rewolucją w danych urzędach pracujący i to

¹⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 4044a, 1, 6.

²⁾ I. c., 35.

³⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 46 (1831). II.

tylko w tym wypadku, o ile prowadzeniem się swoim nie ściągnęli na siebie żadnych zarzutów. Urzędnicy ci winni złożyć przysięgę na wierność Cesarzowi ¹⁾).

Ponieważ jednak wobec wyjazdu szeregu dawnych urzędników skład wielu biur rządowych był mocno zdekompletowany, Rząd Tymczasowy postanawia dnia 24 października podać do wiadomości publicznej, że ostatecznym terminem powrotu dawnych urzędników do służby jest dzień 15 listopada. Powracających po tym terminie przyjmować się nie będzie, a opuszczone przez nich stanowiska zostaną obsadzone ²⁾). Termin ten w stosunku do K. R. W. R. i O. P. nie jest zachowany, opuszczone bowiem przez bawiących zagranicą Dyrektorów Jeneralnych stanowiska wprowadzie tylko tymczasowo, ale już 1 listopada zostają obsadzone przez zastępców ³⁾).

Rok 1832 przynosi likwidację Rządu Tymczasowego. Zwolniony jeszcze z końcem 1831 z prezesury Rządu Engel przekazuje dnia 14 marca funkcje prezesa Feldmarszałkowi Paskiewiczowi ⁴⁾). Prezesura Paskiewicza trwa krótko, dnia 27 marca bowiem wobec ogłoszenia Statutu Organicznego dla Królestwa Polskiego (z dnia 26 lutego 1832) ⁵⁾). Rząd Tymczasowy zostaje rozwiązany ⁶⁾ i rozpoczyna się organizowanie rządu normalnego, opartego na tym Statucie. Ze zmian przyniesionych przez Statut, a dotyczących również i K. R. W. R. i O. P. należy zanotować dwie: 1-o zostaje zniesione stanowisko ministrów prezydujących, zastąpionych przez dyrektorów głównych prezydujących, 2-o zostają połączone w jedną całość sprawy wewnętrzne, wyznań i oświaty przez stworzenie Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego. Dyrektorem Głównym prezydującym w K. R. S. W. D. i O. P. zostaje narazie Rautenstrauch ⁷⁾), niebawem jednak, bo 1 kwietnia, zostaje na jego miejsce mianowany Aleksander hr. Strogonow, b. członek Rządu Tymczasowego, kierujący w nim wydziałem spraw wewnętrznych ⁸⁾).

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 33, I, 81.

²⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 3 A. III. 12—14.

³⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, VI. 35—38.

⁴⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 4044a, 92.

⁵⁾ *Dziennik Praw Kr. Pol.* XIV. 160—249.

⁶⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 4044a, 97.

⁷⁾ l. c., 93.

⁸⁾ A. A. D. Akta Sekretarjatu Stanu R. 1832. Nr. 113.

Połączenie dwóch dawnych komisyj — Spraw Wewnętrznych oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w jedną całość jest na początku tylko formalne, oba bowiem działy prowadzą w dalszym ciągu dzienniki główne, a dawna K. R. W. R. i O. P. zachowuje nawet swój poprzedni podział wewnętrzny na 3 dyrekcje¹⁾ Robi to wszystko takie wrażenie jakgdyby narazie jedyną zmianą było oddanie władzy naczelnej w tych dwóch działach administracji jednemu i temu samemu człowiekowi. Wewnętrzna organizacja K. R. S. W. D. i O. P. została zatwierdzona 26 marca 1833²⁾, a wprowadzona w życie dopiero z dniem 5 czerwca tegoż roku. Ona to dopiero dała początek organicznemu zespoleniu się w jedną całość obu dawnych komisyj.

Na jej podstawie komisja składała się z Dyrektora Głównego, trzech Dyrektorów Wydziałów, Dyrektora Kancelarii oraz Naczelnika Biura Kontroli i Rachuby i dzieliła na 3 wydziały: 1-o administracji ogólnej, 2-o przemysłu i kunsztów oraz 3-o wyznań i oświecenia publicznego. Pozatem istniało Biuro Kontroli i Rachuby.

Do wydziału spraw duchownych i oświecenia należały poza sprawami wyznaniowymi: a) te sprawy oświatowe, które nie podlegały Radzie Wychowania, b) stosunki z Radą Wychowania, c) dozór i opieka nad funduszami duchownymi i edukacyjnymi oraz d) cenzura pism i książek³⁾. Wydział ten dzielił się na cztery działy, a mianowicie:

1. służbę ogólną (dział odpowiadający mniej więcej dawnemu sekretarjatowi jeneralnemu).

2. sekcję wyznań (przejęła atrybucje Dyrekcji Wyznań i Sekcji Duchownej Rz.-Kat.),

3. sekcję wychowania oraz

4. sekcję prawną⁴⁾.

Reforma oświaty w Królestwie nie miała się ograniczać jedynie do zmian organizacyjnych centrali, równocześnie bowiem opracowywano projekt zmiany całego systemu Wychowania. Powołany przez Cesarza w Petersburgu komitet, złożony z Nowosilcowa, Gen. Krasińskiego, Min. Stefana Grabowskiego i b. vice-mi-

¹⁾ A. O. Dziennik Jeneralny za 1832 i 1833 oraz tytułatura akt w Nr. 21 I, 205.

²⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 269b.

³⁾ cfr. Okolski, o. c., I, 117.

⁴⁾ *Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego za rok 1834*, 78.

nistra Oświaty Błudowa, opracowuje projekt reformy szkolnictwa¹⁾. Projekt ten nadesłany do opinii Radzie Administracyjnej zostaje na skutek polecenia Namiestnika oddany do przestudjowania Komitetowi Edukacyjnemu, złożonemu z Rady Stanu Szaniawskiego, członka K. R. S. W. D. i O. P. — Lindego, prąta Lubieńskiego, Generała Majora Dannenberga, b. Rektora Uniwersytetu X. Szwejkowskiego, Rady Stanu Badeniego oraz Antoniego B. Hlebowicza²⁾. Prezesem tego komitetu został Szaniawski, sekretarzem — Hlebowicz. Komitet przejrzał projekt petersburski i wraz z poprawkami złożył go Radzie Administracyjnej w końcu grudnia 1832³⁾.

Projekt petersburski już w drugim artykule mówi o nowej, nieznannej dotychczas w Królestwie centralnej władzy oświatowej. Jest nią Rada Wychowania, pozostająca pod osobistym kierownictwem Dyrektora Głównego prezydującego w K. R. S. W. D. i O. P. Rada Wychowania otrzymuje w tym projekcie ogólny nadzór nad szkolnictwem.

Ponieważ projekt petersburski mimo kilkakrotnego wspomnienia o Radzie Wychowania, a nawet i o jej kompetencjach nie przewidywał zupełnie jej składu i organizacji, Dyrektor Główny prezydujący w K. R. S. W. D. i O. P. po uprzednim porozumieniu się z Petersburgiem poleca dnia 5 grudnia 1832⁴⁾ opracowanie odpowiedniego w tej sprawie projektu Komitetowi Edukacyjnemu. Projekt zostaje opracowany i złożony już 22 lutego⁵⁾, jednakże na żądanie Dyrektora Strogonowa ulega przeredagowaniu i w ostatecznej formie zostaje mu oddany dopiero 28 maja 1833 roku⁶⁾. Przechodzi on bez dalszych zmian przez wszystkie inne instancje i zostaje wraz z ustawą szkolną podpisany przez Ciesarza dnia 15 lipca 1833 r., jako ustawa tymczasowa, obowiązująca na rok jeden⁷⁾.

1) A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P., Nr, 1708, I, 3—25,

2) pierwsi czterej wskazani przez Namiestnika, dalsi mianowani przez Radę Administracyjną — A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P., Nr. 1708, I, 1—2; cfr. Jan Kucharzewski *Epoka Paskiewiczowska w Królestwie Polskiem* (Warszawa-Kraków, 1914), 116—119.

3) A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P., Nr, 1708, II, 1—9,

4) A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P., Nr, 19, I, 9.

5) l. c., 13—25.

6) l. c., I, 85—99.

7) l. c., I, 119—121.

Zasady jej są następujące: Rada Wychowania Publicznego ma być główną zwierzchnością szkolną w Królestwie Polskiem. Ma ona pozostawać pod kierunkiem Głównego Dyrektora prezydującego w K. R. S. W. D. i O. P., w skład zaś jej mają wchodzić z urzędu — członek Komisji Rządowej, kierujący wydziałem wyznań i oświecenia, oraz mianowani przez Cesarza — dwaj przedstawiciele duchowieństwa katolickiego, dwaj radeowie opłacani z etatu, wreszcie nieograniczona liczba członków honorowych.

Do kompetencyj Rady Wychowania Publicznego ma należeć:

1. czuwanie, opieka i zarząd nad wszystkimi, wszelkiego rodzaju i stopnia instytucjami naukowymi, tak świeckimi, jak i duchownymi w Królestwie Polskiem,

2. stanowienie o otwarciu nowych szkół lub zwinieniu istniejących,

3. wydawanie rozporządzeń szkolnych w ramach dozwolonych przez statut,

4. stosowanie przepisów rządowych do szczególnych wydarzeń bądź próśb lub sporów,

5. nominowanie tych nauczycieli i urzędników szkolnych, którzy od wyższej władzy nie zależą,

6. rozpoznawanie kwalifikacyj nauczycieli, ich awansowanie, zwalnianie i urlopowanie,

7. przedstawianie kandydatów na honorowych kuratorów i inspektorów szkolnych,

8. zatwierdzanie podręczników szkolnych i programu nauczania,

9. zaopatrywanie instytucyj naukowych w książki i pomoce szkolne,

10. roztrząsanie raportów szkolnych,

11. wyznaczanie kar za wykroczenia oraz nagród za zasługi,

12. upoważnianie osób prywatnych do zakładania szkół i pensjonatów,

13. rozpoznawanie rachunków z funduszy szkolnych,

14. przedstawianie etatu płacy i kosztów na utrzymanie instytucyj naukowych,

15. zdawanie ogólnych raportów o stanie szkolnictwa w Królestwie Polskiem,

16. nadzór nad obrotem legatów i zapisów prywatnych.

Wszystkie inne sprawy niewymienione w tych 16 punktach, a mogące posiadać jedynie znaczenie drugorzędne, mają należeć do

Wydziału wyznań i oświecenia K. R. S. W. D. i O. P. Rada Wychowania Publicznego będzie miała sekretarza, który będzie prowadzić protokoły jej zebrań. Rada nie będzie posiadała natomiast oddzielnej rejestratury, a wszelka korespondencja zarówno wchodząca jak i wychodząca będzie załatwiana przez wydział wyznań i oświecenia według jej wskazówek¹⁾.

Rada Wychowania Publicznego rozpoczyna swoją działalność dopiero na jesieni. Pierwsze jej posiedzenie odbywa się dnia 30 września 1830.

Na skutek starań Konsystorza Jeneralnego wyznań Ewangelickich skład Rady Wychowania zostaje na mocy ukazu²⁾ z 24 marca 1834 rozszerzony przez wprowadzenie obu prezesów konsystorza w charakterze wirylistów.

Należy zaznaczyć, że w administracji centralnych władz szkolnych w latach trzydziestych po raz pierwszy zaczyna występować język rosyjski. Początkowo tylko niektóre akta są w nim pisane, powoli jednak opanowuje on całą kancelarię, spychając język polski na plan drugi.

20.I.1840 — 26.III.1861

Reformy 1833 nie stanowiły końcowego etapu zmian, jakim miała ulec oświata w Królestwie Polskiem. Rząd myślał o zupełnie ściślejszym zespoleniu jej z organizacją szkolną Cesarstwa³⁾. Zmiany w tym duchu, przygotowywane i omawiane od 1837, zostają jednak wprowadzone w życie dopiero w roku 1839.

Dnia 2 grudnia 1839 zostaje podpisany przez Cesarza ukaz, ustanawiający na terenie Królestwa Polskiego, jako naczelną władzę oświatową Okrąg Naukowy Warszawski, uzależniony bezpośrednio od Ministra Oświaty w Cesarstwie. Z pod zarządu O. N. W. zostają wyłączone: Akademia Duchowna, Seminarjum Główne, Seminarja Diecezjalne, Szkoły duchowne, Instytut Położniczy, Szkoła Felczerów, Szkoła Weterynaryj oraz Instytut Głuchoniemych. Nowootwierane zakłady naukowe mają pozostawać pod zawiadywaniem tej władzy, przez którą zostały ustanowione. Zarząd O. N. W. zostaje powierzony kuratorowi, który w stosunkach z Radą Administracyjną i władzami Królestwa posiadać ma prawa, przysługujące Dyrektorom Głównym, prezydującym w ko-

¹⁾ I. c., I, 89—99.

²⁾ A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P. Nr. 19. I, 149.

³⁾ cfr. Kucharski, o. c., 218.

misjach Rządowych, z tem jednakże ograniczeniem, że o ile nie będzie równocześnie Dyrektorem Głównym prezydującym w K. R. S. W. i D., to w Radzie Administracyjnej ma zasiadać tylko wtedy, gdy będą tam omawiane sprawy, dotyczące jego wydziału. Kurator O. N. W., tak samo jak kuratorowie innych okręgów naukowych w Cesarstwie, podlega Ministrowi Oświaty. Jednakże w sprawach związanych z ustawodawstwem oraz w sprawach personalnych Minister winien uzyskać uprzednią zgodę od Namiestnika Królestwa Polskiego, który ze swej strony ma prawo w sprawach niecierpiących zwłoki wydawać od siebie zarządzenia wykonawcze, obowiązujące kuratora O. N. W. Sprawy dotyczące administracji O. N. W. zostają powierzone dotychczasowej sekcji wychowania wydziału wyznań i oświecenia, która z tą chwilą zostaje wydzielona z K. R. S. W. D. i O. P. i otrzymuje nazwę Administracji O. N. W. Istniejący przy K. R. S. W. D. i O. P. urząd trzech wizytatorów jeneralnych zostaje utrzymany i przydzielony do O. N. W. Utrzymaną zostaje również i Rada Wychowania Publicznego. Przewodniczenie w niej po Dyrektorz Głównym prezydującym w K. R. S. W. D. i O. P. obejmuje kurator O. N. W.¹⁾.

Dnia 30 grudnia 1839 zostaje mianowany kuratorem O. N. W. Generał-Major Mikołaj Okuniew, dotychczasowy członek Rady Wychowania²⁾. Nowomianowany kurator odrazu po objęciu funkcji (20.I.1840) zostaje wezwany do Petersburga. Powoduje to odwołanie aż do maja wydzielenia z K. R. S. W. i D. sekcji wychowania i utworzenia Administracji O. N. W.³⁾.

Dnia 1 lipca 1840 Cesarz zatwierdza organizację O. N. W.⁴⁾. Zasady jej są następujące: Zarząd O. N. W. składają, mianowani przez Cesarza, 1-o Kurator Okręgu, 2-o Vice-Prezes Rady Wychowania Publicznego, 3-o Naczelnik Administracji Okręgu Naukowego, 4-o Rada Wychowania Publicznego. W skład Administracji O. N. W. mają wchodzić: szef kancelarii i dwóch naczelników wydziałów, mianowanych przez Radę Administracyjną, oraz odpowiednia liczba urzędników, mianowanych przez Kuratora.

¹⁾ A. O. Akta O. N. W. Sekr. Jen. Nr. 1 B. I, 3—8.

²⁾ l. c. I. 41.

³⁾ l. c., I. 57.

⁴⁾ l. c., I. 73—86.

Wszelkie sprawy załatwiane przez O. N. W. zostają podzielone na trzy grupy:

1-o sprawy załatwiane przez samego Kuratora,

2-o sprawy załatwiane przez Radę Wychowania Publicznego oraz

3-o sprawy załatwiane przez Naczelnika Administracji O. N. W.

Do spraw załatwianych przez Kuratora należą:

a) wszelkie przedstawienia do władz wyższych, jak również korespondencja z władzami lub osobami, którą Kurator uzna za wskazane sam załatwić,

b) korespondencja tajna,

c) przedstawienia i podania osób prywatnych, jak również zażalenia przeciwko urzędnikom,

d) wszelkie interesa, wymagające śpiesznego załatwienia, a więc nie mogące czekać do następnego posiedzenia Rady Wychowania, wreszcie, sprawy personalne i przedstawianie urzędników do nagród.

Zakres czynności Rady Wychowania obejmuje następujące sprawy:

a) omawianie projektów nowych praw, postanowień i przepisów,

b) przygotowywanie raportów ogólnych i specjalnych, dotyczących szkolnictwa w Królestwie Polskiem,

c) interpretowanie przepisów,

d) projektowanie budżetów,

e) zakładanie instytutów naukowych i uczonych oraz sprawy wznoszenia i reparacji budowli dla nich przeznaczonych,

f) organizowanie, zakładanie i zamykanie szkół prywatnych oraz udzielanie zezwoleń na prywatne nauczanie,

g) sprawdzanie i zatwierdzanie kwalifikacyj profesorów i nauczycieli,

h) przygotowywanie podręczników i pomocy szkolnych,

i) śledztwo w sprawach wykroczeń i nadużyć urzędników, profesorów i nauczycieli oraz sprawy karności szkolnej,

k) udzielanie pochwał lub przestróg, patentów szkolnych, nagród i promocyj uczniów do klas wyższych,

l) przedstawianie do emerytury, uwalnianie i oddawanie pod sąd urzędników, profesorów, nauczycieli i oficjalistów,

m) zaopatrywanie szkół w pomoce naukowe,

n) zawieranie kontraktów z dostawcami,

o) wszelkie interesa, z których wynika uszczerbek dla Rządu i odpowiedzialność osób prywatnych,

p) sprawy, dotyczące pretensyj osób prywatnych do Rządu,

q) cenzura, z wyjątkiem cenzury perjodyków i gazet,

r) nadzór nad obrotem zapisów i legatów prywatnych,

s) nadzór nad handlem księgarskim,

t) wszelkie sprawy wniesione przez Kuratora,

u) urządzenie dozoru nad szkołami elementarnymi,

w) roztrząsanie świadectw ubóstwa uczniów, celem uwolnienia ich od opłaty szkolnej,

x) zmiany programów szkolnych,

y) zatwierdzanie podziału przedmiotów między nauczycieli Gimnazjów Ogólnych i Realnego,

z) interesa Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa.

Co się zaś tyczy Naczelnika Administracji Okręgu to ma on załatwiać:

a) wszelką korespondencję, dotyczącą prostego wykonania lub przestrzegania praw, postanowień, przepisów oraz poleceń władzy wyższej,

b) odpowiedzi na odezwy władz rządowych lub podwładnych, jak również i osób prywatnych w przedmiotach, w których zastosowanie praw obowiązujących nie jest wątpliwe,

c) zbieranie wiadomości lub objaśnień celem przygotowania interesów do ostatecznej decyzji,

d) ponawianie wydanych poleceń bez nałożenia kary i udzielanie uwag w przedmiotach kontroli i innych.

Naczelnik Administracji zarządza kancelarją i wydziałami O. N. W., pilnuje porządnego biegu spraw oraz przestrzegania praw i przepisów obowiązujących w czynnościach Rady Wychowania, wreszcie sprawuje nadzór nad urzędnikami Okręgu.

Administracja O. N. W. została podzielona na dwa wydziały Naukowy i Administracyjno-Rachunkowy, z których każdy z kolei rozpadał się na dwa referaty (stoły). Pozatem posiadała Administracja O. N. W. t. zw. Dział służby ogólnej oraz Radcę prawnego¹⁾. Dnia 5 marca 1842 zostaje przepisana dla Administracji Okręgu instrukcja biurowa, ustalająca obowiązki poszczególnych urzędników i bieg pracy biurowej²⁾.

1) l. c., I, 117 oraz Akta O. N. W. Sekr. Jen. Nr. 102, XV, 24.

2) A. O. Akta O. N. W. Sekr. Jen. Nr. 1 B, I, 132—135,

Zarówno ukaz z dnia 2 grudnia 1839, jak i organizacja O. N. W. z dnia 1 lipca 1840 utrzymują Radę Wychowania Publicznego i omawiają nawet jej kompetencje. Brak w nich jednak danych o jej wewnętrznej organizacji. Wobec tego Rada obraduje w dawnym składzie i sama przystępuje do opracowania nowej organizacji dla siebie. Projekt organizacji wewnętrznej zostaje przyjęty na posiedzeniu Rady w dniu 6 maja 1841¹⁾, jednakże, jako wprowadzający pewne inowacje zarówno w składzie jak i atrybucjach Rady zostaje przez Ministra Oświaty odrzucony. Poleca on Kuratorowi O. N. W. ograniczyć się jedynie do uzgodnienia dawnej organizacji (zatwierdzonej w 1833 na rok jeden) z nowo-wydanymi przepisami o O. N. W. Wobec powyższego projekt pierwotny zostaje całkowicie przeredagowany, w marcu 1842 idzie w poprawionej formie do aprobaty Ministra²⁾, a dnia 12 kwietnia t. r. zostaje przezeń z bardzo małymi zmianami zatwierdzony³⁾.

Zasady nowej organizacji Rady są następujące: Prezesem jej jest z urzędu Kurator, w skład zaś jej wchodzi: a) Vice-Prezes Rady, b) Naczelnik Administracji Okręgu, c) dwaj członkowie ze stanu duchownego wyznania rz.-katolickiego, d) dwaj radcowie etatowi, e) dwaj prezesi konsystorza jeneralnego wyznań ewangelickich, f) nieograniczona przez statut liczba członków honorowych. Wszystkich członków Rady Wychowania, z wyjątkiem prezesów Konsystorza Jeneralnego Wyznań Ewangelickich, którzy wchodzi do niej jako wiryliści, mianuje Cesarz. W posiedzeniach Rady mogą uczestniczyć zaproszeni przez Kuratora Okręgu — kuratorowie honorowi gimnazjów oraz wizytatorowie jeneralni. Podobnie jak to miało miejsce dawniej, Rada Wychowania Publicznego nie prowadzi z nikim żadnej korespondencji. W jej imieniu załatwia ją Administracja O. N. W. Posiedzenia Rady mają się odbywać dwa razy na tydzień. Na posiedzeniach ma być prowadzony protokół (a właściwie dziennik czynności) przez Dyrektora Kancelarii Okręgu. Ten ostatni przepis znosi więc urząd sekretarza Rady.

Dnia 14 sierpnia 1849 zostaje zatwierdzony przez Cesarza Etat Normalny O. N. W.⁴⁾. Etat ten wprowadza zasadniczą zmianę

¹⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 19. I, 171—181.

²⁾ l. c., I, 235—255.

³⁾ l. c., I, 259—272.

⁴⁾ *Dziennik Praw Kr. Pol.* XLII.

w dotychczasowej organizacji Rady Wychowania. Stanowisko viceprezesa Rady zostaje opuszczone, natomiast znajdujemy w nim urząd Pomocnika Kuratora. Pozatem zostaje skasowane stanowisko Naczelnika Administracji O. N. W., a natomiast wprowadzeni czterej płatni członkowie Rady, mający być zarazem wizytatorami jeneralnymi. To ostatnie postanowienie wywołuje dwie zasadnicze wątpliwości, a mianowicie: czy dawni członkowie płatni mają być *eo ipso* skasowani oraz jak się ma przedstawiać sprawa t. zw. członków honorowych. Korespondencja w tej sprawie ciągnie się przeszło rok. Okazuje się, że myślą przewodnią twórców zmian w etacie Okręgu z r. 1849 był zamiar upodobnienia O. N. W. do innych okręgów naukowych w Cesarstwie, a Rady Wychowania do Rad Kuratorów innych okręgów. Według projektu rządowego do nowej Rady Wychowania miałyby należeć tylko 6 osób, t. j. kurator, jego pomocnik oraz 4 wizytatorów. Zamiar ten wywołuje opozycję ze strony Okuniewa, który występował gorąco za zachowaniem części przynajmniej dawnych członków honorowych¹⁾. Na skutek jego przełożenia ukazuje się ukaz cesarski z 30 grudnia 1850 r., utrzymujący członków honorowych Rady Wychowania, ale zarazem ściśle ograniczający ich liczbę. Członkami tymi mają zostać przedstawiciel duchowieństwa katolickiego w osobie Rektora Akademii Duchownej Rzymsko-Katolickiej w Warszawie — z urzędu, oraz 2 lub 3 innych członków, wybranych z pośród urzędników i emerytów, zajmujących wyższe stanowiska w szkolnictwie, przedstawianych do nominacji przez Ministra Oświaty w porozumieniu z Namiestnikiem²⁾.

26.III.1861 — 13.VII.1867

Dymisja Muchanowa jako Dyrektora Głównego prezydującego w K.R.S.W. i D. była momentem zwrotnym w polityce Rządu Rosyjskiego. Bezpośrednio po niej następuje wydanie ukazu z dnia 26 marca o koncesjach dla Królestwa Polskiego. Ukaz ten³⁾ w artykule piątym przywraca K. R. W. R. i O. P., oddając pod jej zarząd zarówno oświatę, będącą dotychczas w zawiadywaniu O. N. W., jak i wyznania, należące do K. R. S. W. i D. Tegoż samego dnia zostaje telegraficznie nadesłana nominacja Aleksan-

¹⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21 III, 98.

²⁾ l. c., III. 96.

³⁾ *Dziennik Praw Kr. Pol.* XLII. 337.

dra hr. Wielopolskiego na Dyrektora Głównego prezydującego w K. R. W. R. i O. P.¹⁾). Wielopolski funkcje swoje obejmuje natychmiast²⁾), przekształcenie natomiast O. N. W. na K. R. W. R. i O. P. następuje dopiero 30 marca³⁾). Wznowiona Komisja jest narazie mechanicznym zlepkiem administracji b. O. N. W. oraz Wydziału Wyznań K. R. S. W. i D. Do czasu opracowania organizacji wewnętrznej pracuje ona w dawnym składzie i według dawnych przepisów, a jedyną inowacją natury organizacyjnej jest zaprowadzenie posiedzeń administracyjnych, w których biorą udział wszyscy wyżsi urzędnicy Komisji.

Radykalnej natomiast zmianie ulega polityka szkolna. Wielopolski dąży do spolszczenia zarówno administracji szkolnej, jak i samego szkolnictwa. Język rosyjski zostaje z administracji całkowicie wyrugowany. Korespondencja w zasadzie odbywa się tylko w języku polskim, w wyjątkowych zaś wypadkach — w obu językach równolegle. Następują również i pewne zmiany personalne. W zarządzie centralnym jest ich zresztą narazie bardzo niewiele.

Projekt statutu organizacyjnego dla K.R.W.R. i O.P. zostaje opracowany zbiorowo na posiedzeniach Komisji i dnia 27 sierpnia przesłany Radzie Administracyjnej⁴⁾). Mimo, że ma on jeszcze przed sobą długą drogę przez różne instancje zarówno w Królestwie jak i w Cesarstwie, niektóre z jego przepisów, zwłaszcza, jeżeli chodzi o wewnętrzny podział pracy, zostają zgóry wprowadzone. W niespełna dziesięć dni po złożeniu projektu statutu organizacyjnego Wielopolski występuje do Rady Administracyjnej z wnioskiem, aby odrazu ustanowić przewidzianą w projekcie statutu Radę Wychowania Publicznego i upoważnić go do powoływania na jej „człowskich członków“ takich osób, „które wiadomościami swemi i doświadczeniem w kształceniu młodzieży istotnie dla ostatecznego ocenienia projektu organizacji zakładów naukowych potrzebnymi się okażą i które czynności też aż do zatwierdzenia przedstawionej organizacji bezpłatnie spełniać będą“. Wniosek ten zostaje dnia 6 września przez Radę Administracyjną przyjęty⁵⁾), wobec

¹⁾ efr. V. D. Spasowicz *Żiżń i politika markiza Wielopolskiego*, Petersburg, 1879, 141.

²⁾ Okólnik Nr. 2805, w którym Wielopolski zawiadamia podległe mu urzędy o objęciu funkcji jest datowany z dnia 26 marca — A. O. Akta Gimnazjum Gubernjalnego w Warszawie, Nr. 2, III.

³⁾ A. O. Dziennik Główny K. R. W. R. i O. P., z 1861.

⁴⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121c, 11—12.

⁵⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P., Nr. 21, IV, 1—2.

czego Wielopolski przystępuje do skompletowania tymczasowego składu Rady.

Równocześnie z projektem statutu organizacyjnego Komisji zostaje opracowany projekt ogólnej ustawy szkolnej. Już ukaz z 26 marca zapowiadał reformy w tej dziedzinie, których główne linie wytyczne zostały następnie ujęte w zapisce Senatora Romualda Hubego, nadesłanej z Petersburga do Warszawy ¹⁾. Wielopolski nie poprzestaje jednak na niej, lecz ze swej strony przystępuje do zebrania materiału w kraju. Dnia 31 maja zostają przez niego wydane zarządzenia w tej mierze ²⁾. Od 19 czerwca do 22 sierpnia napływa 38 rozmaitych projektów z różnych gałęzi wychowania publicznego. Opracowanie nadesłanego materiału Wielopolski powierza Radcy Stanu Korzeniowskiemu oraz Dyrektorowi Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Marymoncie, Przyszańskiemu. Pierwszy opracowuje szkoły niższe i średnie oraz Szkołę Główną, drugi — zakłady specjalne, a mianowicie techniczne. Projekt zostaje złożony dnia 18 października Radzie Administracyjnej ³⁾, dnia 13 listopada jest omawiany na posiedzeniu Rady Stanu ⁴⁾, poczem idzie dopiero do Petersburga.

W międzyczasie dnia 1 listopada Wielopolski zostaje wezwany do Petersburga, a stanowisko Dyrektora Głównego prezydującego w K. R. W. R. i O. P. zostaje powierzone Senatorowi Hubemu ⁵⁾. W Petersburgu Wielopolski osobiście broni obu projektów i użykuje dla nich ze względnie nielicznymi wyjątkami aprobatę cesarską ⁶⁾.

Dnia 8 stycznia 1862 zostaje podpisany statut organizacyjny K. R. W. R. i O. P. ⁷⁾, zaś w pięć miesięcy później 20 maja i sama ustawa o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskiem ⁸⁾. Zasady organizacji Komisji są następujące: w skład jej mają wchodzić — Dyrektor Główny prezydujący, dwóch Dyrektorów, kierujących wydziałami wyznań i oświecenia, zarzą-

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 1708. XVI. 18v.

²⁾ l. c., XV. 1.

³⁾ jest on wydrukowany w całości u Henryka Lisickiego *Aleksander Wielopolski*. (Kraków 1878-9). III, 275—347.

⁴⁾ l. c., III. 413.

⁵⁾ A. O. Postanowienia Najwyższe i postanowienia Rady Administracyjnej, 1861—1862, 21.

⁶⁾ cfr. Lisicki o. c., I. 273.

⁷⁾ *Dziennik Praw Kr. Pol.* LIX, 495.

⁸⁾ l. c., LX. 227.

dzający sprawami wyznania grecko-unickiego, dyrektor kancelarii, dwóch vice-dyrektorów, a poza nimi w charakterze członków niestałych — trzech członkowie Rady Duchownej Rzymsko-Katolickiej, członkowie innych wyznań chrześcijańskich po jednym z każdego, t. j. z prawosławnego, grecko-unickiego, ewangelicko-augsburskiego i reformowanego, sześciu członków honorowych oddzielnie przez cesarza mianowanych oraz dwaj wizytatorowie szkół. Komisja będzie posiadać dwa wydziały: wyznań i oświecenia, niezależny od nich zarząd spraw grecko-unickich, tudzież kancelarię wspólną dla trzech wymienionych działów. Na czele wydziału stoi Dyrektor Wydziału, mający do pomocy vice-dyrektora.

Do atrybucyj wydziału wyznań poza sprawami ściśle duchowymi, które tu pomijam, należy: wydawanie opinii o duchownych, mających być powołanymi przez wydział oświecenia na profesorów i nauczycieli oraz opinjowanie w sprawie programów szkolnych w zakresie teologii i wykładu religji.

Do wydziału oświecenia należą:

1. zarząd i opieka nad wszystkimi zakładami naukowymi rządowymi, tudzież nadzór i opieka nad zakładami naukowymi prywatnymi, o ile te osobnymi postanowieniami innej władzy nie są poruczone,

2. otwieranie nowych zakładów naukowych tak rządowych, jako i prywatnych, tudzież reorganizacja, przenoszenie, zwinięcie lub czasowe zamknięcie egzystujących,

3. programata wykładu nauk oraz instrukcje dla zwierzchności szkolnych, karność i porządek szkolny na celu mające, z dopilnowaniem wykonania tychże,

4. środki do wydawania książek za elementarne uznanych,

5. urządzenia dotyczące konkursów, egzaminów, stopni naukowych,

6. kształcenie nauczycieli oraz przyznawanie i udzielanie stypendjów,

7. kontrola kwalifikacyj naukowych tak nauczycieli, jako i przełożonych wszelkich zakładów naukowych,

8. przedstawianie do nominacyj i uwolnień, tudzież nominowanie w porządku ogólnym i szczegółowym przepisami określonym na posady administracyjne i naukowe, pod zawiadywaniem wydziału oświecenia zostające i uwalnianie od tychże,

9. przedstawianie do nagród osób, odznaczających się w służbie,

10. opieka i nadzór nad bibliotekami, gabinetami i wszelkimi w ogólności naukowymi zbiorami, przy zakładach naukowych rządowych egzystującymi, oraz dalsze zaopatrywanie tychże w miarę uznanej potrzeby,

11. zarząd i opieka nad budowlami do zakładów naukowych należącymi i nad funduszami edukacyjnymi, a w ogólności nad wszelką własnością, stanowiącą fundusz wychowania publicznego,

12. przedsięwzięcie wszelkich kroków prawnych na drodze sądowej i administracyjnej, mających na celu zachowanie, zabezpieczenie i pobór we właściwym czasie należności funduszu edukacyjnego, niemniej dopełnianie przepisanych formalności dla przyjęcia darowizn i zapisów testamentowych, na rzecz wychowania młodzieży czynionych,

13. zarządzanie wypłat i kontrola funduszków pod zawiadywaniem władzy edukacyjnej zostających, z dopilnowaniem, ażeby na właściwe cele były użyte,

14. układanie projektu do corocznego etatu dochodów i wydatków na zakłady naukowe,

15. nadzór nad cenzurą książek i pism oraz utworów sztuki, tak w Królestwie wydawanych, jakoteż sprowadzanych z krajów obcych,

16. wykonywanie wszelkich postanowień Rządu, dotyczących edukacji, i projektowanie nowych w razie zachodzącej potrzeby,

17. roczne sprawozdania z działań wydziału oświecenia.

Wreszcie, do atrybucyj kancelarii należy:

1. dozór nad gmachami i lokalami przez Komisję zajmowanymi oraz nad wszelkimi utensyljami biurowymi do niej należącymi, a skutkiem tego i środki do utrzymania tychże w należytem stanie i porządku,

2. utrzymanie inwentarza biurowego i dozór nad całością cnego,

3. kontrola i asygnowanie wypłat na ogólne potrzeby Komisji,

4. zaopatrywanie biura w materiały piśmienne, ruchomości biurowe, opał i światło,

5. kontrola stempla, od nominacyj, dyplomów i patentów opłacanego,

6. formowanie list stanów służby urzędników Komisji,

7. dozór nad archiwami Komisji, nad registraturą, korespondencją i ekspedyturą, z dopilnowaniem pośpiechu i porządku w załatwianiu czynności przez te części służby,

8. formowanie ogólnego projektu do corocznego etatu Komisji,

9. ułożenie zbiorowego rocznego sprawozdania z działań Komisji,

10. zwierzchnictwo i kierunek usługi biurowej, a tem samem wszelki porządek i bezpieczeństwo biura.

Komisja czynności swoje będzie załatwiać na posiedzeniach administracyjnych i Rady Ogólnej. Na posiedzeniach administracyjnych zasiadają: Dyrektor Główny prezydujący, Dyrektorowie Wydziałów, Zarządzający sprawami grecko-unickimi, jeden z członków etatowych Rady Wychowania przez Dyrektora Głównego do zasiadania powołany, Dyrektor kancelarii i vice-dyrektorowie wydziałów. Rada Ogólna Komisji składa się: z Dyrektora Głównego prezydującego, prezydującego w Radzie Duchownej, Dyrektorów wydziałów wyznań i oświecenia, zarządzającego sprawami grecko-unickimi, członków honorowych Komisji, dwóch wizytatorów szkół oraz Dyrektora kancelarii.

Na posiedzeniach Rady Ogólnej będą rozbierane i decydowane ze spraw oświatowych:

1. otwieranie nowych zakładów naukowych rządowych, reorganizacja, przenoszenie i zwiżanie egzystujących,

2. projektu do nowych instrukcyj szkolnych,

3. programata szkolne do wykładu nauk,

4. orzeczenie pod względem uznania dzieł i książek za elementarne,

5. mianowanie i uwalnianie zwierzchników szkół wyższych i średnich, oraz profesorów szkół niższych,

6. rozpoznawanie wykroczeń, pociągających za sobą utratę posad, lub potrzebę zakwalifikowania do odpowiedzialności sądowej,

7. wyrokowanie w sporach pomiędzy Instytutami, pod zawiadywaniem Komisji zostającami,

8. projektu do postanowień nowych lub zmiany dotychczasowych.

Wszystkie inne sprawy będą roztrząsane na posiedzeniach administracyjnych.

Przy Komisji będzie Rada Wychowania składająca się. 1. z Dyrektora Głównego prezydującego, który jest z urzędu prezesem Rady, 2. Dyrektora wydziału oświecenia, 3. dwóch wizytatorów szkół, 4. Rektora Szkoły Głównej, 5. Inspektora szkół elementar-

nych, 6. Dyrektora bibliotek, 7. honorowego Dyrektora muzeów, 8. członków przybranych do stałego lub czasowego zasiadania w Radzie, a przez Radę Administracyjną na przedstawienie Dyrektora Głównego powołanych. Na członków przybranych Rady Wychowania mogą być powołane osoby duchowne, przełożeni wyższych zakładów naukowych, profesorowie i w ogólności ludzie specjaliści w nauce i kształceniu młodzieży. Członkowie przybrani mają być za swą pracę wynagradzani. Rada Wychowania zbiera się przynajmniej dwa razy miesięcznie.

Przedmiotem jej rozpoznania są:

1. projekty, dotyczące otwarcia nowych zakładów naukowych, tak rządowych, jako i prywatnych, organizacji, przenoszenia, zwinienia lub czasowego zamknięcia egzystujących,

2. ogólne urzędnienia, dotyczące konkursów, egzaminów i stopni naukowych,

3. przepisy i instrukcje, dotyczące stypendystów, sposobiących się kosztem funduszków edukacyjnych,

4. programata wykładu nauk, oraz instrukcje dla zwierzchności szkolnej, karność i porządek szkolny na celu mające,

5. zakładanie lub wzbogacanie bibliotek i w ogólności wszelkich zbiorów naukowych, lub sztuk pięknych przy zakładach naukowych rządowych,

6. przyznawanie kwalifikacyj na przełożonych i nauczycieli zakładów naukowych,

7. rozpoznawanie tematów do konkursów na posady naukowe,

8. ocenianie dzieł elementarnych w celu przepisania ich dla szkół, lub też innych dzieł do użytku szkołom zalecić się mających,

9. wybór dzieł na nagrody publiczne dla uczniów,

10. przedmioty, jakie Dyrektor Główny do rozpoznania w Radzie Wychowania zakwalifikuje. Dla omawiania bardziej specjalnych zagadnień członkowie Rady mogą być powołani do oddzielnych komitetów. O ile egzaminy na nauczycieli będą należyć do Rady Wychowania, to ustanowi ona odrębny Komitet egzaminacyjny, do którego deleguje jednego ze swych członków w charakterze prezydującego. Rada Wychowania będzie posiadać odrębną kancelarię i prowadzić swoją własną registraturę.

Pierwsze posiedzenie Rady Wychowania, poprzedzone instalacją jej członków, zostało wyznaczone na 15 stycznia 1863¹⁾

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 19, I, 301–302.

Przygotowano już nawet zaproszenia dla członków, gdy w ostatniej chwili Dyrektor Główny, Krzywicki, nakazał odłożyć zwołanie Rady. Rozgrywające się w kraju wypadki polityczne nie dawały gwarancji owocności i celowości pracy tego rodzaju zgromadzenia. Zostaje ono zwołane dopiero po 9 miesiącach dnia 20 października 1863 ¹⁾).

Jedną z pierwszych czynności Rady Wychowania było opracowanie regulaminu wewnętrznego swoich prac. Uchwalony na posiedzeniu w dniu 24 listopada zostaje zatwierdzony przez K. R. W. R. i O. P. dnia 2 grudnia 1863 ²⁾).

Zadaniem Rady Wychowania według uchwalonego regulaminu jest:

1. rozpoznawać przedmioty art. 28 organizacji K. R. W. R. i O. P. wskazane i objawiać o nich swoje zdanie,
2. rozstrząsać różne inne w zakres wychowania wchodzące przedmioty w komitetach do tego specjalnie powołanych,
3. ustanawiać komitety egzaminacyjne i przyznawać kwalifikacje na przełożonych i nauczycieli zakładów naukowych.

Przedmioty, które mają być na ogólnych obradach Rady roztrząsane, są przedtem omawiane w specjalnych komitetach, których liczbę określono na sześć, a mianowicie:

1. Komitet instrukcji elementarnej,
2. Komitet instrukcji średniej,
3. Komitet instrukcji wyższej,
4. Komitet ksiąg i bibliotek,
5. Komitet egzaminacyjny oraz
6. Komitet ogólny redakcyjny.

Zadania pierwszych pięciu w sposób dostateczny określają same ich nazwy. Komitet zaś redakcyjny poza redakcją ogólnych projektów edukacyjnych zajmuje się opracowywaniem raportów i sprawozdań z działalności Rady, rozdziela sprawy napływające do Rady między poszczególne komitety, pilnuje, aby ich praca nie ulegała zwłoce, utrzymuje w imieniu Rady kontakt z wydziałem oświecenia, wreszcie opracowuje i układa porządek obrad ogólnych posiedzeń Rady.

Ważniejsze projekty organizacyjne poddawane rozbirowi Rady są na wniosek Komitetu Redakcyjnego drukowane.

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21, IV, 83,

²⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 19, I, 335—345,

Rada posiada odrębną kancelarię i prowadzi obok protokółów posiedzeń samodzielną registraturę.

Z czynności swoich Rada składa sprawozdania roczne, ogłaszane później w jej rocznikach.

Równocześnie ze statutem organizacyjnym zostaje zatwierdzony i etat K. R. W. R. i O P.

Jednakże od podpisania do wprowadzenia go w życie upływa sporo czasu. Statut organizacyjny zostaje wprowadzony dnia 5 sierpnia, etat zaś dopiero od 1 września 1862¹⁾. Aczkolwiek i statut i etat zostały w zasadzie wprowadzone w życie w praktyce w całej rozciągłości nigdy to nie nastąpiło. Stanowiska, przewidziane w etacie, rozpoczęto obsadzać stopniowo, tak jak również stopniowo zamyślano o wprowadzeniu Rady Ogólnej i Rady Wychowania. Wybuch powstania w styczniu 1863 wprowadził nie sparaliżował całkowicie tych zamierzeń, ale ich tempo tak znacznie osłabił, że niektóre z nich jak np. Rada Ogólna nie doczekały się wogóle swego urzeczywistnienia.

Rozwinięcie ustawy szkolnej z 20 maja 1862 następuje dopiero w 1864. Dnia 11 września t. r. zostaje podpisany reskrypt do Namiestnika o dalszej reformie szkół w Królestwie Polskiem wraz z pięciu ukazami:

- I. o szkołach elementarnych w Królestwie Polskiem,
- II. o gimnazjach i progimnazjach żeńskich w Królestwie,
- III. o gimnazjach rosyjskich w Warszawie,
- IV. o szkole niemieckiej ewangelickiej w Warszawie oraz
- V. o organizacji Dyrekcji Naukowych.

Z tych ostatni wprowadza zmiany w dotychczasowej organizacji centralnych władz oświatowych, znosząc stanowiska inspektora szkół początkowych i dwóch wizytatorów oraz wprowadzając do Rady Wychowania w charakterze weryalistów 10 Dyrektorów Szkół Dyrekcji Naukowych i Inspektora Szkół miasta Warszawy. Dyrektorowie Szkół Dyrekcji Naukowych mają zasiadać w Radzie tylko w czasie swego urzędowego pobytu w Warszawie²⁾.

Po ukazach, dotyczących szkolnictwa, ukazują się inne, dotyczące wyznań. Udział duchowieństwa w powstaniu powoduje zmianę stosunku rządu do spraw wyznaniowych. Reformy rozpoczyna ukaz z 8 listopada 1864, oddający zarząd nad wszystkimi wyznaniem Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, która odąd powraca do

¹⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121c, 88—89.

²⁾ *Dziennik Praw Kr. Pol.* LXII, 327—405.

dawnej nazwy z przed roku 1861 — Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych. Zmniejszona po oddzieleniu wydziału wyznań K. R. W. R. i O. P. zostaje przemianowana na Komisję Rządową Oświecenia Publicznego ¹⁾).

Dalszy ciąg reform szkolnych następuje w roku 1866. Dnia 17 stycznia ukazuje się Reskrypt Cesarski z ośmiu ukazami:

I. o gimnazjach i progimnazjach męskich dla ludności polskiej,

II. o gimnazjach i progimnazjach męskich dla ludności ruskiej grecko-unickiego wyznania,

III. o szkole głównej niemieckiej w Warszawie,

IV. o gimnazjum realnem niemieckiem w m. Łodzi,

. o gimnazjum i progimnazjum żeńskim w Łodzi,

V. o gimnazjach i progimnazjach żeńskich,

VII. o kursach pedagogicznych dla ludności ruskiej grecko-unickiego wyznania,

VIII. o kursach pedagogicznych dla ludności litewskiej ²⁾).

Po zupełnej likwidacji powstania polityka rządu idzie po linii stopniowego kasowania autonomicznych urządzeń Królestwa. Rozpoczyna się to przede wszystkim od oświaty. Ukaz cesarski z dnia 27 maja 1867 znosi Komisję Rządową Oświecenia Publicznego a na jej miejsce przywraca Okrąg Naukowy Warszawski, poddając go pod władzę Ministra Oświecenia Cesarstwa ³⁾). Jest to data, która zamyka ostatecznie okres dziejów autonomicznych oświaty w Królestwie Polskiem.

13.VII.1867 — 4.VIII.1915

Ukaz z dnia 27 maja 1867 kasował wogóle wszelkie ślady autonomji, jakie w organizacji O. N. W. przed rokiem 1861 istniały. Na jego podstawie Zarząd Okręgu Naukowego ma się składać z Kuratora Okręgu, jego pomocnika, Rady Kuratora i kancelarji. W ten sposób więc organizacja O. N. W. zostaje całkowicie upodobniona do organizacji innych okręgów naukowych w Cesarstwie. Kurator zarządza wszystkimi zakładami naukowymi i instytucjami, będącymi pod zawiadywaniem okręgu. Wskutek tego otrzymuje doniesienia i przedstawienia od Naczelników Dyrek-

¹⁾ 1. c., LXIII, 53.

²⁾ 1. c., LXIV, 25—303.

³⁾ 1. c., LXVII, 63.

cyj Naukowych, Inspektora szkół m. Warszawy i od innych władz lub instytucyj, zależących od okręgu. W swojej działalności kurator jest dość skrzępowany, musi bowiem przedstawiać do aprobaty Ministra następujące kategorie spraw:

a) propozycje dotyczące przekształceń pod względem naukowym lub ekonomicznym w podwładnych Kuratorowi zakładach i instytucjach naukowych,

b) propozycje otwarcia nowych lub zamknięcia istniejących średnich i wyższych zakładów naukowych,

c) projekty postanowień i instrukcyj, uzupełniających Najwyższe Ukazy z dnia 11 września 1864 o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskiem,

d) projekty postanowień, uzupełniających ustawy o średnich i wyższych zakładach naukowych,

e) przedstawienia dotyczące mianowania i uwalniania: Pomocnika Kuratora, Rektora Szkoły Głównej, Naczelników Dyrekcyj Naukowych, Dyrektora głównej szkoły niemiecko - ewangelickiej, Ochmistrzyni Aleksandryjsko - Maryjskiego Instytutu Panien, Inspektora szkół m. Warszawy, Dyrektora Instytutu Głuchoniemych i Ociemniałych oraz Naczelnika Kancelarji Okręgu,

f) przedstawienia co do wysyłania osób, zajmujących posady do ruskich i zagranicznych uniwersytetów w celach naukowych, tudzież stypendystów w celu dalszego kształcenia się w naukach,

g) przedstawienia o udzielenie osobom, służącym w wydziale Okręgu, a mianowanym przez Kuratora, urlopów do Cesarstwa na czas dłuższy nad cztery miesiące,

h) przedstawienia o udzielenie osobom służącym w wydziale Okręgu urlopów zagranicę,

i) przedstawienia o wyjednanie nadbudżetowych kredytów na zaspokojenie nadzwyczajnych potrzeb zakładów i instytucyj naukowych O. N. W. i o przenoszenie kredytów w granicach jednego i tego samego paragrafu budżetu,

j) przedstawienia o upoważnienie do wydatku na mocy art. 13 i 14 Najwyższego Ukazu z dnia 11 września 1864 o szkołach elementarnych, z corocznie udzielanej ze skarbu sumy na zapomogi dla tychże szkół, jeżeli wydatek ten przewyższa 1.000 rb. jednorazowo,

k) przedstawienia o zatwierdzenie licytacyj na antreprzyzy i dostawy, jeżeli suma kontraktowa przewyższa 10.000 rb.,

l) przedstawienia o przyjęcie ofiar na rzecz zakładów nauko-

wych O. N. W. i ustanowienie w nich prywatnych stypendjów,
 m) przedstawienia dotyczące spadnięcia z etatu urzędników wydziału oświecenia publicznego, w skutku przekształcenia instytucyj tego wydziału, z nadaniem im przywilejów, przepisami określonych,

- n) przedstawianie do nagród osób służących w wydziale Okręgu,
- o) sprawozdania z odbytych wizyt zakładów naukowych,
- p) roczne sprawozdania z zarządu O. N. W. oraz
- r) doniesienia o nadzwyczajnych wypadkach w zakładach naukowych.

We wszystkich innych niewymienionych tutaj sprawach decyduje sam Kurator. Mianuje on również i uwalnia urzędników z wyjątkiem kategorii wymienionych w punkcie e oraz tych, których nominacja na mocy ukazu z 11 września 1864 należy do Naczelników Dyrekcji Naukowych.

W razie choroby lub nieobecności Kuratora zastępuje go Pomocnik Kuratora.

Jako organ doradczy przy boku Kuratora zasiada Rada. Składa się ona z Pomocnika Kuratora, Rektora Warszawskiej Szkoły Głównej, Naczelnika Warszawskiej Dyrekcji Naukowej, Dyrektora szkoły głównej niemiecko-ewangelickiej, Inspektora szkół m. Warszawy, Inspektora Aleksandryjsko-Maryjskiego Instytutu Pann, oraz dziekanów wydziałów matematyczno-fizycznego i filologiczno-historycznego Szkoły Głównej Warszawskiej. Naczelnicy innych dyrekcji naukowych są z urzędu stałymi członkami Rady Kuratora i w tym charakterze zasiadają w niej za każdym razem, kiedy znajdują się w Warszawie. W razie potrzeby Kurator może zapraszać na posiedzenia Rady z prawem głosu profesorów Szkoły Głównej i nauczycieli średnich zakładów naukowych.

Rozpoznaniu i decyzji Rady podlegają zarówno sprawy administracyjne, jak też i naukowe. Sprawy administracyjne mogą być wnoszone pod rozpoznanie Rady tylko z rozporządzenia Kuratora. Ze spraw naukowo-wychowawczych Kurator poddaje obradom Rady:

- a) sprawy otwarcia nowych i zamknięcia istniejących rządowych lub prywatnych zakładów naukowych,
- b) propozycje i środki, dotyczące polepszenia wydziału naukowego, poprawienia wad, które się wcisnęły i zapobieżenia im na przyszłość,

c) rozpoznanie i ocenienie wartości podręczników naukowych, oraz określenie, które z nich z większą korzyścią mogą być używane w zakładach naukowych,

d) roczne sprawozdania i rezultaty wizyt zakładów naukowych, oraz

e) zbieranie materiałów do statystyki naukowego wydziału Okręgu.

Posiedzenia Rady Kurator wyznacza w miarę potrzeby. Na posiedzeniach tych przysługuje mu prawo weta. W tym wypadku jednak decyzja musi być przesłana do rozpatrzenia Ministrowi Oświaty. Wykonanie decyzji Rady należy do Kuratora. Rada nie prowadzi ani oddzielnej kancelarii ani też nie posiada rejestraty. Jak widać z powyższego ma znaczenie li tylko drugorzędne.

Z pod kompetencji O. N. W. zostaje wyłączona całkowicie cenzura. Autonomiczny Komitet Cenzury, zależący dawniej od K. R. O. P., a w organizacji O. N. W. całkiem przemileczany, zostaje na mocy ukazy z dnia 29 września 1869, po połączeniu z oddziałem prasy periodycznej, przekształcony na Warszawski Komitet Cenzury i uzależniony od Ministerstwa Spraw Wewnętrznych¹⁾.

Jako termin ostatecznej likwidacji K. R. O. P. i wprowadzenia w życie O. N. W. został wyznaczony w porozumieniu z Ministrem Oświaty 13 lipiec 1867²⁾.

Dążność do całkowitej unifikacji Królestwa Polskiego z Cesarstwem znalazła swój wyraz w okólniku z 22 lutego 1868, wprowadzającym język rosyjski, jako wykładowy do szkół O. N. W.³⁾. Do administracji został on wprowadzony już w roku poprzednim. W ślad zatem szła zupełna rusyfikacja centralnych władz oświatowych, z których w r. 1871 usunięto ostatnich przedstawicieli narodowości polskiej.

Organizacja O. N. W. z 1867 z małymi zmianami, nie mającymi zasadniczego znaczenia, przetrwała aż do wybuchu wojny światowej i ostatecznej ewakuacji Rosjan w dniu 4/5 sierpnia 1915 r.

¹⁾ l. c., LXIX. 439.

²⁾ A. O. Akta O. N. W. Sekr. Jen. Nr. 1 B, II,

³⁾ *Cirkuliar po upravlenu Warszawskim Učebnym Okrugom*, 1868 Nr. 3.

z Warszawy, która położyła kres ich rządóm w b. Królestwie Polskiem.

Ewakuowany do Moskwy O. N. W. działa tam i urzęduje aż do końca 1917, kiedy to na skutek decyzji władz rosyjskich ulega ostatecznie kasacie. Działalność i zmiany organizacyjne, jakim podlegał on po ewakuacji z Królestwa, nie wchodzą jednak w zakres niniejszej pracy.

II SKŁAD OSOBOWY CENTRALNYCH WŁADZ OŚWIATOWYCH

IZBA EDUKACYJNA

15.II.1807 — 7.I.1812

Przewodniczący:

Stanisław hr. Potocki 14.II.1807¹⁾ — 7.I.1812²⁾

Członkowie:

X. Karol Diehl	"	—	"
X. Onufry Kopezyński	"	—	"
Samuel Bogumił Linde	"	—	"
Aleksander hr. Potocki	"	—	"
X. Adam Prażmowski	"	—	"
X. Karol Schmid	"	—	"
Walenty Sobolewski	"	—	"
X. Stanisław Staszic	"	—	"

Sekretarz:

Józef Lipiński 15.II.1807³⁾ — "

DYREKCJA EDUKACJI NARODOWEJ

7.I.1812 — 6.VII.1815

Dyrektor:

Stanisław hr. Potocki . . . 27.XII.1811⁴⁾ — 6.VII.1815⁵⁾

Członkowie płatni:

Karol Lelewel	"	—	"
Józef Lipiński	"	—	"
Józef Morawski	"	—	"
Juljan U. Niemcewicz	"	—	"
X. Adam Prażmowski	"	—	"
X. Stanisław Staszic	"	—	"

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a. vol. V. 9

²⁾ I. c., vol. II. 71.

³⁾ A. O. Protokół Izby Edukacyjnej Nr. 1, I. pos. 15. II. 1807.

⁴⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a, vol. II. 65—67.

⁵⁾ A. O. Dziennik Jeneralny Dyrekcji Ed. Nar. za 1815, Nr. 1111.

*Członkowie honorowi:**Nominaci:*

X. Karol Diehl	27.XII.1811	—	6.VII.1815
Michał Dymidowicz	„	—	„
Marcin Fijałkowski	„	—	„
X. Onufry Kopeczyński	„	—	„
Samuel Bogumił Linde	„	—	„
Jan Mallet	„	—	„
Aleksander hr. Potocki	„	†	10.V.1812 ¹⁾
Walenty Sobolewski	„	—	6.VII.1815
Kazimierz Wolfeil	„	—	„
X. Teofil Wolicki	„	—	„
Ord. Stanisław hr. Zamoyski	„	—	„
Józef hr. Sierakowski	8.VI.1812 ²⁾	—	„

Wiryliści:

Arcybiskup Gnieźnieński (X. Ignacy Raczyński)	27.XII.1811	—	„
Prowinejał XX Pijarów (X. Patrycy Przeczytański)	„	—	„

Sekretarz:

Wawrzyniec Surowiecki	„	—	„
---------------------------------	---	---	---

NB. Z pośród członków honorowych zostali wybrani dnia 9-go stycznia 1812 na wizytatorów³⁾: Dymidowicz, Fijałkowski, X. Kopeczyński, Wolfeil (zwolniony na własne żądanie 1.III.1814⁴⁾), oraz X. Wolicki.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA NARODOWEGO

7.VII.1815 — 27.XII.1815

Przewodniczący:

Stanisław hr. Potocki	20.V.1815 ⁵⁾	—	27.XII.1815 ⁶⁾
---------------------------------	-------------------------	---	---------------------------

Członkowie:

Andrzej Horodyski	„	—	„
Kajetan Koźmian	„	—	„

¹⁾ cfr Dunin-Borkowski o. c. 767.²⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, vol. II, 61.³⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1a, vol. II, 91.⁴⁾ A. O. K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, vol. I, 387.⁵⁾ cfr Bojasiński o. c. 21, 184.⁶⁾ A. A. D. Protokóły posiedzeń Rady Administracyjnej, pös. 28. XII. 1815

Juljan U. Niemcewicz	20.V.1815	—	27.XII.1815
Ludwik hr. Plater	..	—	..
X. Adam Prażmowski	..	—	..
Ord. Stanisław hr. Zamoyski	..	—	..
Józef hr. Kossakowski	12.IX.1815 ¹⁾	—	..
X. Bisk. Jan Gołaszewski	25.IX.1815 ²⁾	—	..
X. Józef Koźmian	..	—	..

KOMISJA RZADOWA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

(skład tymczasowy zgodnie z decyzją Rady Admin. z 28.XII.1815)
28.XII.1815 — 4.XI.1816

Minister Prezydujący:

Stanisław hr. Potocki 1.XII.1815 ³⁾ — poz. na stan.

Członkowie: członkowie b. Wydziału Oświecenia Narodowego
(patrz wyżej) oraz b. Dyrekcji Edukacji Narodowej (patrz wyżej)

KOMISJA RZADOWA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

(skład zgodnie z organizacją z dnia 17.X. 1816)
5.XI.1816 — 31.X.1821

Minister Prezydujący:

Stanisław hr. Potocki (patrz wyżej) — 9.XII.1820 ⁴⁾

Stanisław hr. Grabowski 9.XII.1820 ⁴⁾ — poz. na stan.

Członkowie:

Nominaci:

X. Karol Diehl 7.I.1817 ⁵⁾ — 31.X.1821 ⁶⁾

X. Biskup Jan Gołaszewski „ † 8.III.1820 ⁷⁾

X. Józef Koźmian „ — 31.X.1821

Samuel Bogumił Linde „ — ..

Józef Lipiński „ — ..

Juljan U. Niemcewicz „ — ..

¹⁾ A. O. Dziennik Jeneralny W. O. N. za 1815, Nr. 456.

²⁾ 1 c., Nr. 582.

³⁾ A. A. D. Akta Sekr. Stanu, Rok 1815, Nr. 7.

⁴⁾ 1. c. Rok 1820, Nr. 13.

⁵⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121a, 21.

⁶⁾ A. O. Protokoły posiedzeń ogólnego zgromadzenia K. R. W. R.
i O. P., pos 31. X. 1821.

⁷⁾ cfr *Encyklopedia Powszechna* (Warszawa. 1859 — 1868), X, 162.

Ludwik hr. Plater	7.I.1817 — 31.X.1821
X. Adam Prażmowski	„ — „
Józef hr. Sierakowski	„ — „
X. Stanisław Staszic	„ — „
Wawrzyniec Surowiecki	„ — „
Jan Węgleński	„ — „
Ord. Stanisław hr. Zamoyski	„ — „
Józef hr. Kossakowski	4.II.1817 ¹⁾ — „
Karol Lelewel	„ — „
X. Jan Zochowski	26.VI.1817 ²⁾ — „
X. Arcyb. Szczepan Hołowczye	20.VI.1820 ³⁾ — „

Wiryliści:

Prowincjał XX Pijarów (X. Stefan Sawicki † 1818⁴⁾ i od
19.III.1818 X. Kajetan Kamiński) . 7.I.1817 — 31.X.1821
Rektor Uniwersytetu Warszawskiego .
(X. Wojciech Szwejkowski . . .16.IV.1818⁵⁾ — „

Sekretarz Jeneralny:

Paweł Głuszyński 7.I.1817 — „

NB. Z pośród członków Komisji zostali dnia 28.I.1817⁶⁾ wyznaczeni: na referentów — do czynności duchownych — X. Prażmowski, do czynności administracji funduszków — Surowiecki, do wykonania urzędzeń szkolnych — Lipiński oraz do czynności cenzury — Niemcewicz. Pozatem został powołany na wizytatora jeneralnego — Kossakowski.

KOMISJA RZĄDOWA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

(skład zgodnie z organizacją z dnia 14.VIII.1821)

3.XI.1821 — 7.IX.1831

Minister Prezydujący:

Stanisław hr. Grabowski . . . (patrz wyżej) — 30.XI.1830⁷⁾

¹⁾ A. O. Protokoły posiedzeń ogólnego zgromadzenia K. R. W. R. i O. P., pos. 24. II. 1817.

²⁾ I c., pos. 5.VIII. 1817.

³⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 123a, 15

⁴⁾ cfr *Encykl. Pow.* XXIII, 31.

⁵⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121a, 143.

⁶⁾ I c., 26.

⁷⁾ A. O. Protokoły posiedzeń ogólnych K. R. W. R. i O. P., posiedzenia po 29.XI. 1830.

Joachim Lelewel (zastępca) 6.XII.1830 ¹⁾ — 4.II.1831
 Aleksander hr. Bniński 4.II.1831 ²⁾ — † 15.VI.1831 ³⁾
 Kajetan Garbiński 19.VIII.1831 ⁴⁾ — 7.IX.1831 ⁵⁾
 Joachim Lelewel 7.IX.1831 ⁶⁾.

Pomocnik Ministra (urząd utworzony na mocy ukazu z 24.V.1830, a skasowany zapewne 27.XII.1830)

Maksymiljan hr. Fredro 24.V.1830 ⁷⁾ — 27.XII.1830 (?) ⁸⁾

Dyrektorowie Jeneralni (urząd skasowany na podstawie dekretu z 25.XII.1830):

Wyznai:

Tomasz hr. Grabowski 16.X.1821 ⁹⁾ — 25.XII.1830 ¹⁰⁾

Wychowania Publicznego:

Józef Kalasanty Szaniawski „ — „

Funduszów:

Ignacy Zieliński — 14.II.1826 ¹¹⁾

Wawrzyniec Surowiecki (zastępca) 28.II.1826 ¹²⁾ — 23.V.1826

Ignacy Badeni 23.V.1826 ¹³⁾ — 25.XII.1830 ¹⁰⁾

Zastępcy Radców Stanu Dyrektorów Jeneralnych (urząd utworzony 11.XII.1830 ¹⁴⁾).

Jan Majewski 11.XII.1830 — 7.IV.1831

Paweł Klemens Witkowski „ — „

Prot Lelewel „ — ?

Radcowie kierujący Dyrekcjami (urząd utworzony 25.XII.1830):

Wyznai — vacat do , 7.VII.1831

X. Wojciech Szwejkowski 7.VII.1831 ¹⁵⁾ — 7.IX.1831

Wychowania Publicznego — vacat do 7.IV.1831

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, V. 383.

²⁾ l. c., VI, 1.

³⁾ cfr Dunin-Borkowski o. c. 212.

⁴⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, VI, 33.

⁵⁾ *Dziennik Sejmu z r. 1830—31*, V, 581—2.

⁶⁾ cfr Barzykowski o. c., V, 313.

⁷⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, F, 3.

⁸⁾ A. O. Dziennik Jeneralny K. R. W. R. i O. P. za 1830, Nr. 16685.

⁹⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 123a, 29.

¹⁰⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, V, 403.

¹¹⁾ l. c., IV, 227.

¹²⁾ l. c., IV, 229.

¹³⁾ l. c., IV, 261.

¹⁴⁾ A. O. Dziennik Jeneralny K. R. W. R. i O. P. za 1830, Nr. 16389.

¹⁵⁾ A. A. D. Akta Rządu Narodowego, Nr. 97, 22.

Józef Gołuchowski	7.IV.1831 ¹⁾ — 7.IX.1831
<i>Funduszów</i> — vacat do	7.IV.1831
Klemens Witkowski	7.IV.1831 ¹⁾ — 7.IX.1831
<i>Członkowie Rady Ogólnej:</i>	

Nominaci:

Paweł Głuszyński	1.XI.1821 ²⁾ — 1.I.1827 ³⁾
X. Stanisław Staszie	16.X.1821 — † 20.I.1826 ⁴⁾
Wawrzyniec Surowiecki	„ — † VI.1827 ⁵⁾
Jan hr. Tarnowski	„ — 7.IX.1831
Jan Węgłęński	„ — „
Marcin Zaleski	„ — „
Ord. Stanisław hr. Zamoyski	„ — „
Dawid Oebseheltvitz	1.VII.1823 ⁶⁾ — † 29.V.1829 ⁷⁾
Wincenty Niepokoyczycki	2.XI.1827 ⁸⁾ — 28.IX.1830 ⁹⁾

Członkowie Wyznań Ewangelickich:

Samuel Bogumil Linde	13.XI.1821 ¹⁰⁾ — 7.IX.1831
X. Karol Diehl	„ — † 1831 ¹¹⁾

Wizytatorowie Jeneralni Szkół:

Józef hr. Kossakowski	16.X.1821 — † 13.VII.1829 ¹²⁾
Józef Lipiński	„ — † 23.IX.1828 ¹³⁾
Adam Zubelewicz	16.XII.1828 ¹⁴⁾ — † 19.IV.1831 ¹⁵⁾
Onufry Lewocki	23.II.1830 ¹⁶⁾ — poz. na stan.
Kazimierz Brodziński	7.VII.1831 ¹⁷⁾ — 7.IX.1831

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, VI, 15—17.

²⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1254.

³⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. 101. IV, 281.

⁴⁾ cfr *Enc. Pow.* XXIV, 16.

⁵⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, IV, 295.

⁶⁾ A. O. Akta Kuratorji Jeneralnej Nr. 1, 9.

⁷⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 1647, III.

⁸⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. 101. IV, 317.

⁹⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 123a, 166.

¹⁰⁾ l. c., 39.

¹¹⁾ cfr *Enc. Pow.* VII, 79.

¹²⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, V, 121.

¹³⁾ l. c., 57.

¹⁴⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 123a, 145.

¹⁵⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101, VI, 23.

¹⁶⁾ l. c., V, 231.

¹⁷⁾ A. A. D. Akta Rządu Narodowego. Nr. 97, 24.

*Sekretarz Jeneralny:*Edward Rakiety 16.X.1821 — 28.III.1831 ¹⁾

Vacat od 28.III.1831.

*Wiryliści:*1) *Arceybiskup Warszawski, Prymas i Senator Królestwa:*X. Szczepan Holowczye 16.X.1821 — † 27.VIII.1823 ²⁾X. Wojciech Skarszewski 18.V.1824 ³⁾ — † 12.VI.1827 ³⁾X. Jan Paweł Woroniecz 1827 — † 4.XII.1829 ⁴⁾

Vacat od 4.XII.1829.

2) *Dwaj biskupi diecezjalni co pół roku z innej diecezji kolejno zasiadający.*3) *Rektor Uniwersytetu Królewskiego (wprowadzony dnia 4.III 1831 ⁵⁾):*

Józef Karol Skrodzki 4.III.1831 — 7.IX.1831

4) *Prowincjał XX Pijarów (wprowadzony 4.III.1831):*

X. Adam Kamionowski 4.III.1831 — 7.IX.1831

B R A K W Ł A D Z Y

8.IX.1831 — 26.IX.1831

WŁADZE TYMCZASOWE**POWOŁANE PRZEZ RZĄD TYMCZASOWY**

27.IX.1831 — 27.III.1832

*Członek Rządu przeznaczony do kierowania wydziałem
spraw duchownych i oświecenia publicznego:*Józef Rautenstrauch 16.IX.1831 ⁶⁾ — 27.III.1832 ⁷⁾*Dyrektorowie Jeneralni:**Wyznań:*Stanisław Dzwonkowski (zastępca) 1.XI.1831 ⁸⁾ — 30.XII.1831¹⁾ l. c., 9 — 11.²⁾ cfr *Enc. Pow.* XII, 73.³⁾ cfr l. c., XXIII, 516.⁴⁾ cfr l. c., XXVII, 381.⁵⁾ A. A. D. Akta Rządu Narodowego Nr. 97, 6 — 8.⁶⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 4044a, 93.⁷⁾ l. c., 97.⁸⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P., Sekr. Jen. Nr. 101 VI, 35—38.

Józef Kalasanty Szaniawski . . . 30.XII.1831 ¹⁾ poz. na stan
Wychowania Publicznego:

Samuel Bogumił Linde 1.XI.1831 ..

Funduszów:

Ignacy Badeni 27.IX.1831 ²⁾ ..

Wizytator Jeneralny:

Onufry Lewocki 27.IX.1831 — ..

Sekretarz Jeneralny:

Stanisław Deszert (jako zastępca) . 1.XI.1831 — ..

KOMISJA RZĄDOWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH, DUCHOWNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

(skład tymczasowy)

27.III.1832 — 5.VI.1833

Dyrektor Główny Prezydujący:

Józef Rautenstrauch 27.III.1832 ³⁾ — 7.IV.1832 ⁴⁾

Aleksander hr. Strogonow 7.IV.1832 ⁴⁾ — poz. na stan.

Cały skład K. R. S. W. D. i O. P. pozostał bez zmiany t. j. weszli
 do niej zarówno wszyscy członkowie dawnej K. R. S. W. i P., jak
 i dawnej K. R. W. R. i O. P. (patrz wyżej).

KOMISJA RZĄDOWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH, DUCHOWNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

(skład zgodnie z organizacją z dnia 26.III.1833)

5.VI.1833—20.I.1840

Dyrektor Główny Prezydujący:

Aleksander hr. Strogonow (patrz wyżej) — 3.II.1834

Eugenjusz Gołowin 3.II.1834 ⁵⁾ — 12.XII.1837

Sergjusz Szypow 12.XII.1837 ⁶⁾ — poz. na stan.

¹⁾ l. c., 51 — 53.

²⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1096.

³⁾ A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 4044a, 93.

⁴⁾ A. A. D. Akta Sekr. Stanu Rok 1832, Nr. 113.

⁵⁾ l. c., Rok 1834, Nr. 159.

⁶⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1555.

*Dyrektorowie Wydziałów:**Wyznań i Oświecenia:*

Ignacy Badeni 24.V.1833 ¹⁾ — 29.XII.1834
 Wincenty Kozłowski 29.XII.1834 ²⁾ — poz. na stan.

RADA WYCHOWANIA PUBLICZNEGO

30.IX.1833 — 1.X.1849

Wiryliści:

Dyrektor Główny Prezydujący w K. R. S. W. D. i O. P. (do 20.I.1840) — patrz wyżej.

Dyrektor Wydziału Wyznań i Oświecenia K. R. S. W. D. i O. P. (do 20.I.1840) — patrz wyżej.

Obaj Prezesi Konsystorza Jeneralnego Wyznań Ewangelickich (od 24.III.1834 ³⁾):

Samuel Bogumił Linde	24.III.1834	—	24.IV.1837
Karol hr. Grabowski	24.III.1834	—	† 30.VII.1839 ⁴⁾
Aleksander Engelke	24.IV.1837 ⁵⁾	—	30.VIII.1839 ⁶⁾
Aleksander Krusenstern	10.VII.1840 ⁷⁾	—	14.VIII.1849
Zygmunt Kurnatowski	20.XII.1839 ⁸⁾	—	5.VII.1842 ⁹⁾
Ernest Faltz	5.VII.1842	—	14.VIII.1849

Kurator O. N. W. (od 20.I.1840) — patrz niżej.

Vice-Prezes Rady Wychowania Publicznego (od 4.XII.1840) — patrz niżej.

Naczelnik Administracji O. N. W. (od 15.II.) — patrz niżej.

N o m i n a c i :

Dwaj przedstawiciele Duchowieństwa Katolickiego:

X. Jan Dekert 15.VII.1833 ¹⁰⁾ — 18.VII.1846 ¹¹⁾

¹⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1096.

²⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1449.

³⁾ A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P. Nr. 19, I, 151

⁴⁾ A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P. Nr. 21, I, 301.

⁵⁾ A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P. Nr. 19, I, 165.

⁶⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 819.

⁷⁾ I. c., Nr. 182.

⁸⁾ A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P. Nr. 21, I, 377.

⁹⁾ I. c., II, 88.

¹⁰⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 19, I, 119 — 120.

¹¹⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21, II, 202.

X. Jan Onoszko	15.VII.1833 — 6.IX.1838 ¹⁾
X. Wojciech hr. Ossoliński	7.IV.1840 ²⁾ — † 22.V.1841 ³⁾
X. Franciszek Lüdicke	6.IX.1842 ⁴⁾ — 11.VII.1852 ⁵⁾

Dwaj radcowie etatowi:

Jan Kanty Krzyżanowski	15.VII.1833 — przeszedł do nowej Rady Wychowania
----------------------------------	--

Leopold Sumiński	„ — „
----------------------------	-------

Członkowie honorowi:

Piotr Dannenberg	15.VII.1833 — 1834 ⁶⁾
Tomasz Kuczkowski	„ — 10.XII.1833 ⁷⁾
Samuel Bogumił Linde	„ — † 8.VIII.1847 ⁸⁾
Mikołaj Okuniew	„ — 30.XII.1839
Albert Spinek	„ — 5.VII.1842 ⁹⁾
Józef Kalasanty Szaniawski	„ — † 16.V.1847 ¹⁰⁾
Aleksander hr. Walewski	„ — † 17.X.1836 ¹¹⁾
Ludwik Osiński	8.IX.1834 ¹²⁾ — † 27.XI.1838 ¹³⁾
Aleksander Krusenstern	21.XI.1837 ¹⁴⁾ — 11.VII.1852 ⁵⁾
Wasył Werderewski	24.XII.1838 ¹⁵⁾ — 8.XII.1840 ¹⁶⁾
Mikołaj Pawliszczew	18.II.1839 ¹⁷⁾ — 11.VII.1852 ⁵⁾
Antoni Hlebowicz	4.III.1839 ¹⁸⁾ — † 28.V.1847 ¹⁸⁾
Wincenty Kozłowski	7.IV.1840 ¹⁹⁾ — 11.VII.1852 ⁵⁾

¹⁾ l. c., I, 197.²⁾ l. c., I, 279.³⁾ cfr. *Podręczna Encykl. Kościelna*, XXIX — XXX, 263.⁴⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21, II, 94.⁵⁾ l. c., III, 130.⁶⁾ cfr. *Russkij Biograficzeskij Słowar'* S.-Petersburg, litery Da — Dia, 105.⁷⁾ cfr. Franciszek Giedroyć *Rada Lekarska Ks. Warszawskiego i Królestwa Polskiego 1809 — 1867*, Warszawa, 1913, 756.⁸⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21, II, 242.⁹⁾ l. c., II, 79.¹⁰⁾ l. c., II, 102, 108.¹¹⁾ l. c., I, 77.¹²⁾ l. c., I, 51.¹³⁾ cfr. *Enc. Pow.*, XX, 116.¹⁴⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21, I, 149.¹⁵⁾ l. c., I, 231.¹⁶⁾ l. c., I, 373.¹⁷⁾ l. c., I, 237.¹⁸⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. H-4.¹⁹⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21, I, 279.

Piotr Sofjano	18.V.1841 ¹⁾ —	przeszedł do nowej Rady Wychowania
Antoni Kamiński	13.X.1847 ²⁾ — † 3.IV.1850 ³⁾	
Michał Oczapowski	29.III.1848 ⁴⁾ —	przeszedł do nowej Rady Wychowania

OKRĄG NAUKOWY WARSZAWSKI

20.I.1840 — 30.III.1861

Kurator:

Mikołaj Okuniew	30.XII.1839 ⁵⁾ — † 3.XII.1850 ⁶⁾
Paweł Muchanow	29.III.1851 ⁷⁾ — 23.III.1861 ⁸⁾
Jakób Łaszczyński (zastępca	16.III.1861 ⁹⁾ — 30.III.1861

Vice - Prezes Rady Wychowania Publicznego (urząd zniesiony 14.VIII. 1849).

Grzegorz ks. Wołkoński	4.XII.1840 ¹⁰⁾ — 31.V.1842 ¹¹⁾
Paweł Muchanow	6.VI.1842 ¹²⁾ — 14.VIII.1849

Pomocnik Kuratora (urząd utworzony 14.VIII.1849).

Paweł Muchanow	7.XI.1849 ¹³⁾ — 29.III.1851
Leopold Sumiński	14.II.1852 ¹⁴⁾ — przeszedł do KRWR i OP

Naczelnik Administracji Okręgu Naukowego (urząd zniesiony 14.VIII.1849).

Stanisław Mackiewicz	15.II.1842 ¹⁵⁾ — 1.X.1849 ¹⁵⁾
--------------------------------	---

¹⁾ l. c., II, 7.

²⁾ l. c., II, 263.

³⁾ l. c., III, 58.

⁴⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. O - 5.

⁵⁾ A. O. Akta O. N. W. Sekr. Jen. Nr. 1 B. I. 41.

⁶⁾ cfr *Russkij Biograficzeskij Słowar'* litery Ob. — Ocz. 209.

⁷⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. M - 42, 179.

⁸⁾ cfr Spasowicz, o. c., 131.

⁹⁾ A. O. Akta O. N. W. Sekr. Jen. Nr. 1 B. I. 248

¹⁰⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21. I. 381.

¹¹⁾ l. c., II, 74.

¹²⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. M - 42,

¹³⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S - 89.

¹⁴⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. M - 1, 14.

¹⁵⁾ l. c., 78.

RADA WYCHOWANIA PUBLICZNEGO

1.X.1849 — 30.III.1861

Wiryliści:

Kurator O. N. W. — patrz wyżej.

Pomocnik Kuratora — patrz wyżej.

Rektor Akademji Duchownej Rzymsko-Katolickiej:

X. Bonawentura Butkiewicz 23.IX.1853 ¹⁾ — 1862

N o m i n a c i :

Wizytatorzy i równocześnie płatni członkowie Rady Wychowania:

Józef Korzeniowski . . . 9.I.1850 ²⁾ — przeszedł do
KRWR i OP.

Wincenty Smaczniński . . . „ — 14.VII.1860 ³⁾

Piotr Safjano „ — przeszedł do
KRWR i OP

Leopold Sumiński „ — 14.II.1853

Filip Stender 22.IV.1853 ⁴⁾ — 30.III.1861 ⁵⁾

Hieronim Krzyżanowski . 27.VIII.1859 ⁶⁾ — przeszedł do

Adam Plewe 14.VII.1860 ⁷⁾ — KRWR i OP

Członkowie honorowi:

Jan Kanty Krzyżanowski . (patrz wyżej) — † 2.XII.1854 ⁸⁾

Michał Oczapowski „ — † 21.I.1854 ⁹⁾

KOMISJA RZĄDOWA WYZNAŃ RELIGIJNYCH

I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

(skład tymczasowy)

1.IV.1861 — 5.VIII.1862

Dyrektor Główny Prezydujący:

Aleksander hr. Wielopolski 26.III.1861 ¹⁰⁾ — 1.XI.1861

¹⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21. III. 138.

²⁾ l. c., III. 35.

³⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P - 24.

⁴⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S - 74.

⁵⁾ l. c., 144 — 147.

⁶⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21. II. 153.

⁷⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P - 24.

⁸⁾ A. O. Akta O. N. W. Nr. 21. III. 141.

⁹⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. O - 5, 238.

¹⁰⁾ cfr S p a s o w i e z, o. c., 141.

Romuald Hube	1.XI. 1861 ¹⁾ — 8.VI.1862 ²⁾
Kazimierz Krzywicki	8.VI.1862 ²⁾ — poz. na stan.
<i>Dyrektor kierujący Wydziałem Wyznań:</i>	
Walenty Solnicki	27.VIII.1856 ³⁾ — poz. na stan.
<i>Vice-Dyrektor Wydziału Wyznań:</i>	
Hieronim Krzyżanowski	
(prowizorycznie)	25.VI.1861 ⁴⁾ — poz. na stan.
<i>Dyrektor kierujący Wydziałem Oświecenia:</i>	
Leopold Sumiński	(patrz wyżej) — 30.IV.1861 ⁵⁾
Józef Korzeniowski	
(prowizorycznie)	1.IX.1861 ⁶⁾ — poz. na stan.
<i>Vice-Dyrektor Wydziału Oświecenia:</i>	
Stanisław Przysiański	
(prowizorycznie)	26.IX.1861 ⁷⁾ — poz. na stan.
<i>Dyrektor Kancelarii:</i>	
Maksymilian Vidal	24.IV.1861 ⁸⁾ — 1.VII.1862 ⁹⁾
Kazimierz Stronczyński	8.VII.1862 ⁹⁾ — poz. na stan.
<i>Wizytatorzy szkół:</i>	
Józef Korzeniowski	patrz wyżej — 1.IX.1861 ⁶⁾
Hieronim Krzyżanowski	„ — 25.VI.1861 ⁴⁾
Adam Plewe	„ — poz. na stan.
Piotr Sofjano	„ — 13.V.1862 ¹⁰⁾
Jan Papłowski	1.X.1861 ¹¹⁾ — poz. na stan.

TYMCZASOWA RADA WYCHOWANIA

1861 — 1862

Tytus Chalubiński	16.IX. 1861 ¹²⁾ — 5.VIII.1862 (?)
Tomasz Dziekoński	„ — „
Augustyn Frąckiewicz	„ — „

- ¹⁾ A. O. Postanowienia Najwyższe... 1861 - 2, 21.
²⁾ I. c., 64.
³⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1215.
⁴⁾ A. O. Akta Osobiste Szkoły Głównej Nr. 38.
⁵⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S - 89, 72.
⁶⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. K - 38.
⁷⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P - 55.
⁸⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. V - 1.
⁹⁾ A. O. Postanowienia Najwyższe... 1861 - 2, 154.
¹⁰⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S - 53, 24.
¹¹⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P - 7.
¹²⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21, IV. 85.

Andrzej Janikowski	16.IX.1861 ¹⁾ — 5.VIII.1862 (?)
Aleksander Maciejowski	" — "
Ludwik Natanson	" — "
X. Wincenty Orzeszkowski	" — "
Jan Pankiewicz	" — "
Stanisław Przysański	" — "
Kazimierz Rogiński	" — "
Kazimierz Stroneczyński	" — "
Augustyn Szmurło	" — "
Aleksander Le Brun	26.IX.1861 ¹⁾ — "
Wacław Łuszczewski	" — "
Baer Meisels	" — "
X. Leopold Otto	" — "
Teodor Wosiński	" — "
X. Józef Wyszynski	" — "
Justynjan Karnicki	3.X.1861 ¹⁾ — "
Henryk Marconi	" — "
Walenty Solnicki	4.X.1861 ¹⁾ — "
X. Adam Jakubowski	9.X.1861 ¹⁾ — "
Jan Baranowski	17.X.1861 ¹⁾ — "
Hieronim Krzyżanowski	" — "
Jan Papłowski	" — "
Adam Plewe	" — "

KOMISJA RZĄDOWA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

a od ukazu z dnia 8.XI. 1864

KOMISJA RZĄDOWA OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

(skład zgodnie z organizacją z dnia 8.I.1862)

5.VIII.1862 — 13.VII.1867

Dyrektor Główny Prezydujący:

Kazimierz Krzywicki	(patrz wyżej) — 22.IX.1863 ²⁾
Michał Grabowski	22.IX.1863 ²⁾ — † 19.XI.1863 ²⁾
Leon Dembowski	1.XII.1863 ³⁾ — 24.VI.1864 ³⁾
Teodor Witte	24.VI.1864 ⁴⁾ — przeszedł do O. N. W.

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21. IV. 85,

²⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. G - 23, 38,

³⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. D - 5, 2,

⁴⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. W - 28, 6 i 7.

Dyrektor kierujący Wydziałem Wyznań (do 8.XI.1864):

Walenty Solnicki (patrz wyżej) — 16.VI.1863¹⁾
 Hieronim Krzyżanowski 2.II.1864²⁾ — przeszedł do
 K.R.S.W. i D.

Vice-Dyrektor Wydziału Wyznań (do 8.XI.1864):

Hieronim Krzyżanowski 5.VIII.1862²⁾ — 2.II.1864²⁾
 Albin Radoszewski 8.XI.1864⁴⁾ — przeszedł do
 K.R.S.W. i D.

Dyrektor kierujący Wydziałem Oświecenia:

Józef Korzeniowski 17.VI.1862⁵⁾ — 3.III.1863⁶⁾
 Michał Grabowski 3.III.1863⁷⁾ — 22.IX.1863⁸⁾
 Zygmunt hr. Wielopolski 2.II.1864⁹⁾ — 5.X.1864¹⁰⁾
 Józef Michniewicz 5.X.1864¹¹⁾ — przeszedł do
 O. N. W.

Vice-Dyrektor Wydziału Oświecenia:

Stanisław Przysański 5.VIII.1862¹²⁾ — 21.III.1866¹³⁾
 Józef Szerszeniewicz 15.V.1866¹⁴⁾ — przeszedł do
 O. N. W.

Zarządzający sprawami wyznania greko-unickiego (do 8.XI.1864):

Albin Radoszewski 5.I.1864¹⁵⁾ — 8.XI.1864

Dyrektor Kancelarii Komisji:

Kazimierz Stroneczyński (patrz wyżej) — 13.X.1864¹⁶⁾
 Józef Huber 8.XI.1864¹⁷⁾ — 12.X.1866¹⁸⁾

¹⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1215.

²⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. W - 22, 3 i 3a.

³⁾ A. O. Postanowienia Najwyższe... 1861 - 2, 160.

⁴⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 6329.

⁵⁾ A. O. Postanowienia Najwyższe... 1861 - 2, 147.

⁶⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. K - 38, 136.

⁷⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. G - 23, 5.

⁸⁾ I. c. 38.

⁹⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. W - 22, 3 i 3a.

¹⁰⁾ I. c. 16.

¹¹⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. N. M - 29.

¹²⁾ A. O. Postanowienia Najwyższe.. 1861 - 2, 160.

¹³⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P - 53.

¹⁴⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S - 104, 4.

¹⁵⁾ A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 6329.

¹⁶⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. S - 82, 30.

¹⁷⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. H - 9, 7.

¹⁸⁾ I. c., 58.

Mikołaj Michniewicz . . . 11.I.1867 ¹⁾ — przeszedł do
O. N. W

Członkowie niestali Komisji:

Trzech członków Rady Duchownej Rzymsko-Katolickiej: vacat.

Członkowie innych wyznań chrześcijańskich:

Prawosławnego — vacat.

Greko-unickiego — vacat.

Ewangelicko-augsburskiego — vacat.

Ewangelicko-reformowanego — vacat.

Członkowie honorowi:

Józef Korzeniowski . . . 3.III.1863 — 17.IX.1863 ²⁾

Wizytatorzy szkół:

Jan Papłoński (patrz wyżej) — 11.IX.1864 ³⁾

Adam Plewe „ — 21.XI.1862 ⁴⁾

X. Adam Jakubowski . . . 9.XII.1863 ⁵⁾ — 11.IX.1864 ³⁾

RADA WYCHOWANIA

(skład zgodnie z organizacją K. R. W. R. i O. P. z dnia 8.I.1862)

20.X.1863 — 16.VI.1867

Wiryliści:

Dyrektor Główny Prezydujący w K. R. W. R. i O. P. —
patrz wyżej.

Dyrektor Wydziału Oświecenia w K. R. W. R. i O. P. —
patrz wyżej.

Dawaj wizytatorzy szkół (do 11.IX.1864) — patrz wyżej.

Rektor Szkoły Głównej:

Józef Mianowski 20.X.1863 — 16.VI.1867

Inspektor Szkół Elementarnych (do 11.IX.1864):

Antoni Vieweger 20.X.1863 — 11.IX.1864

Dyrektor Bibliotek — vacat.

Honorowy Dyrektor Muzeów:

Justynjan Karnicki 20.X.1863 — 16.VI.1867

Dyrektorowie Szkół Dyrekcyj Naukowych:

Warszawskiej —

Bazyli Witujew 8.XI.1864 ⁶⁾ — 16.VI.1867

¹⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. M - 30.

²⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. K - 38, 173.

³⁾ *Dziennik Praw Kr. Pol.* LXII.

⁴⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P - 24.

⁵⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. J - 6, 11.

⁶⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. W - 25.

<i>Łódzkiej</i> —		
Ernest von Berg	21.X.1864 ¹⁾ —	16.VI.1867
<i>Radomskiej</i> —		
Tymoteusz Prystjuk . . .	8.XI.1864 ²⁾ —	„
<i>Kieleckiej</i> —		
Michał Redczyc	8.XI.1864 ³⁾ —	„
<i>Lubelskiej</i> —		
Autonom Teodorowicz . .	8.XI.1864 ⁴⁾ —	„
<i>Siedleckiej</i> —		
Eufemjusz Kryżanowski .	16.XII.1864 ⁵⁾ —	„
<i>Chełmskiej</i> —		
Teofan Liebiediniec . . .	16.XII.1864 ⁶⁾ —	„
<i>Płockiej</i> —		
Apollon Popow	18.X.1864 ⁷⁾ —	„
<i>Suwalskiej</i> —		
Autonom Sołtanowski . .	16.XII.1864 ⁸⁾ —	„
<i>Łomżyńskiej</i> —		
Włodzimierz Zacharow . .	18.X.1864 ⁹⁾ —	„
<i>Inspektor Szkół m. Warszawy:</i>		
Fryderyk Fecht	18.X.1864 ¹⁰⁾ —	„
N o m i n a c i :		
<i>Członkowie przybrani:</i>		
Tytus Chałubiński	5.VIII.1862 ¹¹⁾ —	16.VI.1867 ¹²⁾
Tomasz Dziekoński	„ —	„
Adam Goltz	„ —	„
X. Adam Jakubowski . . .	„ —	9.XII.1863
	8.XI.1864 ¹³⁾ —	1.VI.1867 ¹⁴⁾

¹⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. B - 27.

²⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. P - 52.

³⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. R - 3.

⁴⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. T - 4.

⁵⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. K - 59.

⁶⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i . P. Nr. L - 8.

⁷⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. P - 37.

⁸⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. S - 62.

⁹⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. Z - 4.

¹⁰⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. F - 1.

¹¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21. IV. 47.

¹²⁾ l. c., 609 — 612.

¹³⁾ l. c., 283.

¹⁴⁾ l. c., 603.

Jan Tadeusz ks. Lubomirski	5.VIII.1862	—	(?) 1863
Ludwik Natanson	"	—	16.VI.1867
X. Wincenty Popiel . . .	"	—	(?) 1863
X. Józef Splszyński . . .	"	—	16.VI.1867
Teodor Wosiński	"	—	"
Augustyn Frąckiewicz . .	20.X.1863 ¹⁾	—	22.I.1864 ²⁾
Józef Kowalewski	"	—	16.VI.1867
Stanisław Przysański . . .	23.II.1864 ³⁾	—	"
Cyprjan Lachnicki	5.IV.1864 ⁴⁾	—	"
X. Aleksander Metanjew . .	8.XI.1864 ⁵⁾	—	"
X. Leopold Otto	"	—	"
Jan Papłoński	"	—	"
Antoni Vieweger	"	—	"
Walenty Dudkiewicz . . .	16.XII.1864 ⁶⁾	—	16.IV.1867 ⁷⁾
X. Juliusz Ludwik	"	—	16.VI.1867
Józef Huber	7.IV.1865 ⁸⁾	—	12.X.1866 ⁹⁾
Aleksander Draszusow . .	23.VI.1865 ¹⁰⁾	—	16.VI.1867
Albin Radoszewski	31.X.1865 ¹¹⁾	—	"
Józef Szerszeniewicz . .	28.IX.1866 ¹²⁾	—	"
Rodryg Potocki	11.I.1867 ¹³⁾	—	"

OKRĄG NAUKOWY WARSZAWSKI

18.VII.1867 — 4.VIII.1915

Kurator:

Teodor Witte	19.VI.1867 ¹⁴⁾	—	30.V.1879 ¹⁴⁾
Aleksander Apuchtin . . .	16.VII.1879 ¹⁵⁾	—	10.II.1897 ¹⁵⁾

¹⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21. IV. 93.

²⁾ l. c., IV. 261.

³⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P - 55.

⁴⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21. IV. 265.

⁵⁾ l. c., IV. 283.

⁶⁾ l. c., IV. 313.

⁷⁾ A. O. Akta Osobiste Szkoły Głównej Nr. 17.

⁸⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. H - 9. 23.

⁹⁾ l. c., 58.

¹⁰⁾ A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21. IV. 389

¹¹⁾ l. c., IV. 459.

¹²⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. S - 104. 27.

¹³⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. P - 45. 20.

¹⁴⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. W - 28.

¹⁵⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. A - 15. I—II.

Walerjan Ligin	20.II.1897 ¹⁾ — † 19.I.1900 ²⁾
Grzegorz Saenger	25.III.1900 ³⁾ — 30.XI.1901 ³⁾
Aleksander Szware	12.VI.1902 ⁴⁾ — 19.IX.1905 ⁴⁾
Włodzimierz Bielajew	19.IX.1905 ⁵⁾ — 25.IX.1911 ⁵⁾
Grzegorz Lewicki	25.IX.1911 ⁶⁾ — 28.VI.1915 ⁷⁾
Jan ks. Kurakin	28.VI.1915 ⁸⁾ — ewakuowany do Rosji

Pomocnik Kuratora:

Józef Michniewicz	24.VII. 1867 ⁹⁾ — 27.IX.1871 ⁹⁾
Mik. Woroncow-Weljaminow	17.XI.1871 ¹⁰⁾ — 11.I.1885 ¹⁰⁾
Józef Sidorski	11.I.1885 ¹¹⁾ — 14.V.1889 ¹¹⁾
Wasył Popow	14.V.1889 ¹²⁾ — 30.I.1895 ¹²⁾
Wasył Dobrowolski	15.III.1895 ¹³⁾ — 14.IX.1901 ¹²⁾
Mikołaj Stefani	14.IX.1901 ¹⁴⁾ — 31.I.1903 ¹⁴⁾
Jan Posadski-Duchowski	27.III.1903 ¹⁵⁾ — † 14.VI.1912 ¹⁶⁾
Sergiusz Lubomudrow	8.VII.1912 ¹⁷⁾ — ewakuowany do Rosji.

¹⁾ *Pamiętna Książka Warszawskiego Uczelnianego Okręgu* (Warszawa, 1899), 1.

²⁾ *Cirkular po uprawnieniu Warszawskim Uczelnianym Okręgiem*, 1900, Nr. 2.

³⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. Z - 14 i Akta Osobiste Cesarzowskiego Uniwers. Warsz. Nr. 539.

⁴⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S - 112.

⁵⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. B - 20.

⁶⁾ *Spisok Służaszczych w Warszawskim Uczelnianym Okręgu 1911—1912* (Warszawa, 1912) 1.

⁷⁾ *Kurjer Warszawski*, 5.VII.1915. Nr. 183.

⁸⁾ *Spisok Służaszczych w Warszawskim Uczelnianym Okręgu 1915—1916* (Moskwa, 1916), 1.

⁹⁾ A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. M - 29.

¹⁰⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. W - 42.

¹¹⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S - 19.

¹²⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P - 39.

¹³⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. D - 7. i *Pamiętna Książka...* 1899.

¹⁴⁾ A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S - 68.

¹⁵⁾ *Spisok Służaszczych...* 1905/6.

¹⁶⁾ *Cirkular...*, 1912. Nr. 5—6.

¹⁷⁾ *Spisok Służaszczych...* 1913/14.

III

SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

Aleksander Apuehtin — wyzn. prawosl., ur. w 1822, nauki pobierał w I Korpusie Kadeckim w Moskwie oraz w Cesarzkiej Akademji Wojennej; w 1840 wstępuje do wojska, gdzie dosługuje się stopnia generał-majora. W czasie służby wojskowej jest wykładowcą w Wojskowym Instytucie Topograficznym, a później jego dyrektorem. W latach 1859-60 delegowany zagranicę do Niemiec, Belgji i Francji dla zwiedzenia tamtejszych szkół. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. A—15, I—II).

Ignacy Badeni — ur. w Warszawie w 1786, nauki szkolne pobierał w Krakowie i tamże na Uniwersytecie studiował filozofję i prawo. Służbę publiczną rozpoczął w Kancelarji Nadwornej w Wiedniu. W 1809 przechodzi do administracji tymczasowej Księstwa Warszawskiego. Jest kolejno asesorem, komisarzem, wreszcie radcą prefektury. W tym samym czasie powołany na członka czynnego Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. W 1819 powołany do Królestwa Polskiego na stanowisko prezesa Komisji Woj. Sandomierskiego. (*Enc. Pow.* II, 670 i A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1096).

Jan Baranowski — ur. w 1801. Studja uniwersyteckie odbywa w Warszawie. W 1825 uzyskuje stopień magistra filozofji, poczem zostaje adjunktem Obserwatorium Astronomicznego tamże. W 1835 zostaje delegowany przez Rząd w celach naukowych zagranicę. W 1837 niezależnie od swego zajęcia wykłada astronomję na Kursach Dodatkowych. W 1848 zostaje p. o. dyrektora Obserwatorium. (A. O. Akta Osobiste Szkoły Głównej Nr. 1).

Ernest von Berg — wyzn. ewang.-augs., ur. w 1825. W 1848 kończy Uniwersytet Dorpacki ze stopniem kandydata

filozofji. Od 1849 jest p. o. bibliotekarza Ogrodu Botanicznego w Petersburgu, a od 1855 również skarbnikiem tegoż ogrodu. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. B—17).

Włodzimierz Bielajew — wyzn. praw., ur. w 1855. W 1878 kończy oddział przyrodniczy wydz. fiz.-mat. Uniw. Moskiewskiego ze stopniem kandydata. Pozostaje przy uniwersytecie i w 1885 zostaje magistrem botaniki i docentem tegoż przedmiotu w Uniw. Warszawskim. W 1887 zostaje prof. nadzwycz., w 1891 po otrzymaniu doktoratu prof. zwycz., w 1897 niezależnie od tego dyrektorem Warsz. Ogrodu Botanicznego, w 1899 dziekanem wydz. fiz.-matem., a w 1900 p. o. Rektora Uniw. Warsz. W 1901 zostaje mianowany dyrektorem Instytutu Gosp. Wiej. w Puławach. W czasie swojej kariery uniwersyteckiej kilkakrotnie był delegowany na studia zagranicę. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. B—20).

Aleksander hr. Bniński — ur. w Krakowie w 1758. Prawnik, autor dzieł wojskowych. W 1821 — senator kasztelan Królestwa, a w 1831 — wojewoda. (*Dunin-Borkowski*, 212).

Kazimierz Brodziński — ur. w 1791, nauki szkolne pobierał w Tarnowie, studia wyższe w Uniwersytecie Krakowskim. W 1809 wstępuje do wojska. Odbywa kampanję 1812 i 1813. Po powrocie do kraju jest urzędnikiem w służbie rządowej, a od 1818 nauczycielem u XX. Pijarów na Żoliborzu. W 1821 jest prof. lit. w Liceum Warsz. i wykładowcą w Uniw. Od 1823 sekretarzem Uniw. Pozatem członkiem Tow. Przyj. Nauk w Warszawie i współredaktorem Pamiętnika Warszawskiego. (A. O. Opisy biegu życia Profesorów i Nauczycieli szkół publicznych w Królestwie Polskim. Lit. „B“, 223—234).

X. Bonawentura Butkiewicz — ur. na Żmudzi w 1794, nauki szkolne pobierał w Sejnach. Następnie studiował w Seminarjum duchownym w Tykocinie i w Uniw. Warsz. W 1819 zostaje wyświęcony na księdza. Piastuje rozmaite godności duchowne w diecezji Augustowskiej. W 1842 zostaje rektorem Akad. Duchownej w Warszawie. (*Podręczna Encyklopedia Kościelna* Warszawa, 1905, V—VI, 233).

Tytus Chałubiński — ur. w Radomskim w 1820, nauki szkolne pobierał w Radomiu. W 1838 wstępuje do Akad. Med.

Chir. w Wilnie, a po jej zamknięciu przenosi się do Dorpatu, gdzie kończy przyrodę ze stopniem kandydata. W 1843 wyjeżdża do Würzburga i tam uzyskuje doktorat medycyny. W 1847 wraca do Warszawy. Zajmuje stanowisko lekarza naczelnego w Szpitalu Ewang. W 1859 powołany do Warsz. Akad. Med.-Chir. na katedrę patologii i terapii szczegółowej. (B. Bartkiewicz *Szkoła Główna Warszawska 1862 — 1869*, Kraków 1900, II. 173 — 5).

P i o t r D a n n e n b e r g — wyzn. ewang., ur. w 1792. W 1811 wstępuje do służby wojskowej. Odbywa kampanje 1812, 1813, 1814. Od 1814 do 1830 znajduje się w otoczeniu Ks. Konstantego. Bierze udział w kampanji 1831, a w czasie walk pod Warszawą jest używany przez Paskiewicza do prowadzenia rokowań z obłożonymi. (*Russkij Biograficzeskij Słownik*, liter. Dab. — Diad., 103—105).

X. J a n D e k e r t — ur. w 1786, syn prezyd. m. Warszawy. W późniejszym względnie wieku postanawia poświęcić się stanowi kapłańskiemu. W 1825 w Rzymie wyświęcony na księdza. W 1828 — kanonik metrop. warsz., a w 1830 — asesor konsystorza. Jest członkiem czynnym Tow. do Ksiąg Elem. (*Enc. Pow.* VI, 906).

L e o n D e m b o w s k i — ur. w 1791. Wechodzi do służby publicznej w 1808. W 1818, 1825 i 1830 posłuje na sejm z Lubelskiego. W czasie Rewolucji 1830/1 jest członkiem Rady Administracyjnej, Rady Najwyższej, a w końcu Ministrem Skarbu. Po upadku powstania wycofuje się z życia publicznego. Dopiero w 1861 mianowany stałym członkiem Rady Stanu Królestwa i p. o. Dyrektora Głównego prezydującego w K. R. Spr. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. D—5).

S t a n i s ł a w D e s z e r t — ur. w 1793, urzędnik w Radzie Stanu, potem K. R. S. W. i P., a od 1821 sekretarz prezydalny później zaś naczelnik oddziału kontroli w K. R. W. R. i O. P. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1541).

X. K a r o ł D i e h l — wyzn. ewang.-reform., ur. w Lesznie, nauki szkolne pobiera tamże, zaś studja uniwersyteckie w Halli i Frankfurcie nad Odrą. Po powrocie do kraju jest diakonem w Lesznie, pastorem w Poznaniu, a od 1791 pastorem w Warszawie. Jako kaznodzieja nadworny króla pruskiego ma w Warszawie duży wpływ i znaczenie. (*Enc. Pow.* VII, 78).

W a s y l D o b r o w o l s k i j — wyzn. prawosł., ur. w 1841, ukończył wydz. fiz.-matem. Uniwersytetu Kijowskiego ze stopniem kandydata. W 1864—laborant labor. technologicznego tegoż uniw., w 1869 — inspektor wyższej szkoły rzemieślniczej w Łodzi, w 1876 — dyrektor Instytutu Gosp. Wiej. i Leśn. w Puławach, w 1882 — naczelnik Dyr. Nauk. Kieleckiej, w 1883 — Nacz. Dyr. Nauk. Radomskiej, a w 1887 — nacz. Dyr. Nauk. Siedleckiej. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. D—7 i *Pamiętna książka...* 1899).

A l e k s a n d e r D r a s z u s o w — wyzn. prawosł., ur. w 1817, w 1834 kończy Uniwersytet Moskiewski ze stopniem kandydata nauk fiz.-matem., poczem zostaje urzędnikiem w Gen.-Gub. Moskiew. Równocześnie nadal pracuje w uniwersytecie i jest wysłany na studia zagraniczne, po powrocie z których zostaje adjunktem. W 1855 porzuca uniwersytet. W 1859 jest urzędnikiem Kom. Cenzury w Moskwie, w 1861 — urzędnikiem do spraw włościańskich w Rządzie Gub. w Riazaniu, a w 1864 — sekretarzem Komit. Urządz. do spraw Król. Pol. (A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21, IV. 361—375).

W a l e n t y D u t k i e w i c z — ur. w 1798. Uniwersytet kończy w Warszawie ze stopniem magistra prawa. W 1822 wstępuje do służby sądowej. W 1841 jest prof. prawa cywilnego na Kursach Prawnych. W 1862 — prof. prawa w Szkole Głównej, a w 1863 — dziekan. wydz. prawa tamże. (*Enc. Pow.* VII, 702 i A. O. Akta Osobiste Szk. Gł. Nr. 17).

M i c h a ł D y m i d o w i c z — doktor filozofji, emeryt i dyrektor gimnazjum w Krakowie.

T o m a s z D z i e k o Ń s k i — ur. w Łomży w 1790, nauki szkolne pobiera tamże u XX. Pijarów, a po ich ukończeniu poświęca się stanowi nauczycielskiemu. Wykłada historję, geografję, polski, łacinę, francuski i niemiecki w szkołach rydzynskiej, toruńskiej, kaliskiej i Liceum Warszawskim. W 1828 zostaje rektorem nowoutworzonej Szkoły Wojew. w Warszawie przy ul. Leszno. W 1835 zostaje dyrektorem Gimn. Guber. Warsz., zaś w 1839 przechodzi na emeryturę. (A. O. Opisy biegu życia Profesorów i Nauczycieli szkół publicznych w Królestwie Polskiem. Lit. „D“, 71-87).

S t a n i s ł a w D z w o n k o w s k i — ur. w 1778, od 1802 do

1804 jest nauczycielem w Łomży, od 1804 do 1807 bawi jako stypendysta Rządu Pruskiego na studjach w Uniwersytecie w Halle. Za czasów Księstwa zrywa ze szkolnictwem. W 1807—1810 jest komisarzem rządowym przy twierdzy Modlin, w 1810—1816 — podprefektem pow. Siennickiego, w 1816—1818 — komisarzem obw. Warszaw., w 1818—1821 — komisarzem Wydz. Ośw. w Kom. Woj. Maz., wreszcie w 1821 przechodzi do K. R. W. R. i O. P. (A. S. Akta Komisji Emer. 504).

Aleksander Engelke — wyzn. ewang.-aug., ur. w Prusiech Zachodnich w 1778. Służbę publiczną rozpoczyna w 1796 w Poznaniu. W 1810 zostaje wezwany do Warszawy na wykładowcę prawa kryminalnego w Szkole Prawa i Administracji. Po utworzeniu uniwersytetu zostaje w nim stałym profesorem. Niezależnie od tych obowiązków jest regentem kancelarii ziemiańskiej Woj. Maz. a od 1828 radcą Kons. Gener. Wyzn. Ewang. (*Enc. Pow. VIII*, 306).

Ernest Faltz — wyzn. ewang.-reform., ur. w 1779, służbę publiczną rozpoczyna w 1797 w b. regencji Piotrkowskiej. Za czasów Księstwa Warsz. jest członkiem oddziału hipotecznego sądu apel. w Kaliszu. W 1817 jest obrońcą w Prokur. Jen., a w 1820 członkiem Kom. Praw. W 1833 — członk. Rady Stanu, w 1835 — komis. dla oznaczenia granicy między Król. Pol. a Prusami, zaś w 1841 — członk. ogólnego zebrania warszawskich departamentów Rządzącego Senatu. Pozatem od 1828 jest radcą Kons. Wyzn. Ewang. (*Russkij Biograficzeskij Słowar'* S. - Petersburg, 1901, Liter. Fa. — Ciaw., 18—19).

Fryderyk Fecht — wyzn. ewang.-augsb., ur. 1822. Kończy uniw. Berliński ze stopniem doktora filoz. Wykłada niemiecki w Instytucie Szlacheckim. Niezależnie od tego jest członkiem Kom. Egz. W 1855 zostaje cenzorem w Warsz. Kom. Cenzury. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. F—1).

Marcin Fijałkowski — ur. w pierwszej poł. XVIII. Jest profesorem wymowy w Szkole Głównej Krakowskiej. (*Enc. Pow. II*, V, 376).

Augustyn Frąckiewicz — ur. w 1797. Kończy uniw. Krakowski ze stopniem doktora filoz., potem jest nauczycielem w Kielcach i w Liceum Warsz. W 1828 zostaje prof. stał. wyższej

matematyki w Uniwersytecie Warsz. W 1834 — nauczycielem w Gimm. Gub., w 1835 — członkiem Kom. Egzam., w 1837 — profesorem Kursów Dodatkowych, w 1842 — Kurs. Pedag., w 1849 — członek. Kom. Egzamin., w 1853 emerytowany. (A. O. Akta Osobiste Szkoły Głównej Warszawskiej, Nr. 24).

M a k s y m i l j a n hr. F r e d r o — w 1809 wszedł do wojska; odbył kampanje 1809, 1812, 1813, 1814. Jest marszałkiem dworu Kr. Pol.

K a j e t a n G a r b i Ń s k i — ur. w Warszawie w 1795, nauki szkolne pobiera tamże u XX. Pijarów i w Liceum, poczem zostaje wysłany jako stypendysta rządowy do Paryża na studia z zakresu matematyki. W 1820 wyklada geometrię wykreślną w Liceum; w Uniwersytecie. W 1822 doktoryzuje się, a w dwa lata później zostaje stałym prof. wyższej matematyki w Uniw. Warsz. W 1825 jest egzaminatorem w Tow. do Ks. El. W tymże roku zostaje dyrektorem Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego. Jest członkiem Warsz. Tow. Przyj. Nauk. (A. O. Opisy biegu życia Profesorów i Nauczycieli szkół publicznych w Królestwie Polskiem. Lit. „G“, 5—6 oraz *Enc. Pow.* IX. 619).

P a w e ł G ł u s z y Ń s k i — ur. w 1783. W 1805 jest nauczycielem w Zgromadzeniu XX. Pijarów, w 1812 urzędnikiem kancelarii Dyrekcji Edukacji Nar. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1254).

A d a m G o l t z — ur. w Galicji w 1817, nauki szkolne pobiera w Warszawie w Szkole Woj. na Lesznie, studia wyższe zaś w Paryżu i Berlinie. Pisz w zakresie zagadnień rolnych. Jest członkiem Komitetu Tow. Roln. (*Enc. Pow.* X, 159).

X. J a n K l e m e n s G o ł a s z e w s k i — ur. w 1748, nauki szkolne pobiera w Szczuczynie, poczem wstępuje do stanu duchownego. Jest dziekanem Bielskim. Jako taki bierze czynny udział przy organizowaniu diecezji Wigierskiej, a w 1805 zostaje biskupem tej diecezji. Za czasów Księstwa jako wirylista wchodzi do senatu i występuje tam w obronie praw kościoła i duchowieństwa. W 1813 wraz z rządem opuszcza kraj. Powraca dopiero w 1815. (*Enc. Pow.* X, 161).

Eugenjusz Gołowin — ur. około 1795. W wojsku dosługuje się stopnia generała-lejtnanta. Bierze udział w kampaniach tureckiej 1828 i polskiej. (*Enc. Pow. X*, 170).

Józef Gołuchowski — ur. w Galicji w 1797, kończy Teresianum w Wiedniu, potem Uniwersytet Warszawski ze stopniem magistra prawa. Pracuje nad filozofją. Równocześnie wyklada matematykę w Liceum Warsz. Z konkursu zostaje powołany na katedrę filozofji w Uniw. Wileńskim, obejmuje ją jednak dopiero w 1823 po powrocie z podróży naukowej z Paryża. Uniwersytet Wileński opuszcza w 1824 ze względów politycznych. (*Enc. Pow. X*, 172).

Karol hr. Grabowski — wyzn. ewang.-reform., syn Alberta.

Michał Grabowski — ur. w 1806, nauki szkolne pobiera w Liceum Ryszelskim w Odesie, poczem w 1822 rozpoczyna służbę publiczną w Król. Pol. w K. R. W. R. i O. P., lecz już w 1825 podaje się do dymisji i wraca na Ukrainę. W latach trzydziestych jest z wyboru asesorem sądowym pow. Czehryńskiego, p. o. sędziego powiatowego i marszałka szlachty. W 1860 zostaje z wyboru dyr. Kantoru Banku Rządowego w Kijowie, krytyk i literat słowianofilski. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. — 23).

Stanisław hr. Grabowski — ur. w 1780, syn króla Stanisława Augusta z małżeństwa morganatycznego. W 1808 sekretarz Rady Stanu, później sekretarz Rady Ministrów, w 1818 poseł na sejm, w 1819 — kasztelan Królestwa. *Dunin-Borkowski*, c. e., 383).

Tomasz Grabowski — ur. w 1787. Służbę publiczną rozpoczyna jako referendarz, potem dyrektor gen. kancelarji Rady Stanu, od 1817 — referendarz. (*Enc. Pow. X*, 416).

Antoni Hlebowicz — ur. w 1802, kończy Uniw. Wileński ze stopniem kandydata nauk filologicznych. Służbę publiczną rozpoczyna w 1823 na Litwie. Niebawem przechodzi do Min. Spr. Wojsk. i zostaje audytorem w pułku wołyńskim lejbgwardji. W 1827 i 1828 pracuje w Kom. Śledczej w Warszawie.

W 1829 zostaje zaliczony do Głównego Sztabu W. Ks. Konstantego. Kampanję 1831 odbywa po stronie rosyjskiej, a po jej zakończeniu pracuje w Najwyższym Sądzie Krym., w Komitecie dla urządzenia zakładów nauk. w Król. Pol., jako sekretarz w Radzie Wych. wreszcie w 1834 zostaje wizytatorem jener. szkół (A. O. Akta Osobiste O N. W. Nr. H—4, 214—8).

X. S z e c z e p a n H o ł o w c z y c — ur. w Nowogródzkim w 1741, nauki szkolne pobierał w Wilnie, poczem wstąpił do Jezuitów. Niebawem jednakże zakon opuścił, wstąpił do seminarjum duchownego w Warszawie i w 1772 został wyświęcony na księdza. W 1774 wyjeżdża na studia do Rzymu, w 1776 jest sekretarzem bisk. Płockiego. Równocześnie pracuje naukowo i doktoryzuje się z prawa w Akademii Krak. Z polecenia bisk. Płockiego odbywa podróż naukową do Włoch i Francji. Po powrocie z ramienia bisk. Poniatowskiego zwiedza szkoły na Litwie. Zostaje przezeń wprowadzony do władz edukacyjnych. W 1791 odbywa jeszcze jedną podróż zagraniczną. Po rozbiorach traci wpływy i usuwa się na wieś. Dopiero za czasów Król. zostaje powołany na bisk. Sandomierskie, w 1819 jest senatorem, a po zawałowaniu arcybiskupstwa metropolitą i prymasem Król. Pol. (*Enc. Pow.* XII, 71 — 3).

A n d r z e j H o r o d y s k i — ur. w Tarnopolskim w 1775. Uczestnik spisku Kołłątajowskiego i Tow. Republ., członek izby administracyjnej Warszawskiej (1807), członek Najw. Izby Obračunkowej Ks. Warsz., referendarz cywilno-wojsk. 1809.

R o m u a ł d H u b e — ur. w Warszawie w 1803, nauki szkolne pobierał w Krakowie, Uniwersytet ukończył w Warszawie w 1823 ze stopniem magistra prawa, następnie wyjechał na studia dalsze do Berlina. Od 1826 wykłada w Uniw. Warsz. prawo kryminalne, a po uzyskaniu stopnia doktora zostaje prof. zwyczaj. Po zamknięciu uniwersytetu w 1831 zostaje prokuratorem sądu kryminalnego w Warszawie, w 1833 — członkiem komisji kodyfikacyjnej dla Król. Pol., w 1865 — jej prezesem. Od 1841 wykłada w Uniwersytecie Peter. prawo polskie. Po rozwiązaniu kom. kod. zjeżdża d 1861 do Warszawy. (R. H u b e g o *Pisma*, 1905, wstęp K. D u n i n a).

J ó z e f H u b e r — wyzn. ewang.-augs., ur. w 1822, w 1844 kończy Uniw. Dorpacki ze stopniem kandydata filozofji. Służbę

publiczną rozpoczyna w 1845 w administracji Syberji. W 1857 przeniesiony na kierownika kancelarii Kuratora Okręgu Naukowego Kijowskiego. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. H—9).

X. A d a m J a k u b o w s k i — ur. w Warszawie w 1801, nauki szkolne pobierał w szkole Wojew. i Kolegium XX. Pijarów w Warszawie. Po ukończeniu szkoły wstępuje do Zakonu i jest nauczycielem kolejno w Radomiu i w konwicie na Żoliborzu. W latach 1840—59 jest rektorem w konwicie XX. Pijarów w Krakowie. W 1860 zostaje prefektem przy Instytucie agronomicznym w Marymoncie. (*Podręczna Enc. Kośc. XVII—XVIII*, 288).

A n d r z e j J a n i k o w s k i — ur. w Galicji w 1799, nauki szkolne pobierał w Krakowie i tamże ukończył Uniwersytet w 1821 ze stopniem doktora medycyny i chirurgji, poczem wyjechał na dwa lata zagranicę. W 1824 zostaje powołany na katedrę chirurgji w Uniw. Warsz. W 1832 zostaje członkiem Rady Lekarskiej, w 1833 i 1835 członkiem komitetu, opracowującego ustawę dla Akademji Med.-Chir. Jest twórcą szkoły farmaceutycznej. Po utworzeniu Akademji Med.-Chir. jest członkiem Komitetu zarządzającego, a od 1860 p. o. jej prezydenta. (*Bartkiewicz, o.c.*, II, 192—4).

X. K a j e t a n K a m i e ń s k i — ur. w Krakowskim w 1758. Pijar, pedagog, autor gramatyk: niemieckiej i francuskiej, rektor Konwikt na Żoliborzu, brał udział w pracach Tow. do Księg Elementarnych. (*Podr. Enc. Kośc. XIX—XX*, 218).

A n t o n i K a m i ń s k i — ur. w 1807. W 1828 kończy Uniw. Warsz. ze stopniem magistra praw. W 1832 wstępuje do K.R.S.W.D. i O. P. W 1838 zostaje naczelnikiem sekcji duchownej, a w 1847 niezależnie od tego członkiem świeckim zarządu Akademji Duchownej Rz.-Katol. w Warszawie. (A. O. Akta O. N. W. Nr. 21. II. 330—335).

X. A d a m K a m i o n o w s k i — ur. w Łomżyńskim w 1786, nauki szkolne pobierał u XX. Pijarów w Łomży, po ich zaś ukończeniu wstępuje do tegoż zgromadzenia. Jest nauczycielem w szkołach zakonnych w Piotrkowie, Warszawie i Łowiczu, oraz rektorem w Radomiu a potem w Konwicie na Żoliborzu. (A. O. Opisy biegu życia... Lit. „K“, 20—21).

Justynjan Karnicki — ur. w Witebszczyźnie w 1806, studja uniwersyteckie odbywa w Wilnie, jednakże ich nie kończy. W 1862 mianowany dyrektorem honorowym Warsz. Muzeum Sztuk Pięknych. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P., Nr. K — 13).

X. Onufry Kopczyński — ur. w Gnieźnieńskim w 1735, uczęszczał do szkół XX. Pijarów w Warszawie. W 1752 zostaje pijarem, a zgromadzenie przeznacza go na nauczyciela. Wykłada w Radomiu, Piotrkowie, Rzeszowie i Złoczowie. Jako guwerner młodego Wisłockiego zwiedza zachodnią Europę. Po powrocie wykłada w konwiktach Konarskiego. Jest członkiem Tow. do Ks. El. i pomocnikiem bibliot. Biblioteki Załuskich. Pisze dużo w zakresie podręczników szkolnych. W 1794, jako jeńiec polityczny zostaje wywieziony do Nikolsburga i przez 5 lat musi tułać się po obczyźnie. Po powrocie zostaje mianowany członkiem Eforatu Liceum Warszawskiego. Jest jednym z pierwszych członków Warsz. Tow. Przyj. Nauk. (*Enc. Pow.* XV, 424—5).

Józef Korzeniowski — ur. w 1797, znany literat, nauki szkolne pobiera w Liceum Krzemienieckim poczem przyjeżdża do Warszawy dla przygotowania się do stanu nauczycielskiego. W 1823 zostaje nauczycielem literatury polskiej w Krzemieńcu, w 1834 — adjunktem do literatury starożytnej w Uniw. Kijowskim, w 1836 profesorem gimnazjalnym oraz lektorem języka polskiego w Uniw. Kijowskim, w 1838 — dyrektorem szkół gub. Charkowskiej, w 1846 — p. o. dyrektora Gimn. Gub. w Warszawie, a w 1848 — wizytatorem szkół w Król. Pol. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. K — 38).

Józef Ignacy hr. Kossakowski — nauki szkolne pobierał u XX. Pijarów w Warszawie, poczem dalsze studja odbywał zagranicą. Po powrocie do kraju zostaje dyrektorem szkół gub. Grodzieńskiej, a potem Wileńskiej. W 1812 był jednym z 7 członków Rządu Tymczasowego w Wilnie. Po 1812 przenosi się do Królestwa. Jest członkiem Warsz. Tow. Przyj. Nauk. (*Enc. Pow.* XV, 667).

Józef Kowalewski — ur. w 1800. W 1820 kończy Uniwersytet Wileński ze stopniem kandydata filologii. Dla studjów nad językami wschodnimi wyjeżdża do Kazania, a potem

Irkucka, Urgi i Pekinu. W 1833 zostaje prof. jęz. mongolskiego w Uniw. Kazańskim, w 1845 po raz pierwszy dziekanem wydz. fil. tegoż Uniwersytetu, a w 1855 — rektorem. W 1862 zostaje powołany na katedrę historii powszechnej w Szkole Głównej Warsz. (A. O. Akta Osobiste Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego Nr. 93).

Wincenty Kozłowski — ur. w 1792, nauki szkolne pobiera w Liceum Warszawskim, studja zaś wyższe tamże w Szkole Prawa i Administracji. Służbę publiczną rozpoczyna w 1809 w Ministerstwie Skarbu, w 1817 przechodzi do K. R. S. W. i P., w 1833 obejmuje stanowisko naczelnika Biura Kontroli w K. R. S. W. D. i O. P., zaś 29 grudnia 1834 obejmuje tamże stanowisko Dyrektora Wydziału Wyznań i Oświecenia. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1449).

X. Józef Koźmian — ur. w 1772. Poświęca się stanowi duchownemu. W 1796 zostaje wyświęcony na księdza. Jest proboszczem w Markuszowie, a potem kanonikiem i scholastykiem lubelskim. W 1809 jest powołany na członka rządu tymczasowego w Lublinie, a potem do rządu centralnego dla całej odzyskanej Galicji. W rządzie tym ma sobie powierzone sprawy wyznania katolickiego. W tymże samym czasie był kilkakrotnie delegowany do wizytowania szkół. W 1811 pełni z wyboru funkcję sędziego pow. Lubartowskiego. W tymże roku zostaje prałatem, proboszczem Zamojskim i infulatem. W 1812 jest delegowany przez Konfederację Generalną do Drezna. (*Enc. Pow.* XV, 808 — 811).

Kajetan Koźmian — ur. w Lubelskim w 1771, nauki szkolne pobierał w Zamościu i Lublinie. Po 1794 osiadł na wsi i zajmował się wyłącznie pracą literacką. W 1809 został powołany do zasiadania w Radzie Stanu Księstwa jako referendarz. W 1812 mianowany sekretarzem Konfederacji Generalnej. W 1815 proponują mu rektorat Uniwersytetu Krakowskiego, propozycji tej jednakże nie przyjmuje. Jest członkiem Warsz. Tow. Przyj. Nauk. (*Enc. Pow.* XV, 811).

Aleksander Krusenstern — wyzn. ewang.-augs., ur. w 1807, nauki szkolne pobierał w Liceum Carskosielskim. Służbę

publiczną rozpoczyna w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Petersburgu. W 1830 zostaje przydzielony do sztabu feldmarszałka Dybieza, a w 1832 do kancelarii dyplomatycznej ks. Paskiewicza. (*Russkij Biograficzeskij Slovar*, Liter. Knap.-Kiuch., 454).

Eufemjusz Kryżanowski — wyzn. prawosł., ur. w 1831, studja odbywa w Seminarjum Duchownem w Kijowie, gdzie też później zostaje nauczycielem i inspektorem. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. i O. P. Nr. K — 59).

Kazimierz Krzywicki — ur. w 1820, studja uniwersyteckie odbywa w Dorpacie, kończąc je ze stopniem magistra filozofji. Służbę publiczną rozpoczyna w 1845 w departamencie administracyjnym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. W 1846 uzyskuje stopień doktora filoz. W 1858 zostaje przeniesiony do Własnej Kancelarii Cesarskiej i zaliczony do II wydziału w randze starszego urzędnika. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. K — 62).

Hieronim Krzyżanowski — ur. w 1820. Po ukończeniu Kursów Prawnych w Warszawie jedzie na Uniw. Petersburski, który kończy ze stopniem kandydata praw. W 1843 odbywa aplikację sądową w Warszawie i równocześnie jest urzędnikiem w K. R. Spr. W 1846 zostaje delegowany do komisji kodyfikacyjnej dla Król. Pol. W 1850 zostaje prof. Uniw. Petersburskiego na katedrze prawa cyw., obowiązującego w Król. Pol. W 1856 wyjeżdża na rok na studja do Niemiec i Francji. (A. O. Akta Osobiste Szkoły Głównej Nr. 38, 6 — 11).

Jan Kanty Krzyżanowski — ur. w 1787, nauki szkolne pobiera w Krakowie, studja zaś uniwersyteckie w Krakowie i Wiedniu, otrzymując w Krakowie stopień doktora filozofji. W 1809 jest zastępcą profesora w Uniw. Krakow., w 1812 — starszym nauczycielem nauk fizycznych w Szkole Woj. w Lublinie. W 1814 — 1816 bawi na studjach w Niemczech, Francji, Anglii i Włoszech. W 1823 zostaje mianowany członkiem czynnym Tow. do Książ Elem. W tymże samym czasie p. o. wizytatora jeneralnego. W 1825 zostaje członkiem Rady Instytutu Politechnicznego, dozoru szkół cyrkulowych i elementarnych warszawskich tudzież prowadzi wykłady zleczone w Szkole Artylerji. W 1829 — mianowany jeneralnym inspektorem Uniw. Warsz. W 1832 prze-

niesiony na emeryturę. (A. O. Opisy biegu życia Profesorów i Nauczycieli szkół publicznych w Królestwie Polskiem, Lit. „K“, 223 oraz Akta O. N. W. Nr. 21 III. 142 — 148).

Tomasz Kuczkowski — ur. w 1786. Był lekarzem nadwornym W. Ks. Konstantego i generałem sztabslekarzem korpusu litewskiego w Warszawie. Pozatem członkiem Warsz. Tow. Przyj. Nauk i Krak. Tow. Nauk. (Stanisław Kościński *Słownik lekarzów polskich*, 253).

Jan ks. Kurakin — wyzn. prawosł. b. marszałek szlachty gub. Jarosławskiej, koniuszy dworu.

Zygmunt Kurnatowski — wyzn. ewang.-reform., ur. 1776, studja uniwersyteckie odbywa w Frankfurcie nad Odrą oraz w Getyndze. W 1806 rozpoczyna służbę w wojsku Ks. Warsz. Bierze udział w kampanjach 1806, 1807, 1809, 1812, 1813 i 1814. W 1833 zostaje przewodniczącym Kom. Długów Państw., a w 1836 członkiem Rady Stanu. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1732).

Cyprjan Lachnicki — ur. w 1826. W 1843 rozpoczyna służbę wojskową i pełni ją aż do 1851. W tym czasie, jako miłośnik i znawca jest używany kilkakrotnie w charakterze eksperta do oceny dzieł sztuki. W 1861 zostaje powołany na członka Grodzieńskiej Komisji do spraw włościańskich. (A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21. IV. 481).

Teofan Lebiedincew — wyzn. prawosł., ur. w 1828, studja odbywał w Seminarjum i Akademji Duchownej w Kijowie, poczem był nauczycielem i profesorem w Semin. Duchow. w Wiatce, Woronieżu, Kijowie oraz Akađ. Duch. w Kijowie. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. L — 8).

Aleksander Antoni Le Brun — ur. w 1803, nauki szkolne pobiera w konwiktach XX. Pijarów na Żoliborzu, studja wyższe w Uniw. Warsz., który kończy w 1824 ze stopniem magistra medycyny i chirurgji. W 1825 — 1828 bawi na studjach zagranicą. Po powrocie do kraju rozpoczyna pracę w szpitalu Dz. Jezus. Jest on reformatorem szpitalnictwa polskiego. Po utworzeniu Akademji Med.-Chir. obejmuje w niej katedrę chirurgji operacyjnej. (Bartkiewicz, o. c., II., 201 — 3).

Joachim Lelewel — syn Karola, ur. w Warszawie w 1786, nauki szkolne pobiera w konwiktach XX. Pijarów w Warszawie, studia wyższe odbywa w Wilnie. W 1809 zostaje wezwany na profesora do Krzemieńca. W 1811 rozpoczyna aplikację w administracji państwowej w Księstwie Warsz., niebawem jednak porzuca to zajęcie i wraca do pracy naukowej. W 1814 zostaje powołany na zastępcę profesora historii do Wilna. W 1816 jest powołany na bibliotekarza i profesora bibliografii do Warszawy. W 1822 wraca, jako profesor zwyczajny do Wilna. Pozbawiony katedry ze względów politycznych w 1824 wraca na stałe do Warszawy. Posel na sejm 1830. Współpracuje tutaj w „Dzienniku Warszawskim“. (*Enc. Pow. XVI, 836—9*).

Karol Lelewel — ur. w 1749, nauki szkolne pobierał u XX. Teatynów, studia zaś wyższe w Uniwer. w Getyndze. W 1768 wstępuje do wojska, dosługując się w nim stopnia kapitana. Po utworzeniu Komisji Edukacyjnej zostaje powołany do jej składu i ma sobie powierzona administrację funduszy edukacyjnych w Koronie i na Litwie. Po rozbiorach usuwa się od życia publicznego i osiada na wsi w zaborze austriackim. (*Enc. Pow. XVI, 835*).

Prot Lelewel — syn Karola i brat Joachima, ur. w Warszawie w 1790, nauki szkolne pobiera u XX. Pijarów w Warszawie. Za czasów Księstwa pracuje przy Ministrze Spraw Wewnętrznych, Łuszczewskim. W 1809 wstępuje do wojska. Odbywa kampanie 1809, 1812 i 1813. Po wyjściu z wojska pełni obowiązki sekretarza jeneralnego Dyrekcji Ogniowej. W 1825 zostaje posłem na sejm z pow. Węgrowskiego. (*Enc. Pow. XVI, 843—4*).

Grzegorz Lewickij — wyzn. prawosł. ukończył wydział fiz.-mat. Uniw. Peter. ze stopniem kandydata. Od 1874 pracuje w Głównym Obserwatorium, w 1879 zostaje magistrem astronomji i docentem Uniw. Charkowskiego, 1884 profesorem nadzwyczajnym, w 1894 p. o. zwyczaj. astronomji i geodezji w Uniwer. Dorpackim, w 1898 — prof. zwyczaj., w 1903 — rektorem, w 1905 — prof. honor., a w 1908 — Kuratorem Okręgu Naukowego Wileńskiego. (*Spisok Służaszczych...* 1911/12, 1—2).

Onufry Lewocki — ur. w Żytomierzu w 1787, nauki

szkolne pobierał w Krzemieńcu. Jest potem nauczycielem i wychowawcą syna T. Czackiego. W 1822 zostaje powołany do służby rządowej w Królestwie Pol. *Enc. Pow.* XVI, 966).

Walerjan Ligin — wyzn. prawosł., w 1870 p. o. docenta mechaniki Uniw. Noworosyjskiego, w 1872 — docentem, w 1874 — prof. nadzw., w 1879 — prof. zwyczaj. w 1884 — dziekanem wydz. fiz.-mat., a w 1895 — prof. honorow. Poza tem w 1881 — honorowym sędzią m. Odesy, w 1889 — vice-burmistrzem, w 1895 — burmistrzem, w 1896 — przydzielony do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. (*Pamiętnąją Książka...* 1899).

Samuel Bogumił Linde — wyzn. ewang.-augs., ur. w Toruniu w 1771 i tamże kończy szkoły. Studja uniwersyteckie odbywa w Lipsku. W czasie ich trwania spełnia obowiązki lektora języka polskiego i tłumacza przysięgłego sądu handlowego. Już w Lipsku rozpoczyna pracę nad Słownikiem języka polskiego. W 1792 uzyskuje doktorat filozofji. W 1794 przyjeżdża dla studjów nad słownikiem do Warszawy. W końcu tegoż roku jedzie do Wiednia, gdzie pracuje przy boku Józefa hr. Ossolińskiego. W 1803 minister pruski, Voss, wzywa go do Warszawy na dyrektora Liceum. Linde opracowuje projekt eforatu Liceum i zostaje powołany na jego członka. (A. O. Opisy biegu życia Profesorów i Nauczycieli szkół publicznych w Królestwie Polskiem, Lit. „L“, 1 — 5).

Józef Lipiński — ur. w Kijowszczyźnie w 1764, uczęszczał do szkół XX. Pijarów w Warszawie, gdzie zaprzyjaźnił się z Potockimi. Po 1795 poświęca się w zaciszu domowem pracom literackim. W 1806 zostaje powołany na członka Izby Wojennej i Administracyjnej warsz. (*Enc. Pow.* XVII, 96).

Jan Tadeusz ks. Lubomirski — ur. w 1826, nauki pobierał w Petersburgu. Po powrocie do Warszawy poświęcił się pracy naukowej i społecznej. Odznaczył się w czasie epidemji cholery w 1852 i 1855. Jest członkiem, a potem prezesem administracji ogólnej Towarzystwa Dobroczynności w Warszawie. (*Enc. Pow.* XVII, 370).

Sergjusz Lubomudrow — wyzn. prawosł., ukończył

rosyjski instytut filolog. przy Uniwer. Lipskim. Od 1884 jest nauczycielem języków starożytnych gimnazjów w Teodozji, Petersburgu i Rydze. W 1900 zostaje dyrektorem Gimn. Miejskiego w Rydze. (*Spisok Służaszczych...* 1913/14).

X. Juljusz Ludwik — wyzn. ewang.-augsb., ur. w 1808 w Płocku i tamże uczęszcza do szkół. Studja wyższe odbywa w uniw. Warsz. (filol.) i Berlińskim (teologja). W 1835 zostaje pastorem w Warszawie; w 1838 — superintendentem diec. warszawskiej, a w 1849 — jeneralnym superintendentem (według danych udzielonych przez Konsystorz Ewang.-Augsb. w Warszawie).

X. Franciszek Lüdicke — Niemiec z pochodzenia wyświęcony na księdza w 1823. Sprowadzony do kraju, jako nauczyciel prywatny przez hr. Łubińskich, przez stosunki dostał się do nowozałożonej Akad. Duch. na katedrę prawa Kanonicznego. Opinią dobrą nie cieszył się ani u duchowieństwa, ani u słuchaczy swoich. *Podr. Enc. Kośc.* XXII — XXIV, 22).

Jakób Łaszczyński — ur. w 1791. Służbę publiczną rozpoczyna w 1807. w Dyrekcji Spraw Wewnętrznych. W tym dziale administracji pracuje i nadal. W listopadzie 1831 zostaje mianowany prezydentem m. Warszawy, a w 1841 — Gubernatorem Cywilnym gub. Mazowieckiej. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1300).

Wacław Łuszczewski — ur. w Warszawie w 1806, syn Ministra S. W. z czasów Księstwa Warsz., nauki szkolne pobierał u XX. Pijarów w Warszawie, tamże również i uniwersyteckie. Służbę publiczną rozpoczyna w 1827 w K. R. S. W. i P. W 1840 przechodzi do Dyrekcji Ubezpieczeń. W 1857 jest delegowany do Petersburga, jako członek Komitetu do przejrzenia taryfy celnej. W 1859 mianowany radcą stanu i dyrektorem wydziału przemysłu i handlu w K. R. S. W. i D. *Enc. Pow.* XVII, 695).

Wacław Aleksander Maciejowski — ur. w 1793, uczęszczał do szkół XX. Pijarów w Piotrkowie. Studja uniwersyteckie odbywał w Krakowie, Wrocławiu, Berlinie i Getyndzie. Od 1816 jest stypendystą rządowym. W 1818 uzyskuje w Getyndzie stopień doktora praw. Po powrocie jest w 1818 nauczycielem literatury starożytnej w Liceum Warszawskim, zaś w 1819/20 zo-

staje powołany na profesora historii i instytucyj prawa rzymskiego do Uniwer. Warsz. Po skasowaniu uniwersytetu jest profesorem literatury starożytnej w Akademii Duchownej Rz.-Kat. w Warszawie, oraz historii prawa rzymskiego na Kursach Prawnych. Niezależnie od tego był sędzią trybunału. (A. O. Opisy biegu życia Profesorów i Nauczycieli szkół publicznych w Królestwie Polskim, Lit. „M“, 1 — 19 oraz *Enc. Pow.* XVII, 745).

Stanisław Mackiewicz — wyzn. ewang.-reform., ur. w 1796, studja wyższe odbywa w Wilnie i Warszawie. Wstępuje do służby publicznej w 1817 do K. R. S. W. i P., w 1827 przechodzi do K. R. P. i S. W 1835 zostaje przeniesiony na komisarza wydz. skarbowego do Kom. Woj. August., w 1840 wraca z powrotem do centrali. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. M — 1).

Jan Majewski —.

Jan Mallet — ur. w Marsylji. W 1794 kończy szkołę inżyn. w Metz i wstępuje do wojska. Bierze udział w kampanjach włoskich i niemieckiej. W 1809 zostaje przydzielony, jako instruktor do wojsk polskich. Bierze udział w kampanji 1809. (*Biblioteka Warszawska*, 1902, 581 — 5).

Henryk Marconi — ur. w Bolonji w 1794, studja uniwersyteckie odbywa w Bolonji, uczęszczając równocześnie do Akad. Sztuk Pięknych, w której w 1810 otrzymuje dyplom na inżyniera i architekta. Następnie przez 4 lata jest profesorem rysunków w liceum w Lugo. Porzuca jednak to zajęcie, oddając się całkowicie architekturze. Odznaczwszy się na konkursach, został w 1822 sprowadzony przez Paca do Warszawy. Tutaj od 1827 zostaje budowniczym, a następnie członkiem rady budowniczej przy K. R. S. W. i P. W latach 1851 — 1858 jest profesorem Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie. (*Enc. Pow.* XVII, 976 — 7).

Baer Meisels — wyzn. mojżesz., ur. w Szczekocinach w 1798. Pochodzi z rodziny rabinów. W 1832 — 1856 jest rabinem w Krakowie. W 1848 zostaje wybrany do prowizorycznego Reichsratu austriackiego, w 1856 powołany na rabina warszawskiego. Reprezentuje patryjotycznie nastrojonych żydów polskich. (*Wielka Enc. Pow. Ilustr.* XLV — XLVI, 756).

X. Aleksander Metanjew — wyzn. prawosł., katedralny protojerej.

Józef Mianowski — ur. w 1804, nauki szkolne pobierał w Humaniu, studja uniwersyteckie odbywał w Wilnie, uzyskując tam w 1828 stopień doktora medycyny, poczem został tamże adjunktem i wykładającym fizjologję. Po zamknięciu uniwersytetu przechodzi na takież stanowisko do Akademji Med.-Chir. Delegowany przez Rząd zagranicę bawi tam przez dwa lata. Po powrocie zostaje mianowany profesorem w Akad. Med.-Chir. W 1842 — przeniesiony do Petersburga. W 1860 otrzymuje emeryturę. (*Enc. Pow.* XVIII, 452).

Józef Michniewicz — wyzn. prawosł., ur. w 1808, w 1829 kończy Seminarjum Duchowne Wołyńskie, poczem wstępuje do Akademji Duchownej w Kijowie. Po jej ukończeniu jest nauczycielem, a potem profesorem w tejże akademji, następnie zaś w liceum Riszelskim w Odesie. W 1859 zostaje mianowany pomocnikiem Kuratora Okręgu Naukowego Kijowskiego. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. M — 29).

Mikołaj Michniewicz — wyzn. prawosł., ur. w 1844, syn Józefa, studja wyższe odbywa w Uniwersytecie Kijowskim, który kończy ze stopniem rzeczywistego studenta wydz. fiz.-mat. W 1864 zostaje mianowany p. o. tłumacza przy K. R. W. R. i O. P. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. M — 30).

Józef Morawski — referendarz w Radzie Stanu.

Paweł Muchanow — wyzn. prawosł., ur. w 1800. W 1815 wstępuje do wojska. Bierze udział w kampanjach 1829 i 1831. Za odznaczenie się w tej ostatniej kampanji zostaje awansowany na pułkownika. W 1832 zostaje mianowany dyrektorem Komisji Kwaterunkowej w Warszawie. W 1834 z powodu ran zostaje przeniesiony na emeryturę. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. M. — 42).

Ludwik Natanson — wyzn. mojżesz., ur. 1822, w 1843 kończy Uniwersytet Dorpacki ze stopniem lekarza, poczem wraca do Warszawy i rozpoczyna praktykę prywatną. W 1848 uzyskuje w Radzie Lekarskiej Król. Pol. stopień doktora medycyny. Odznacza się w czasie epidemji cholery w 1848/9, 1852 i nn. Pro-

wadzi akcję społeczną wśród żydów. Od 1846 redaguje „Tygodnik Lekarski“, jest również członkiem licznych towarzystw lekarskich. (A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 21.IV. 763 — 773).

Juljan Ursyn Niemcewicz — ur. 1757. W 1776 wstępuje do korpusu kadetów, a po jego ukończeniu zostaje adjutantem Ks. Generała Ziem Podolskich. W 1784 odbywa przy boku hr. Soltyka podróż zagraniczną. Jako poseł inflancki bierze czynny udział w pracach sejmu czteroletniego. W powstaniu 1794 jest adjutantem Kościuszki i z nim razem dostaje się do niewoli pod Maciejowicami. Po uwolnieniu z niej udaje się do Ameryki. W 1802 wezwany przez rodzinę wraca do kraju. W 1803 jedzie znowu do Ameryki skąd go wzywa do powrotu w okresie Komisji Rządzącej Małachowski. Po powrocie zostaje mianowany sekretarzem senatu. Jest czynnym członkiem Warsz. Tow. Przyj. Nauk. (*Enc. Pow.* XIX, 361 — 362).

Wincenty Niepokoyczycki — ur. w 1798. Urzędnik Ministerstwa Oświaty w Petersburgu, w 1824 przechodzi do Król. Pol. i zostaje referentem Wydziału Cenzury. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej, Nr. 3880).

Michał Oczapowski — ur. w 1789. Studja wyższe odbywa w Wilnie, otrzymując kolejno stopnie kandydata, magistra i doktora filozofji. W 1820 powołany na katedrę gosp. rolnego do Uniwer. Warsz. nie obejmuje jej z powodu wyjazdu zagranicę. W 1822 zostaje profesorem w Uniwersytecie Wileńskim, w 1828 zostaje mianowany wizytatorem szkół i cenzorem w Wilnie. Po skasowaniu uniwersytetu w Wilnie przenosi się do Król. Pol. i w 1834 zostaje administratorem dóbr Instytutu Gosp. Wiej. w Marymoncie, a w 1836 jego dyrektorem. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. 0 — 5).

Dawid Oebshelvitcz — adwokat, senator Rzeczp. Krakowskiej, poseł pow. Krakowskiego na sejm 1820, znany ze swoich wystąpień klerykalnych.

Mikołaj Okuniew — ur. w 1788. W 1810 wstępuje do wojska. Odbywa kampanję 1812, 1813, 1814, 1829 i 1831. Po zdo-

byciu Warszawy, przy której szturmie odznacza się zostaje mianowany generał-majorem. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. 0--11).

X. Jan Onoszeko — ur. w Mohilowszczyźnie w 1766, nauki pobierał w szkołach Jezuickich w Mohilowie oraz w akademji Połockiej. Wstępuje do stanu duchownego, jest kanonikiem Mohilowskim później Łuckim oraz przez 10 lat członkiem Collegium Synodalnego Katol. w Petersburgu. W 1822 przybywa do Królestwa i zostaje powołany na wykładowcę teologii moralną w Uniwersytecie Warsz. (A. O. Opisy biegu życia... lit. „O“, 22-25).

X. Wincenty Orzeszkowski — ur. w 1801, nauki szkolne pobierał w Żurominie, potem wstąpił do seminarjum płockiego i w 1824 został wyświęcony na księdza. Jest kolejno profesorem Semin. w Pultusku, regensem i sędzią surogatem konsystorza, vice-rektorem Akademji Duch. w Warszawie, profesorem teol. mor. tamże (*Podr. Enc. Kośc. XXIX — XXX, 256*).

Ludwik Osiński — ur. w Kocku w 1775. Nauki szkolne pobierał u XX. Pijarów w Radomiu. Po ukończeniu szkół wstępuje do tegoż Zgromadzenia i jest nauczycielem w szkołach zakonnych. Po wystąpieniu z zakonu udziela lekcji prywatnych, wreszcie zakłada własną szkołę, którą utrzymuje wspólnie z K. Wolskim. Niezależnie od tego zajmuje się pracą literacką i na tem polu zdobywa sobie rozgłos. Po utworzeniu Księstwa Warsz. zostaje sekretarzem jener. Ministerstwa Spr. Niezależnie od tego obejmuje po Bogusławskim kierownictwo Teatru Narodowego. W 1818 zostaje powołany na prof. literatury w Uniw. Warsz. Po powstaniu mianowany referendarzem w Radzie Stanu. (*Enc. Pow. XX, 115 — 116*).

X. Wojciech hr. Ossoliński — ur. w 1796, nauki szkolne pobierał w Białej Podlaskiej, poczem wstępuje do seminarjum duchownego w Janowie. Po ukończeniu seminarjum przez 5 lat pełni tam obowiązki profesora filozofji, wymowy i historii kościelnej. Dalsze studia prowadzi w Uniwer. Warsz., będąc równocześnie nauczycielem religji w Liceum. Po uzyskaniu stopnia magistra wraca do Janowa. Niebawem zostaje kanonikiem, sędzią konsystorza, proboszczem w Kocku, i vice-administratorem

diecezji Podlaskiej. W 1829 powołany na katedrę teologii dogm. do Uniwersytetu Warsz., ogłoszony doktorem św. teologii po utworzeniu Akademii Duch. zostaje w 1836 jej pierwszym rektorem. (*Enc. Pow.* XX, 137).

X. L e o p o l d O t t o — wyzn. ewang.-augs., ur. w Warszawie w 1819, nauki szkolne pobierał tamże, poczem wysłany jako stypendysta rządowy do Dorpatu i Berlina studiował tam teologję i filozofję. W 1844 zostaje pastorem w Piotrkowie, w 1849 zostaje przeniesiony do Warszawy. Równocześnie pełni obowiązki nauczyciela religii w miejscowych szkołach. (*Enc. Pow.* XX, 198).

J a n P a n k i e w i c z — ur. w 1817. W 1840 kończy Uniw. Petersburski ze stopniem kandydata filozofji, poczem bierze udział w wyprawie naukowej członka Akademii Nauk Baera na morze Białe i Ocean Lodowaty. W 1841 zostaje nauczycielem matematyki w Gimnazjum Realnem w Warszawie. Niezależnie od tego w 1848 wykłada geometrję wykreślną w Szkole Sztuk Pięknych, a w 1853 zostaje członkiem Komitetu Egzamin. W 1854 — inspek. Gimn. Realn. i niezależnie od tego w 1861 — p. o. przewodniczącego w Komit. Egzamin. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P—5).

J a n P a p ł o Ń s k i — ur. w 1819. W 1840 kończy Uniwer. Moskiewski ze stopniem kandydata wydz. filol., poczem zostaje nauczycielem rosyjskiego w szkołach warszawskich. Jest również profesorem w Szkole Sztuk Pięknych i na Kursach Prawnych. W 1853 — starszym cenzorem, w 1855 — urzędnikiem do szczególnych poruczeń przy kuratorze O. N. W. W 1856/7 p. o. dyrektora Szkoły Sztuk Pięknych, w 1859 — czasowo zarządza Pensją Maryjską w Warszawie, a niezależnie od tego jest prof. rós. w Akademii Duch. oraz członkiem Rady Instytutu Aleks. Wychowania Panien w Puławach. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P—7).

M i k o ł a j P a w ł i s z c z e w — wyzn. prawosł., ur. w 1802, nauki szkolne pobiera w liceum Carskosielskim, służbę publiczną rozpoczyna w Ministerstwie Oświaty w Petersburgu, skąd przechodzi do Kancelarii Głównodowodzącego II Armją, a później do Ministerstwa Spraw Zagran. W 1831 zostaje przeniesiony do Królestwa i mianowany członkiem Rady Stanu. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1616).

L u d w i k P l a t e r — ur. 1775. W młodych latach służył w wojsku i był adjutantem przy Sierakowskim. W 1805 zostaje mianowany wizytatorem Uniwer. Wileńskiego, w 1807—1811 jest inspektorem lasów rządowych w 8 zachodnich gubernjach Cesarstwa. (*Enc. Pow.* XX, 809).

A d a m P l e w e — wyzn. ewang.-reform., ur. w 1816, w 1840 kończy Uniwer. Moskiewski ze stopniem kandydata, poczem zostaje nauczycielem języka rosyjskiego w szkołach warszawskich. Pozatem wykłada na Kursach Dodatkowych, Kursach Pedagogicznych, oraz jest członkiem Komitetu Egzaminacyjnego. W 1845 — p. o. starszego inspektora Zakładów Naukowych Prywatnych w Warszawie, w 1850 zastępuje naczelnika wydz. naukowego w O. N. W., zaś w 1853 sam obejmuje to stanowisko. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P—24).

X. W i n c e n t y P o p i e l — późniejszy arcybiskup, ur. w Miechowskim w 1825. Uczęszczał na Kursa Prawne w Warszawie, w 1846 wstąpił do seminarjum duchownego w Kielcach, w 1849 wyświęcony na księdza, następnie kształcił się w Akademji Rzymskiej, kończąc ją ze stopniem doktora św. teologii. W 1862 powołany na rektora Akademji Duchownej w Warszawie. (*Enc. Pow. Ilustr.* XII, 220 — 1).

A p o l l o n P o p o w — wyzn. prawosł., ur. w 1821, ukończył Główny Instytut Pedagogiczny, poczem był nauczycielem historii w Krożach, Kownie, Cesarskiej Szkole Prawa i liceum Aleksandrowskim w Petersburgu. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. P—37).

W a s y l P o p o w — wyzn. prawosł., ur. w 1842, w 1865 kończy wydz. fizyko-matem. Uniwer. Mosk. ze stopniem kandydata. W 1867 zostaje mianowany nauczycielem rosyjskiego, historii i geografji w gimn. w Płocku, w 1869 — inspektorem Instytutu Gospodarstwa Wiej. i Leśnictwa, w 1874 — dyr. Szkoły Realnej w Łowiczu, potem w 1882 — inspektorem studentów Uniwer. Warsz., zaś w 1885 — naczelnikiem Dyr. Nauk. Warsz. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P—39).

J a n P o s a d s k i j - D u c h o w s k o j — wyzn. prawosł. Ukończył wydz. fiz.-mat. Uniwersytetu Petersburskiego. Od 1875

jest kolejno nauczycielem w Gieczynie, inspektorem prog. w Borisoglebsku, dyrektorem Izjumskiej szkoły realnej, dyrektorem Sumskiej szkoły realnej, wreszcie dyrektorem I Gimn. w Kijowie. (*Spisek Służaszczych...* 1905/6).

Aleksander Potocki — autor prac z zakresu gospod., poseł na sejm Czteroletni, członek Warsz. Tow. Przyj. Nauk., a od 1807 — minister policji. (*Dunin-Borkowski*, o. c., 767).

Rodryg hr. Potocki — ur. w 1834, studja wyższe odbywa w Bonn, uzyskując stopień doktora praw. Służbę publiczną rozpoczyna w 1860 w kancelarji ogólnego zebrania Warsz. Dep. Rządzącego Senatu. W 1861 przechodzi do kancelarji Rady Stanu, a w 1862 obejmuje stanowisko p. o. naczelnika sekcji oświecenia w K. R. W. R. i O. P., z którego to stanowiska zostaje zwolniony na własne życzenie w 1867. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. P—45).

Stanisław Kostka Potocki — ur. w Lublinie w 1752, nauki szkolne pobiera w konwiktach Konarskiego w Warszawie. Od 1782 posługuje do sejmu z Lubelskiego. Wybrany do Rady Nieustającej zasiada w departamencie skarbowym. W 1792 jako generał artylerji bierze czynny udział w wojnie na Litwie. Po upadku powstania osiada w Wilanowie i zajmuje się pracą literacką. Jest jednym z twórców Warsz. Tow. Przyj. Nauk. Po założeniu przez Rząd Pruski liceum w Warszawie, zostaje powołany do Eforatu przy tymże liceum. Po wejściu wojsk francuskich do Warszawy zostaje powołany na członka Komisji Rządzącej.

X. Adam Prażmowski — późniejszy biskup Płocki, ur. 1764, nauki szkolne pobierał w kolegium XX. Pijarów w Warszawie, poczem wstąpił do seminarjum duchownego. Dalsze studja duchowne odbywał w Rzymie. (*Enc. Pow.* XXI, 529).

Tymoteusz Prystjuk — wyzn. prawosl., ur. w 1822, kończy Uniwer. Kijowski ze stopniem kandydata, poczem jest nauczycielem matematyki w Winnicy i Kijowie, inspektorem gimn. w Czernichowie, Żytomierzu i Kijowie, dyr. gimn. w Niemirowie oraz w 1860 dyrektorem szkół gub. Wołyńskiej. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr P—52).

X. *Patrycy Przeczytański* — ur. w woj. Braclawskim w 1750, nauki szkolne pobierał u XX. Pijarów w Międzyrzeczu, poczem wstąpił do ich zgromadzenia. Był nauczycielem w Łukowie, Międzyrzeczu i Warszawie. Był doradcą Kom. Ed. przy układaniu podręczników matematyki, pozatem był rektorem w Łomży, Warszawie i Piotrkowie. W 1810 zostaje prowincjałem XX. Pijarów. (*Podr. Enc. Kośc.* XXXIII—XXXIV, 52).

Stanisław Przysiański — ur. w 1820, w 1842 kończy Uniwer. Petersburski ze stopniem kandydata matematyki, poczem zostaje nauczycielem tegoż przedmiotu w II Gimn. w Warszawie. W 1847 przechodzi do Gimn. Realnego, w 1849 do Instytutu Szlacheckiego, w 1853 ma zleczone wykłady w Szkole Sztuk Pięknych, w 1856 udaje się w podróż naukową zagranicę, w 1857 ma zleczone wykłady w Akad. Med.-Chir., w 1860 otrzymuje od Rady Lekarskiej stopień magistra farmacji, w 1860 zostaje dyrektorem Instytutu Gosp. Wiejsk. i Leśnictwa w Marymoncie. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. P—55).

X. *Ignacy Raczynski* — ur. w Poznańskim w 1741, kończy szkoły jezuickie w Poznaniu, a po ich skończeniu wstępuje do tegoż zgromadzenia. Wysłany na studja do Medjolanu bawi tam aż do chwili zniesienia zakonu. Po powrocie zostaje kanonikiem i scholastykiem poznańskim. Zdobywa sobie sławę jako zdolny kaznodzieja. W tym czasie wyjeżdża jeszcze raz zagranicę i zwiedza Włochy, Szwajcarję i Francję. W 1793 zostaje biskupem Poznańskim, zaś w 1801 arcybiskupem Gnieźnieńskim. (*Enc. Pow.* XXXI, 851).

Albin Radoszewski — ur. w 1811, nauki szkolne pobierał w Krakowie, poczem w 1831 wstępuje do kancelarji Warsz. Gub. W 1858 obejmuje zarząd sprawami greko-unjatów. W 1861 zostaje p. o. naczelnika sekcji duchownej. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 6329).

Edward Rakiety — Służbę publiczną rozpoczyna w 1806 jako asesor w Izbie Wykonawczej pow. Warszawskiego; jest kolejno urzędnikiem w Izbie Adm. Dep. Warsz., sekretarzem prefektury, a w 1816 Komisarzem Wydz. Admin. w Kom. Woj. Mazow. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. O. P. Nr. R — 24).

J ó z e f R a u t e n s t r a u c h — ur. w Warszawie w 1773. Służbę wojskową rozpoczął w 1786 jako kadet. Za czasów Rzplitej był przydzielony do Gabinetu Króla Stanisława Augusta, a potem do Sztabu Gen. Odbył kampanję 1794. W 1806 wstępuje do wojska Księstwa Warszawskiego. Bierze udział w kampanjach 1809, 1812 i 1813. Pod Lipskiem dostaje się do niewoli. Za czasów Królestwa Kongr. jest członkiem Kom. Rz. Wojny, a od 1829 członkiem Rady Admin. (A. A. D. Akta K. R. Wojny Nr. 1999, 1—2).

M i c h a ł R e d c z y c — wyzn. prawosł., ur. w 1826, w 1846 kończy Uniwer. Kijowski jako rzeczywisty student, poczem jest nauczycielem łaciny w Kijowie i Kamieńcu Podolskim, a potem inspektorem gimn. w Kamieńcu i Połtawie. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. R—3).

K a z i m i e r z R o g i ń s k i — ur. w 1804, w 1827 kończy Uniwer. Warsz. ze stopniem magistra filoz. W 1828 jest nauczycielem matematyki w Szkole Woj. przy ul. Leszno w Warszawie, w 1840 przeniesiony do Gimn. Realnego tamże. Niezależnie od tego jest w 1850 inspektorem szkół rzemieślniczo - niedzielnych w Warszawie, w 1855 — nadzorcą szkoły niedz. - handlowej, a w 1859 naucz. arytm. w Szkole Wyższej Żeńsk. Rząd. w Warszawie. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. R—10).

G r z e g o r z S a e n g e r — wyzn. prawosł., ur. w 1853, w 1874 kończy wydz. hist.-fil. Uniwer. Petersburskiego ze stopniem kandydata. Jest nauczycielem gimnazjalnym, później stypendystą przy Uniwer. Petersb., a wreszcie prof. hist. pow. w Instytucie Hist. - Filol. ks. Bezborodko. W 1885 zostaje docentem Uniwer. Warsz., w 1887 prof. nadzwycz., w 1894 prof. zwycz., w 1897—rektorem, zaś w 1899 podaje się do dymisji. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. Z—14 oraz Akta Osobiste Ces. Uniw. Warsz. Nr. 539).

X. S t e f a n S a w i c k i — ur. na Podlasiu w 1768, uczęszczał do szkół w Drohiczynie, poczem wstąpił do zgromadzenia XX. Pijarów. Dalsze studia prowadził w Szczuczynie i Międzyrzeczu. Uczył w szkołach warszawskich, i radomskich. Od 1801 był prefektem konwiktu w Warszawie, od 1813 rektorem kolegium, a w 1816 został wybrany na prowincjała. (*Enc. Pow.* XXIII, 31).

X. Karol Henryk Wilhelm Schmid — wyzn. ewang.-augsb., prezes konsystorza tegoż wyznania od 1803 do 1812 (według danych udzielonych przez Konsystorz Ewang.-Augsb. w Warszawie).

Józef Sidoriskij — wyzn. prawosl., ur. w 1835, w 1859 kończy Akademię Duchowną w Petersburgu. Jest kolejno nauczycielem historii w seminarjum duchownem w Irkucku, inspektorem szkół elementarnych gub. Mohilewskiej, p. o. zarządzającego sprawami wyzn. grecko-unickiego w K. R. S. W. i D. w Warszawie. W 1875 jest naczelnikiem Dyr. Nauk. Suwalskiej, a w 1880 — naczelnikiem Dyr. Nauk. Warsz. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S—19).

Józef hr. Sierakowski — ur. w 1765, nauki szkolne pobiera w kolegium XX. Pijarów w Warszawie. Służbę publiczną rozpoczyna jako sekretarz poselstwa R. P. przy dworze Szwedzkim. Po rozbiorach podróżuje po Europie. W 1812 był członkiem Rządu Tymczasowego na Litwie. Jest czynnym członkiem Warsz. Tow. Przyj. Nauk. (*Enc. Pow.* XXIII, 439).

X. Wojciech Skarszewski — ur. w 1742, studjuje w kraju i zagranicą. Wyświęcony na księdza w 1776 szybko idzie po szczeblach kariery duchownej, otrzymując już w 1790 biskupstwo Chelmskie. Od 1786 jest pisarzem wielkim koronnym. Jako biskup zasiada w senacie. Jest zwolennikiem i członkiem Konfederacji Targowickiej. W 1792 zostaje podkanclerzym wielk. koronnym oraz konsyljarzem Rady Nieustającej. W czasie powstania 1794 zostaje skazany na śmierć, która zostaje zamieniona na więzienie na skutek interwencji nuncjusza. Po upadku powstania wraca do rządów w swej diecezji. Jako biskup zasiadał za czasów Księstwa Warsz., a potem Królestwa w senacie, gdzie był przywódcą zachowawców i kleryków. On to głównie przyczynił się do upadku Potockiego. Po śmierci Hołowczyca zostaje początkowo administratorem, a później (18.V.1824) arcybiskupem Warszawskim. (*Enc. Pow.* XXIII, 515 — 6).

Józef Karol Skrodzki — ur. na Litwie w 1784, nauki szkolne pobierał w gimn. Wileńskim, studja zaś wyższe w Uniwersytecie tamtejszym. Jako stypendysta Dyr. Ed. Nar. zostaje

wysłany do Berlina i Paryża. Od 1811 do 1814 jest prof. fizyki i chemji w Liceum Warsz. Dwa następne lata spędza na studjach zagranicą w Niemczech, Holandji, Szwajcarii, Francji i Anglii. W 1818 zostaje stałym prof. Uniwer. Warsz. Równocześnie ma zlecone wykłady w szkole leśnictwa i w szkole artylerji. (A. O. Opisy biegu życia Profesorów i nauczycieli szkół publicznych w Królestwie Polskiem, Lit. „S“, 99 — 102).

Wincenty Smaczniński — ur. w 1802, w 1824 kończy Uniwersytet Krakowski ze stopniem doktora filoz., poczem zostaje nauczycielem w Kaliszu. W 1827 jest referentem wydz. cenzury, w 1829 jako stypendysta wyjeżdża zagranicą na studia filologiczne. W 1833 zostaje profesorem języków starożytnych w Gimn. Gub. w Warszawie. W 1835 zostaje stałym członkiem Kom. Egzam., w 1836 wyklada na Kursach Dodatkowych, w 1839 jest rektorem szkół rzemieślniczo-niedzielnich, w 1841 — dyrektorem Gimn. Gub. w Piotrkowie, a w 1848 — p. o. wizytatora szkół Król. Pol. (A. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S — 45).

Walenty Sobolewski — ur. w 1770. W 1785 otrzymuje starostwo warszawskie. W 1788 zostaje posłem na sejm czteroletni; członek Komisji Rządzącej 1807, senator wojewoda Ks. Warsz. 1809.

Piotr Sofjano — wyzn. prawosł., ur. w 1811. Służbę publiczną rozpoczyna w 1829 w kancelarji Głównodowodzącego II armją. Bierze udział w kampanjach 1829 i 1831. W 1835 — przydzielony do kancelarji dyplomatycznej Namiestnika. W 1837 zostaje urzędnikiem do szczególnych poruczeń przy Głównodowodzącym. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S — 53).

Walenty Solnicki — ur. w 1796. W 1820 wstępuje do wojska polskiego i pozostaje w niem do 1820. Następnie jest urzędnikiem w deputacji do spraw zniesionych instytutów duchownych. W 1822 przechodzi do K. R. W. R. i O. P., później K. R. S. W. i D., gdzie pracuje w biurze kontroli. W 1856 zostaje Dyrektorem wydziału wyznań. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1215).

Autonom Sołtanowski — wyzn. prawosł., ur. 1825, ukończył Uniwer. Kijowski ze stopniem kandydata filozofji. Na-

stępnie był nauczycielem w Równem, inspekt. w Kamieńcu Podolskim, wreszcie p. o. dyrektora szkół gub. Podolskiej. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. S — 62).

Albert Spinek — ur. 1778, ziemianin z Kaliskiego (A. A. D. Akta Heroldji Nr. 4374).

X. Józef Spleszyński — wyzn. ewang.-reform., ur. w 1808, nauki szkolne pobierał w Liceum Lubelskim, studia wyższe w Warszawie i Berlinie. W 1832 zostaje pastorem w Grodnie, w 1839 przechodzi do Warszawy. Równocześnie wykłada w szkołach religii i jest radcą Konsystorza. W 1849 zostaje superintendentem kośc. ewang.-ref. (A. O. Akta Gim. Gub. 3022).

X. Stanisław Staszic — ur. w Pile w 1755, studia wyższe odbywa w Paryżu. Po powrocie do kraju zostaje wychowawcą synów Andrzeja Zamoyskiego. Przebywa w tym domu około 20 lat. W 1797 traci kanclerstwo kolegiaty Szamotulskiej uzyskane w r. 1778. Należy do grona pierwszych członków Warsz. Tow. Przyj. Nauk.

Mikołaj Stefani — wyzn. prawosł., ur. w 1836, w 1856 ukończył Uniwer. Charkowski ze stopniem kandydata prawa. Następnie jest nauczycielem historii i geografii w Mińsku, Grodnie i Wilnie, inspektorem gimn. w Wilnie, dyrektorem gimn. w Wilnie, Mińsku, Odesie, Charkowie, Warszawie (I Gimn.), a w 1900 — naczelnikiem Dyr. Nauk. Rad. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S — 68).

Filip Stender — wyzn. ewang.- augs., ur. w 1803, w 1823 ukończył Uniwer. Dorpacki, a w 1829 otrzymał stopień doktora filoz. w Uniwer. Rostowskim. Następnie jest nauczycielem religii i niemieckiego w Morskim Korpusie Kad. w Petersburgu, nauczyc. łaciny w Głównej Szkole Niem., inspektorem I. Gimn. tamże, dyrektorem szkoły rolniczej w Goriegorach. Zwolniony ze służby państwowej w 1846, powraca do niej w 1847, obejmując stanowisko dyrektora Gimn. Realnego w Warszawie. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S — 74).

Aleksander hr. Strogonow — wyzn. prawosl., ur. w 1796. Wstępuje do wojska i w stopniu pułkownika bierze udział w kampanji 1831. (*Enc. Pow. Ilustr.* XIV, 122).

Kazimierz Stronczyński — ur. w 1809. Studja wyższe odbywa w Warszawie kończąc uniwersytet ze stopniem magistra filozofji, poczem zostaje mianowany nauczycielem w Szkole Woj. na Lesznie w Warszawie. W 1831 niezależnie od obowiązków nauczycielskich wchodzi, jako urzędnik do Banku Polskiego, a po zamknięciu szkół wojewódzkich przenosi się tam na stałe. W 1836 zostaje urzędnikiem Heroldji, w 1848 — p. o. naczelnego sekretarza kancelarji ogóln. zebr. Warsz. Dep. Rząd. Senatu. Jest numizmatykiem i archeologiem i z tej dziedziny drukuje szereg prac. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P., Nr. S — 82).

Leopold Sumiński — ur. w 1798, nauki szkolne pobiera w Płocku, poczem zostaje nauczycielem w Kaliszu. Na skutek decyzji władz szkolnych w 1818 wstępuje do Uniwer. i uzyskuje tam stopień magistra filologii. Po ukończeniu studjów wyższych jest kolejno w 1821 — nauczycielem w Szkole Woj. XX. Pijarów w Warszawie, w 1822 — w konwiktzie na Żoliborzu, w 1823 — w Sejnach, w 1824 — w Łomży, w 1825 — w Pułtusk, w 1829 — rektorem szkoły wydziałowej na Muranowie w Warszawie. (A. O. Akta O. N. W. Nr. 21.II. 24 — 28).

Wawrzyniec Surowiecki — ur. w Gnieźnieńskim w 1771, nauki szkolne pobierał w Kaliszu i Warszawie, studja wyższe w Uniwer. Lwowskim. Jako nauczyciel prywatny z uczniem swoim L. Szczanieckim wyjeżdża zagranicę. Służbę publiczną rozpoczyna w 1807, wstępując do Min. Spraw Wewn., gdzie jest sekretarzem wydz. spraw duch. i eduk. publ. W tymże samym roku zostaje przeniesiony do min. Sekretarjatu Stanu do Drezna. (A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101. IV. 243).

Józef Kalasanty Szaniawski — ur. w Kalwarji Zebrzydowskiej w 1764, nauki szkolne pobierał w Kaliszu, studja wyższe odbywał w Uniwer. w Królewcu, gdzie należał do najgorliwszych uczniów Kanta. Po powrocie do kraju przez trzy lata sprawował urząd komisarza sądowego w Woj. Kaliskiem, następ-

nie zaś przez dwa lata służył wojskowo. Brał czynny udział w wypadkach 1794, jako najgorętszy przedstawiciel stronnictwa reformy. Po rozbiorach jest w Deputacji Emigr. w Paryżu. Wracą do Warszawy jeszcze za czasów pruskich i oddaje się studjom naukowym. Po upadku rządów pruskich zostaje powołany w 1806 na członka Izby Administracyjnej. W następnym roku przechodzi do Dyr. Sprawiedl. i zostaje wysłany do Berlina dla odbierania archiwów. Po powrocie obejmuje stanowisko prokuratora przy sądzie kasacyjnym. W 1811 dla słabości zdrowia urząd ten składa. W okresie okupacji Księstwa przez wojska rosyjskie zostaje wysłany jako delegat Komitetu Centralnego Rad Departamentowych do głównej kwatery dla prowadzenia rokowań z Rząd. ros. Po utworzeniu Królestwa piastuje kolejno stanowiska referendarza stanu, głównego sekretarza Rządu Tymczasowego, sekretarza ogólnego zgromadzenia Rady Stanu, wreszcie prokuratora jeneralnego, prezydującego w Prokuratorji Jeneralnej Król. Pol. (*Enc. Pow.* XXIV, 550 — 1).

Józef Szerszeniewicz — wyzn. prawosł., ur. w 1820, w 1836 kończy liceum Riszeljewskie w Odesie, poczem zostaje nauczycielem, a później inspektorem tegoż liceum. W 1853 — p. o. dyrektora szkół okręgu Besarabskiego, w 1855 — dyrektor. II Gimn. w Odesie, w 1863 — dyrektor. Gimn. Riszeljewskiego, w 1865 — dymisjonowany na własne życzenie. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. S — 104).

Augustyn Szmurło — ur. w 1821, w 1842 kończy Uniw. Moskiewski ze stopniem kandydata filozofji, poczem zostaje nauczycielem języków starożytnych w II Gimn. Warsz. W 1847 wykłada rosyj. w Szkole Powiatowej Realnej, w 1850 języki starożytne w Gimnazjum Gubern., w 1854 w Instytucie Szlacheckim. Niezależnie od tego w 1858 zostaje prof. języków starożytnych w Akad. Duch., a w 1861 — kierownikiem Kursów Przygotowawczych do Szkoły Głównej. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. S — 109).

Aleksander Szware — wyzn. prawosł., ur. w 1845; w 1868 kończy wydź. hist. filol. Uniwer. Moskiewskiego ze stopniem kandydata, poczem zostaje nauczycielem łaciny w Moskwie.

W 1873 zostaje magistrem filol. greckiej i docentem tegoż przedmiotu. W 1884 prof. nadzw. historii sztuki w Uniwer. Mosk. Obok tego pracuje w szkolnictwie średnim i zajmuje kolejno stanowiska inspektora progimn. i dyrek. gimn. w Moskwie. W 1891 otrzymuje doktorat filol. Uniwer. Noworos., a w roku następnym zostaje prof. zwycz. tegoż przedmiotu w Uniwer. Mosk. W 1900 kurator Okręgu Naukowego Ryskiego, w 1901/2 jest członkiem komisji opracowującej reformę szkolnictwa średniego. W czasie swego pobytu w Uniwersytecie Moskiewskim kilkakrotnie wyjeżdża na studia zagranicę. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. 8 — 112).

X. W o j e c i e c h A n z e l m S z w e y k o w s k i — ur. w Płocku w 1773, do szkół uczęszczał w Łomży, w 1790 wstąpił do zgromadzenia XX. Pijarów i jako nauczyciel wykładał w 1793 — 1797 w Warszawie, w 1797 — 1802 w Łomży, w 1802 — 1804 jest delegowany przez Rząd Pruski do Berlina dla zapoznania się z organizacją tamtejszych szkół, w 1804 — 1808 wykłada w Płocku, w 1808 — 1811 jest rektorem szkoły w Seynach, 1811 — 1817 członkiem Tow. do Ksiąg Element. i prof. Liceum Warsz. w 1817 — 1818 prof. Uniwer. Warsz. i dziekanem wydz. teolog., od 1818 rektorem tegoż Uniwersytetu. (A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 27. O. 42).

S e r g i u s z S z y p o w — wyzn. prawosł., ur. 1790, w 1806 wstępuje do wojska. Bierze udział w kampanjach 1812, 1813, 1814, 1828 i 1831. Dosługuje się stopnia generał-majora. W 1832 zostaje powołany do Min. Wojny, w 1833 awansuje na generał-lejtnanta, w 1837 zostaje mianowany członkiem rady wojennej. (*Russkij Biograficzeskij Słowar*, Lit. Sze.-Szju., 296 — 8).

J a n h r. T a r n o w s k i — ur. w Dzikowie w 1779. Ze względów rodzinnych przez pewien czas zamieszkuje we Włoszech. Po powrocie do kraju poświęca się pracy naukowej. Po utworzeniu Ks. Warszawskiego bierze udział w komisji granicznej. W 1815 wraz ze Stanisławem Zamoyskim jest wysłany do Paryża dla złożenia hołdu Aleksandrowi I. Po traktacie Wiedeńskim zostaje mianowany referendarzem stanu, a wkrótce potem senatorem

kasztelanem i członkiem Rady Stanu. Jest czynnym członkiem Warsz. Tow. Przyj. Nauk. (*Enc. Pow.* XXV, 7).

Autonom Teodorowicz — wyzn. prawosl., ur. w 1816, w 1839 kończy wołyńskie seminarjum duchowne, poczem zostaje nauczycielem w Krzemieńcu. W 1843 wstępuje do Uniwer. Kijowskiego, w którym uzyskuje stopień kandydata. Jest kolejno nauczycielem w Czarnymostowie, inspektorem gimnazjum w Nowogrodzie Siewierskim i Żytomierzu, p. o. dyr. w Równem, wreszcie od 1863 — dyr. szkół gub. Podolskiej. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. T — 4).

Maksymiljan Vidal — ur. w 1815, nauki szkolne pobierał u XX. Pijarów w Warszawie. Służbę publiczną rozpoczyna w 1831 w K. R. S. W. i P., w 1840 przechodzi do O. N. W., gdzie obok czynności kancelaryjnych do 1843 p. o. referenta w wydz. cenzury. W 1856 zostaje naczelnikiem wydziału. Niezależnie od tego, od 1860 jest sekretarzem Kom. Tow. Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. V — 1).

Antoni Vieweger — ur. w 1817, w 1840 kończy Uniwer. Petersburski ze stopniem kandydata filol., poczem zostaje nauczycielem łaciny w szkole obw. przy ul. Freta w Warszawie, w 1841 przechodzi do II Gimn., w 1843 do Gimn. Gub. tamże, w 1845 do Gimn. Gub. w Suwałkach, gdzie od 1862 p. o. dyrektora. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. V — 2).

Aleksander hr. Colonna-Walewski — w 1811 i 1812 jest marszałkiem powst. krakowskiego, w 1819 zostaje senatorem kasztelanem, w 1832 otrzymuje tytuł hrabiowski. (*Enc. Pow. II.* XV, 123).

Wasył Werderewski — wyzn. prawosl., ur. w 1812, nauki szkolne pobierał w Moskwie. Służbę publiczną rozpoczyna w 1833, jako urzędnik Kij. Gubern., przeniesiony w 1836 do Min. Wojny, w 1838 zostaje delegowany do Król. Pol., jako urzędnik do szczególnych poruczeń przy Głównym Dyr. prezydującym w K. R. S. W. D. i O. P. (A. O. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 1979).

Jan Węgleński — urzędnik w dyrekcji finansów 1807, radca ministerjum, radca stanu 1808, min. finansów 1809 — 1811, min. skarbu 1817.

Aleksander hr. Wielopolski, Margr. Gonzaga-Myszkowski — ur. w Pińczowskim w 1803, nauki szkolne pobierał w Teresianum w Wiedniu i w Liceum w Warszawie, studja wyższe zaś w Warszawie, Paryżu i Getyndze. W getyndze otrzymuje stopień dokt. filoz. W 1827 wchodzi do służby publicznej, jako członek deputacji prawodawczej. Po wybuchu rewolucji 1830 zostaje wysłany jako agent dyplomatyczny do Londynu. Po powrocie do kraju bierze czynny udział w pracach sejmowych. Razem z Rządem Narodowym idzie później na emigrację, kiedy jednak zostaje ogłoszona amnestja wraca do kraju i osiada na wsi. (Lisicki o. c. I).

Zygmunt hr. Wielopolski — syn Aleksandra, ur. w 1832. Na życzenie ojca w 1852 wstępuje do wojska, a dosłużywszy się stopnia porucznika w 1857 podaje się do dymisji. W 1860 wstępuje do służby cywilnej w Król. Pol. W 1862 zostaje prezydentem m. Warszawy. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. W — 22).

Bazyli Wilujew — wyzn. prawosł., ur. w 1826. Po ukończeniu Główn. Inst. Pedag. jest nauczycielem gimn. w Białejcerkwi, w 1850 uzyskuje na Uniwer. Petersb. stopień magistra chemji, później zaś zajmuje kolejno stanowiska insp. gimn. w Niemirowie, dyr. gimn. w Białejcerkwi i dyr. szkół gub. Kijowskiej. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. W — 25).

Paweł Klemens Witkowski — deputowany okręgu Mławskiego na Sejm 1830.

Teodor Witte — wyzn. ewang.-augsb., ur. 1823. Będąc nauczycielem w Dorpacie równocześnie uczeńszcza na uniwersytet, otrzymując kolejno stopnie kandydata, magistra i doktora praw. W 1852 przechodzi do Min. Spraw Zagr., w 1854 zostaje mianowany p. o. inspektora Szkoły Prawa w Petersburgu, w 1855 wykłada tam prawo gub. nadbałtyckich, w 1858 zostaje tamże prof. prawa cywil., w 1862 otrzymuje nominację na kuratora Okręgu

Naukowego Kijowskiego. (A. O. Akta Osobiste K. R. W. R. i O. P. Nr. W — 28).

Kazimierz Wolfeil — Dyrektor Jeneralny szkół początkowych w Krakowie.

X. Teofil Wolicki — późniejszy arc. Gniezn., ur. w 1767, nauki szkolne pobierał w Płocku, poczem ukończył sem. duch. w Warszawie oraz prowadził dalsze studia w Wilnie i Rzymie. Pomaga Albetrandiemu przy porządkowaniu biblioteki król. Karjerę duchowną rozpoczyna w dekan. wyszkowskim, później jest w diecezji Płockiej, wreszcie Poznańskiej, gdzie zostaje kanonikiem i archidiakonem. Poseł na sejm 1809. (*Enc. Pow.* XXVII, 714).

Grzegorz ks. Wołkoński — wyzn. prawosł., ur. w 1808. Służbę publiczną rozpoczyna w Min. Spraw Zagr. W 1838 zostaje przeniesiony do Min. Oświaty i w 1839 mianowany pomocnikiem kuratora Okręgu Naukowego Petersburskiego. (A. O. Akta O. N. W. Nr. 21.II. 31 — 35).

Mikołaj Woroncow - Wielj aminow — wyzn. prawosł., ur. w 1823. Po ukończeniu korpusu kadetów w Moskwie i szkoły artyleryjskiej, wstępuje do wojska i dosługuje się tam stopnia pułkownika. W czasie służby wojskowej jest wykładowcą, a później insp. w korpusie kadetów. W 1864 zostaje delegowany do Kom. Urządz. Król. Pol. i mianowany przewodniczącym pierw Płockiej, a potem Krasnostawskiej komisji do spraw włościańskich. W 1866 wychodzi z wojska, w 1867 zostaje przewodniczącym komisji Lubelskiej, zaś w 1870 naczelnikiem Dyr. Nauk. Radomskiej. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. W — 42).

Jan Paweł Woroniecz — ur. na Wołyniu w 1757, nauki szkolne pobierał w Ostrogu u Jezuitów, poczem wstąpił do tego zgromadzenia i zajmował się nauczaniem. Po zniesieniu Jezuitów wstąpił do XX. Misjonarzy w Warszawie. Za czasów Księstwa Warsz. jest dziekanem kap. Warsz. i radcą stanu. W 1815 zostaje mianowany bisk. Krakowskim, zaś w 1827 arc. Warsz. i prymasem Król. Pol. (*Enc. Pow.* XXVII, 831).

Teodor Wosiński — ur. w 1803, nauki pobiera w Kiel-

each, studja wyższe w Uniwer. Warsz., który kończy ze stopniem magistra praw. Służbę publiczną rozpoczyna, jako urzędnik prokuratorji. Od 1845 jest radcą prawnym Banku Polskiego. W 1855 zostaje członkiem K. R. Spr., a w 1862 obejmuje w niej wydział administracji i kontroli. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 6432).

X. J ó z e f W y s z y ń s k i — ur. w Tomaszowie w 1811, nauki szkolne pobierał w Szczecbrzeszynie, poczem wstępuje do seminarjum w Lublinie i sem. głównego w Warszawie. W 1856 mianowany profesorem nauk przyrodniczych w Akad. Duch. w Warszawie. (*Podr. En. Kość.* XLIII — XLIV, 93).

W ł o d z i m i e r z Z a c h a r o w — wyzn. prawosł., ur. w 1825. Kończy Uniwer. Petersb. ze stopniem magistra, poczem jest nauczycielem gimn. łaciny w Petersburgu, a potem wychowawcą i insp. w Ces. Szkole Prawa tamże. (A. O. Akta Osobiste O. N. W. Nr. Z — 4).

M a r c i n Z a l e s k i — w 1814 zastępca referendarza stanu, sekretarz gen. sekcji spraw zagr. Rady Administracyjnej; w 1816 — referendarz stanu. (A. A. D. Akta Sekretarjatu Stanu, Rok 1827, Nr. 53 oraz A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 101. vol. IV. 245 — 247).

S t a n i s ł a w h r. Z a m o y s k i — ur. w 1775. Prezes rządu centr. w Galicji w 1809, senator wojewoda Księstwa Warsz. w 1810. (*Dunin-Borkowski o. c.*, 1021).

I g n a c y Z i e l i ń s k i — ziemianin z Woj. Płockiego.

A d a m Z u b e l l e w i c z — ur. w 1784, nauki szkolne pobiera w Białymstoku, poczem wysłany, jako stypendysta przez Rząd Pruski do Halli uzyskuje tam w 1807 stopień doktora filoz. W 1809 — 1810 jest prof. w Liceum Warsz., w 1819 — 1823 prof. zwycz. w Uniwer. Warsz., zaś od 1823 inspektorem Uniwer. (A. S. Akta Komisji Emerytalnej Nr. 432).

X. J a n Ż o c h o w s k i — b. członek Kom. Woj. Sandom. do wydziału oświecenia, mianowany w 1817 referendarzem Stanu.

IV

STATUTY ORGANIZACYJNE, OBOWIĄZU- JĄCE CENTRALNE WŁADZE OSWIATOWE

I.

Zasady do urzędzenia Komisji Rządzącej i innych władz jej podległych.

26 stycznia 1807.

Rozdział VII (65 — 71) — Izba Edukacyjna.

Michał Rostworowski *Materiały do dziejów Komisji Rządzącej z r. 1807.* Kraków, 1918, I, 499 — 506.

II.

Dekret ustanawiający Dyрекcję Edukacji Narodowej.

17 grudnia 1810.

Dziennik Praw Księstwa Warsz. III, 114 — 124.

III.

Tymczasowa Organizacja Wewnętrzna Dyrekcji Edukacyjnej.
20 stycznia 1812.

A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen., Nr. 1. A. vol. IV.

Dyrekcja Edukacyjna na początku czynności swojej, chcąc przepisać sobie pewny postępowania sposób, który dalszem doświadczeniem udoskonalony stałby się zasadą wewnętrznej organizacji, mającej być podług artykułu 19 dekretu na dniu 10 (sic) grudnia 1810 zapadłego, Najjaśniejszemu Panu przez Radę Stanu do potwierdzenia podaną, stanowi:

1-mo Dyrekcja dzieli sesje swoje na egzekucyjne i naukowe.

2-do Obydwa rodzaje tych sesyj odbywać się będą pod prezydencją Dyrektora Jeneralnego Edukacji Narodowej.

3-tio Do sesyj edukacyjnych należą członki płatne.

4-to Komplet składa się z prezydującego, członków płatnych bez ograniczenia liczby i sekretarza jeneralnego.

5-to Przedmiotem tych sesyj jeneralnych:

a) dozór nad wszelkimi funduszami edukacyjnymi i gmachami szkolnymi i ciągle w tej mierze z władzami krajowymi i dozorami znoszenie się,

b) układanie etatów szkolnych i potrzebne w nich zmiany,

c) dysponowanie sumami nadzwyczajnymi w etacie tak jeneralnym, jako też w etatach departamentowych i szkół szczególnych.

d) dyspozycje względem wystawiania nowych, lub restauracji dawnych gmachów szkolnych i sprawienia do nich potrzebnych sprzętów,

e) roztrząsanie tak żądań ogólnych imieniem szkół, jako też szczególnych prośb profesorów i nauczycieli,

f) dozór nad wszelkiego stopnia osobami hierarchję szkolną składającymi, decyzja zachodzących między nimi sporów i zatargów, i zaskarżeń, nagana, ukaranie lub oddalenie.

g) roztrząsanie prośb o dymisję i jej udzielanie,

h) układanie raportów tak półrocznych dla Ministra Spraw Wewnętrznych, jako też rocznego dla podania go Najjaśniejszemu Panu stosownie do artykułów 11 i 12 dekretu królewskiego pod dniem 10 (sic) grudnia 1810.

6-to Wszystkie przychodzące raporta i noty pomienionych obiektów tyżące się Sekretarz Jeneralny przynosi Dyrektorowi do odpięczętowania i wyznaczenia referenta.

7-mo Referenci przynoszą na sesję opinię swoją na piśmie, dyskusja jest głośna, decyzję wydaje sam Dyrektor bez względu, jeśli mu się zdawać będzie, na większość głosów.

8-vo Decyzja Dyrektora zapisaną zostaje, najprzód na referacie i przez niego zostaje podpisaną, powtóre, w protokóle zacyfrowana.

9-no Protokół ten zawiera w sobie:

a) numer bieżący,

b) datę dnia, miesiąca, roku podania,

c) nazwisko podającego,

d) treść podania,

e) treść decyzji Dyrektora,

f) datę jej ekspedycji.

10-mo Sesje egzekucyjne zgromadzają się dwa razy w tydzień we środę i w sobotę o godzinie 9 rannej w miejscu zwyczajnem posiedzeń Dyrekcji.

11-mo W przypadku słabości, lub oddalenia się Dyrektora zastępuje go jeden z członków czynnych przez niego wyznaczony.

12-do Członkom płatnym nie wolno jest oddalać się dłużej, jak na niedziel 6 w przeciągu roku, za wyraźnem Dyrektorowi się opowiedzeniem.

13-tio Wizytatorowie przytomni po odbytem szkół odwiedzeniu znajdować się powinni na sesjach egzekucyjnych dla dania raportu w rzeczach do tych sesyj ściągających się.

14-to Sesje naukowe odbywają się pod prezydencją Dyrektora, z członków płatnych i honorowych przytomnych.

15-to Komplet składa się najmniej z 5 członków oprócz sekretarza jeneralnego.

16-to Przedmiotem tych sesyj są:

- a) roztrząsanie ogólnego planu edukacji i stopniowanie szkół,
- b) przepisy organizacji każdego gatunku szkoły,
- c) egzaminowanie i aprobacja ksiąg dla szkół przez Towarzystwo Elementarne proponowanych,
- d) środki rozkrzewienia szkół elementarnych,
- e) projekta ogólnej organizacji Dyrekcji, Towarzystwa Elementarnego, szkół rycerskich, kodeksu szkolnego.
- f) organizacja dozorów departamentowych, powiatowych i miejscowych,
- g) erekcje szkół nowych,
- h) roztrząsanie kwalifikacyj kandydatów na wszelkiego stopnia nauczycieli, profesorów i rektorów.
- i) nominacja rektorów, profesorów i nauczycieli wszelkiego stopnia,
- k) roztrząsanie raportów półrocznych ze wszystkich szkół, o zdatności profesorów, nauczycieli, rektorów, o sposobie egzekucji planu edukacyjnego o liczbie, postępkach i kwalifikacyach uczniów,

1) wyznaczenie wizytatorów departamentów do odwiedzenia i ułożenie stosownej im instrukcji.

17-mo Przychodzące pisma w tych przedmiotach Sekretarz Jeneralny oddaje Dyrektorowi do odpieczętowania, który wyznacza referenta.

18-vo Decyzja zależy od większości głosów.

19-no Rzecz zdecydowaną, bądź stosownie do opinii referenta, bądź odmiennie, tenże referent zapisuje, a Dyrektor podpisuje. Prócz tego zapisana zostaje w protokole przez Sekretarza Jeneralnego.

20-mo Protokół ten jest w tym sposobie, jak egzekucyjny, utrzymany.

21-mo Wszystkie decyzje sesyj naukowych wychodzą pod imieniem Dyrektora i z jego tylko podpisem.

22-do Członki honorowe nie są obowiązane do ciągłego na sesjach bywania.

23-tio Wizytatorowie po odbytej szkół wizycie obowiązani są być na sesjach naukowych i raport swój piśmienny czytać, z dawaniem potrzebnych ustnych objaśnień.

24-to W przypadku słabości, lub nieprzytomności Dyrektora, zastępuje go pierwszy w porządku godności członek na sesjach naukowych.

25-to Sesje te odbywają się dwa razy w tydzień w poniedziałek i w czwartek o godzinie 6-tej popołudniu w miejscu zwyczajnem posiedzeń Dyrekcji.

IV.

Tymczasowa organizacja Wydziału Oświecenia Narodowego.
19 lipca 1815.

A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Sekr. Jen. Nr. 1. A. vol. IV,
533 — 535.

Rząd Tymczasowy Królestwa Polskiego.
z powodu przedstawień Wydziału Oświecenia Publicznego, uwiadamiają-

cych o rozpoczęciu czynności jego, chcąc tymże czynnościom nadać tymczasowo ruch początkowy, stanowi co następuje:

1. Członki Wydziału Oświecenia, wyrokiem cesarsko-królewskim z dnia 20 maja mianowane, pracować będą wspólnie z dawnymi członkami Dyrekcji Edukacyjnej, a to aż do dalszego w tej mierze postanowienia.

2. Prace Wydziału Oświecenia odbywać się będą na dwóch osobnych posiedzeniach, z których jedno posiedzeniem organizacyjnem, drugie posiedzeniem rządzącem.

3. Posiedzenie organizacyjne składać będą członki wyrokiem cesarsko-królewskim mianowane. Prezydujący na tem posiedzeniu ma prawo wezwać jednego z dawnych członków dla objaśnień, jeżeli jakowych zajdzie potrzeba.

4. Posiedzenia rządzące składać będą członki dawnej Dyrekcji Edukacyjnej. Członki wyrokiem cesarsko-królewskim mianowane mają prawo zasiadać na takowem posiedzeniu. Sposób działania będzie dotychczasowy.

5. W obu posiedzeniach steruje prezydujący w Wydziale Oświecenia, a w jego nieprzytomności, pierwszy z porządku nominacji członek, wyrokiem cesarsko-królewskim mianowany.

6. Sprawy wyznań religijnych przejdą do Wydziału Oświecenia Publicznego, który pierwaj na posiedzeniu administracyjnem wyznaczaj do ich sprawowania osobną z pośród siebie sekcję, i ten układ wraz z tymczasowemi działaniami przepisami podda pod rozwałę Rządu.

7. Względem legalnej wolności druku i przepisów dotychczasowej cenzury, wydaje Rząd osobne postanowienie.

8. Wydział Oświecenia wszelkie ekspedycje swoje zaczynać będzie aryną następującą: „Wydział Oświecenia Narodowego i Spraw Wyznań Religijnych na posiedzeniu organizacyjnem lub rządzącem”.

9. Wszelkie ekspedycje Wydziału Oświecenia podpisywać będzie prezydujący, albo zastępujący miejsce jego podług artykułu 5.

10. Prezydujący w Wydziale Oświecenia ma prawo zasiadać na Radzie Stanu, dla narady w materjach, pod których względem Wydział Oświecenia postawionym jest przez Konstytucyjne Zasady, w związku z tą Radą Stanu. Miejsce jego będzie przed prezydującymi w ministerjach.

11. Ilekroć prezydujący w Wydziale Oświecenia będzie miał potrzebę ustnego przedłożenia przedmiotu jakiego Rządowi Tymczasowemu, uwiadomi o tem namiestników cesarsko-królewskich, a ci wezwą go na swoje posiedzenie, na którym w materjach edukacyjnych głos mieć będzie doradczy.

V.

Tymczasowa Organizacja Wewnętrzna Wydziału Oświecenia Narodowego.

4 listopada 1815.

B o j a s i ń s k i, o. c., 227 — 229.

VI.

Statut Komisjów Rządowych.

17 października 1816.

Zbiór przepisów administracyjnych Królestwa Polskiego. Wydział Sprawiedliwości. Warszawa, 1866. Część I, tom II, 151—169.

VII.

Organizacja Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

17 października 1816.

A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121a, 9 — 13.

My z Bożej Łaski Aleksander I etc. etc.

Cheąc urządzić Komisję Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, stosownie do artykułów 76, 79 i 82 Ustawy Konstytucyjnej po wysłuchaniu zdania Zgromadzenia Ogólnego Rady Stanu postanowiliśmy i stanowimy co następuje:

Tytuł I. Skład Komisji.

Artykuł 1.

K. R. W. R. i O. P. składa się z Ministra i szesnastu członków, w liczbę których przypuszczonych będzie dwóch członków Rady Stanu i trzech duchownych religii rzymsko-katolickiej.

Artykuł 2.

Na podanie Ministra Król lub Namiestnik Jego mianować będzie z pomiędzy członków Komisji czterech referentów stałych, to jest:

- 1-o referenta czynności duchownych,
- 2-o idem czynności administracji funduszów.
- 3-o idem wykonania urzędzeń szkolnych
- 4-o idem cenzury

tudzież Wizytatora Jeneralnego.

Artykuł 3.

K. R. W. R. i O. P. mieć będzie Sekretarza Jeneralnego przez Nas mianowanego na podanie Ministra.

Tytuł II. Podział Prac Komisji.

Artykuł 4.

Stosownie do artykułu 8-o jeneralnego Statutu Organizacyjnego Komisj Rządowych, K. R. W. R. i O. P. co do czynności jej właściwych dzieli się na dyrekcję wykonawczą tudzież na ogólne zgromadzenie naradcze, składające się ze wszystkich członków pod prezydencją Ministra.

Artykuł 5.

Dyrekcja wykonawcza składa się z Ministra z trzech pierwszych referentów w artykule 2-im wymienionych i z wizytatora jeneralnego.

Artykuł 6.

W czynnościach dotyczących wyznań niekatolicko- rzymskich, Minister wzywać jest mocen na posiedzenia osobę tego wyznania, którego rzecz się roztrząsa, celem zasięgnięcia potrzebnych objaśnień.

Artykuł 7.

K. R. W. R. i O. P.

a) ma dozór i opiekę nad obrzędami i duchowieństwem wszelkiego wyznania,

b) czuwa nad wykonaniem przepisów rządowych dotyczących duchowieństwa i funduszków temuż przeznaczonych,

c) dostrzega i wydoskonala systemat oświecenia publicznego,

d) zawiaduje zwierzchnie instytucjami, liceami, szkołami, umiejętnościami, naukami i kunsztami,

e) zarządza funduszami na nie przeznaczonemi,

f) przestrzega wolności druku i jej obrębów,

g) podaje kandydatów na godność i urzędy duchowne oraz i szkolne do nominacyj Naszych, lub Naszego Namiestnika zachowane, tudzież mianuje na urzędy do jej nominacji należące.

Tytuł III. Dyrekcja Wykonawcza.

Artykuł 8.

Dyrekcja wykonawcza ma sobie poruczone wszelkie artykułem 11 nieobjęte i do narady ogólnego zgromadzenia nienależące czynności.

Artykuł 9.

Komplet dyrekcji wykonawczej składa się z trzech członków. W rzeczach nagłych prostego wykonania i tych, które nie należą do narady ogólnego zgromadzenia, sam Minister stanowi i o takowych postanowieniach Komisję uwiadamia na pierwszym następującem posiedzeniu.

Artykuł 10.

Zwyczajne posiedzenia dyrekcji wykonawczej będą miały miejsce dwa razy na tydzień. Posiedzenia nadzwyczajne Minister zwoływa.

Artykuł 11.

Do zgromadzenia ogólnego Komisji, w myśl artykułu 5-go jeneralnego statutu organizacyjnego Komisji Rządowych, należą czynności następujące:

a) projekta podawać się mające do zatwierdzenia Rządu w rzeczach, które do różnych atrybucyj tejże Komisji właściwych należą,

b) uzupełnienie urzędów ostatecznych,

c) roztrząsanie urzędów i ustaw na wezwanie ministra,

d) rozbiór i potwierdzenia ksiąg elementarnych,

- e) stanowienie nowych parafij i szkół wyższych i reforma dawnych,
- f) ogólne zarządzanie funduszami,
- g) przeznaczanie na wnioski Ministra pensyj emerytalnych z funduszy edukacyjnych,
- h) rozpoznawanie przeniewierzeń się i wykroczeń pociągających za sobą utratę posad i urzędów dozorowi Komisji powierzonych, wyjąwszy posady i urzędy szkół niższych od wojewódzkich,
- i) załatwianie zawał między różnymi wyznaniem religijnymi wyniknąć mogących,
- k) podawanie kandydatów do nominacji Rządu na biskupów i sufraganów,
- l) zapobieganie nadużyciom wolności druku i przestrzeganie jej obrotów prawem oznaczonych,
- m) roztrząsanie raportu rocznego do Rządu.

Artykuł 12.

Zwyczajne posiedzenia ogólnego zgromadzenia Komisji odbywać się będą najmniej raz w tydzień pod prezydencją Ministra lub członka pierwszego z porządku.

Artykuł 13.

Komitet stanowić będzie pięciu członków Komisji rachując w tej liczbie Ministra lub jego zastępcę.

Artykuł 14.

W rzeczach naradczych każdy z członków ma prawo otworzyć swoje zdanie, w przedmiocie wniesionym większość głosów stanowi.

Artykuł 15.

Protokół posiedzeń ogólnego zgromadzenia obejmować ma dokładny wykład wszelkich decyzji. Przy odczytaniu protokołu każdy członek mocen jest żądać sprostowania redakcji otworzonego przez siebie zdania. Protokół ten podpisują przytomne na posiedzeniu członki. Podający do protokołu przeciwne zapadłej decyzji zdania w żadnym przypadku za jej skutki nie odpowiada.

Artykuł 16.

Sekretarz Jeneralny utrzymuje protokół na posiedzeniach Komisji.

Tytuł V.

Obowiązki i atrybucje członków komisji
i jej Sekretarza Jeneralnego.

A. Minister Prezydujący.

Artykuł 17.

Do Ministra należy:

- a) kierowanie obradami i wszelkimi działaniami Komisji, utrzymanie

porządku i zwierzchni dozór nad pośpiechem i dokładnością w wykonaniu przepisów rządowych,

b) porządkowanie projektów.

Artykuł 18.

Minister rozwiązuje równość głosów na posiedzeniach ogólnych. A gdyby decyzja większości zdawała mu się przeciwną konstytucji, postanowieniom królewskim, prawu lub dobru publicznemu, jest mocen ją zawiesić poddając natychmiast rzecz całą Rządowi.

Artykuł 19.

Minister jest mocen wzywać na posiedzenia dyrekcji wykonawczej oprócz trzech referentów tyle członków z ogólnego zebrania, ile tego uzna za potrzebę.

Artykuł 20.

Oprócz stałych referentów wolno jest Ministrowi w zgromadzeniu ogólnem innym członkom referaty powierzać.

Artykuł 21.

Pod niebytność referenta stałego Minister wyznacza zastępcę z członków ogólnego zebrania.

Artykuł 22.

Minister mianuje na wszystkie posady przy kancelarji i kasach edukacyjnych.

Artykuł 23.

Pod niebytność Ministra, jeśli zastępca jego przez Nas lub Naszego Namiestnika nie jest mianowany, pierwszy z porządku członek Komisji miejsc jego zastępuje.

Artykuł 24.

Minister jest odpowiedzialny za swój podpis i sprawowanie urzędu.

Artykuł 25.

Oprócz zastrzeżonej ustawą konstytucyjną odpowiedzialności, Minister i członki Komisji są w odpowiedzi za uchybienia lub zwłoki w wykonaniu postanowień Rządu a nadto każdy z członków Komisji odpowiada za opór i spóźnienia w dopełnianiu poleceń Ministra.

B. Członki Komisji.

Artykuł 26.

a) Członek mający sobie powierzony wydział, dogląda porządku i pośpiechu w czynnościach tegoż wydziału,

b) przekłada na ogólnem posiedzeniu materje do decyzji Komisji,

c) w przedmiotach prostego wykonania i zwłoki niecierpiących, przekłada rzeczy samemu Ministrowi.

Artykuł 27.

Prócz obowiązku utrzymywania listy nauczycieli, roztrząsania raportów od szkół przychodzących i zdawania o nich sprawy, wizytator jeneralny w ciągłych będzie stosunkach z wizytatorami albo komisarzami wojewódzkimi i co rok tak część szkół objeżdżać ma, aby w ciągu lat dwóch wszystkie wyższe szkoły w kraju przez niego zwiedzone były.

Artykuł 28.

Referenci i wizytator jeneralny powinni co rok wygotować, każdy co do przedmiotów sobie właściwych, raport, który służyć będzie do ułożenia ogólnego obrazu stanu duchowieństwa i edukacji Rządowi podawać się mający.

Artykuł 29.

Żaden z członków oddalać się nie może bez zezwolenia Ministra, które on członkom płatnym na dni dziesięć tylko udzielać może. Pozwolenia na dłuższy przeciąg czasu na podanie Ministra Namiestnik udzielać będzie.

Artykuł 30.

Sekretarz Jeneralny ma główny dozór nad archiwami i zwierzchność nad wszystkimi członkami kancelarji. Czuwa nad porządkiem i pośpiechem w ekspedycjach.

Artykuł 31.

Sekretarz Jeneralny jest odpowiedzialny za wierność i dokładność zaświadczonych podpisem jego ekspedycji.

Tytuł VI. Urządzenia ogólne.

Artykuł 32.

Organizację swoją wewnętrzną Komisja urządzi w zgromadzeniu ogólnem.

Artykuł 33.

Sam Minister urządzi kancelarię.

Artykuł 34.

Wszystkie korespondencje wychodzić będą z tytułem „Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego” z podpisem Ministra lub jego zastępcy, zaświadczone podpisem Sekretarza Jeneralnego.

Artykuł 35.

Minister, czterech referentów, wizytator jeneralny, sekretarz jeneralny i kancelarja opłacani będą z funduszów edukacyjnych.

Artykuł 36.

Wykonanie niniejszego postanowienia, które Dziennikiem Praw ma być ogłoszone K. R. W. R. i O. P. polecamy.

VIII.

*Organizacja Wewnętrzna Komisji Rządowej Wyznań Religij-
nych i Oświecenia Publicznego*

12 listopada 1816.

A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 121-a.

W dopełnieniu organizacji K. R. W. R. i O. P., stosownie do art. 32, stanowi się następujący porządek postępowania tejże Komisji i podział czynności jej wydziałów:

Tytuł I. Porządek Postępowania.

Artykuł 1.

Członki podzieleni stosownie do art. 4 i 5 organizacji K. R. W. R. i O. P. odbywać będą ciągłe swoje posiedzenia, trudniąc się przedmiotami w art. 8 i 11 wskazanymi.

Artykuł 2.

Członek niemogący dopełniać swoich obowiązków powinien o tem uwiadomić Ministra.

Artykuł 3.

W dni i godziny przez Ministra oznaczone posiedzenia zgromadzenia ogólnego raz na tydzień odbywać się będą, a posiedzenia dyrekcji wykonawczej dwa razy w tygodniu, jeśli Minister nie uzna potrzeby zwoływania ich częściej.

Artykuł 4.

Posiedzenia zgromadzenia ogólnego zaczynać się będą przez odczytanie protokołu czynności, na ostatniem jego posiedzeniu załatwionych.

Artykuł 5.

Referenci z obowiązku wносить będą sprawy i projekta w myśl art. 8 i 11 organizacji Komisji na właściwe posiedzenia, Minister może jednak poruczać je i innym członkom Komisji, lub dodawać w potrzebie znawców.

Artykuł 6.

Sprawy wnoszone będą zwyczajnie w kolei wydziałów, pilniejszym na wniosek referenta prezydujący dawać będzie pierwszeństwo.

Artykuł 7.

Referujący przy ustnych objaśnieniach wnosić będzie na piśmie krótki rys sprawy, a przytoczywszy przyjęte w tem względzie ustawy i prawa ułoży stosowną opinię.

Artykuł 8.

Ekstendowaną minutę decyzji referent właściwego wydziału przed podpisem Ministra zacyfruje.

Artykuł 9.

W sprawach prostego wykonania referent na exhibicie zapisze krótką decyzję i odda do ekstensji do właściwego biura, w sprawach ważniejszych a nagłych zasiągnie decyzji Ministra.

Artykuł 10.

Skoro na posiedzeniu stanie decyzja, którą prezydujący zacyfruje, Sekretarz Jeneralny prześle ją do właściwego biura, gdzie pilne w 24 godzinach, a inne najpóźniej od posiedzenia do posiedzenia mają być wygotowane do ekspedycji.

Artykuł 11.

W sprawach mieszanych właściwi referenci znosić się ze sobą będą.

Artykuł 12.

Wszelkie ekspedycje przychodzące do Komisji, odpieczętuje Sekretarz Jeneralny, zapisze na nich prezentę, każe wciągnąć w dziennik jeneralny i odeśle do wydziału i referenta właściwego.

Artykuł 13.

Ekspedycje z podpisem do rąk własnych Ministra, Sekretarz Jeneralny odda bez odpieczętowania, a względem ważnych sekretnych, lub wątpliwych, przed wciągnięciem w dziennik jeneralny zasiągnie decyzji Ministra.

Tytuł II. Wydziały Komisji.

Artykuł 14.

Czynności Komisji, stosownie do art. 2 organizacji, dzielić się będą:
na wydział czynności wyznań religijnych,
wydział czynności administracji funduszków,
wydział wykonania urzędów szkolnych,
wydział cenzury.

Artykuł 15.

Wydziały pod bezpośrednim kierunkiem i dozorem osobnych członków referentów, będą miały osobne biuro.

Artykuł 16.

Biuro Wydziału religijnego przy osobnem archiwum, załatwiać będzie

wszelkie czynności wynikające z opieki, dozoru i przepisów Rządu względem duchownych i różnych wyznań, toż względem ich praw i własności.

Artykuł 17.

Wydział spraw administracji funduszków pod kierunkiem referenta będzie miał osobne biuro podzielone na dwa oddziały:

1. oddział funduszków.
2. oddział kas i rachunkowości.

Artykuł 18.

Oddział funduszków trudnić się będzie wszelkimi czynnościami. ściągającymi się do zapewnienia publicznych własności szkolnych, jakimi są: dotyczące się cadości dóbr, kapitałów i innych własności, ich administracji ekonomicznej, ściągania zatamowanych dochodów, procesów, windykacji, śledzenia i porządkowania dokumentów, rozpoznawania kontraktów, zapisów, fundacyj, przywilejów i t. d.

Artykuł 19.

Oddział kas i rachunkowości trudnić się będzie wszelkimi czynnościami wpływu i wydatku kas szkolnych, jakimi są: etaty, ściąganie dochodów bieżących, wypłaty, asygnacje, anszlagi, kontraktv z rzemieślnikami, wszelkie rachunkowości, kontrola, zakwitowania, raporta kasowe, kaucje, stemple i t. d.

Artykuł 20.

Biuro wydziału szkolnego załatwiać będzie wszelkie czynności dotyczące się urzędzeń naukowych, porządkowych szkolnych, przepisów karności, ksiąg elementarnych, konwiktów, pensyj i wszelkich instytutów oświecenia, zaprowadzenia szkół, uposażenia i dochodów szkółek elementarnych, rad, dozorów i raportów szkolnych, stypendystów na koszczie kasy szkolnej, uczniów funduszowych, kwalifikacyj nauczycieli, artystów, egzaminów, upoważnień, patentów, przywilejów, emerytów, obsadzenia katedr i miejsce szkolnych, bibliotek i ruchomych własności szkolnych, opłat od uczniów itd.

Artykuł 21.

Biuro cenzury odbywać będzie w przedmiocie wolności druku wszelkie czynności wynikające z urzędzeń, z raportów i korespondencyj z cenzorami krajowemi, z księgarzami, drukarzami, wydawania im patentów, odesłania po karę winnych, przytem oprócz zwyczajnej pomocy załatwiać będzie wszelkie czynności wynikające z prenumeraty Dziennika Praw.

Artykuł 22.

Personale przywiązane do osobnych biur może być wedle potrzeby powiększone, lub zmniejszone.

Artykuł 23.

W każdej potrzebie Sekretarz Jeneralny może oficjalistów jednego biura

użyć do pomocy lub zastąpienia oficjalistów drugiego biura. Personale biura cenzury przy mniej luźnych czynnościach swoich, będzie z obowiązku pomocnem biurowi szkolnemu, mianowicie w sprawach kadetów i konwiktorów funduszowych.

Artykuł 24.

Wszelkie minuty referatów dotyczących się rachunku, dochodu, lub wydatku etatowego każdego wydziału, powinny przechodzić pod rewizję biura kas i rachunkowości.

Tytuł III. Sekretarjat Jeneralny.

Artykuł 25.

Pod dozorem Sekretarza Jeneralnego zostawać będzie kancelarja Komisji, jej archiwa, oficjaliści i wszelka własność ruchoma.

Artykuł 26.

Sekretarz Jeneralny obowiązany sporządzać protokoły, utrzymywać archiwum sekretne, pilnować porządku i pośpiechu w całej kancelarji, mieć będzie osobne biuro.

Artykuł 27.

Biuro sekretarjatu jeneralnego utrzymywać będzie w porządku archiwa Komisji, załatwiać wszelkie czynności porządkowe wewnętrzne, polecenia Ministra, tłumaczenia na obce języki, utrzymywać rejestra i dziennik jeneralny, ekonomję kancelarji, sumarjuszę wszelkich urzędzeń, układać raporta ogólne i tabele statystyczne w przedmiotach Komisji, sporządzać wyciągi i t. d.

Skład osób K. R. W. R. i O. P

Komisja:

- 1 Minister,
- 16 Członków, a z pomiędzy tych: 4 referentów, 1 wizytator jeneralny.

I Wydział Wyznań Religijnych:

- 1 sekretarz,
- 1 archiwista i kalkulator,
- 1 kancelista.

II Wydział Administracji Funduszków:

Oddział funduszków:

- 1 sekretarz,
- 1 kancelista.

Oddział kas i rachunkowości:

- 1 kasjer jeneralny,

- 1 kontroler jeneralny i rachmistrz.
- 1 adjunkt,
- 1 kancelista.

III. Wydział Szkolny:

- 1 sekretarz.
- 1 kancelista.

IV. Wydział Cenzury:

- 1 sekretarz.
- 1 kancelista.

Sekretarjat Jeneralny:

- 1 sekretarz jeneralny,
- 1 archiwista,
- 1 protokółista i razem dziennikarz,
- 1 sekretarz tłumacz języka francuskiego.
- 2 kancelistów.

IX.

Organizacja Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

14 sierpnia 1821.

Dz. Pr. Kr. Pol. VII, 174 — 229.

X.

Tymczasowa Organizacja Wewnętrzna Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

5 listopada 1821.

A. O. Akta Dyrekcji Wychowania Publicznego I, 1 — 15.

K. R. W. R. i O. P.

uzupełniając artykuł 91 dekretu Najjaśniejszego Pana z daty 2/14 sierpnia r. b. organizację dla K. R. W. R. i O. P. stanowiącego, który mieć chce na posiedzeniu tejże Komisji Rządowej urządzoną wewnętrzną jej organizację, następnie takową w myśl zasad tymże dekretem wskazanych przepisuje.

Tytuł I. O porządku postępowania Komisji.

1.

Pisma do Komisji Rządowej przychodzące z stosownym do niej adresem, jaki artykuł 66 stanowi, winny być podawane na złamanym wzdłuż papie-

rze, obok zaś na pierwszej stronie gdzie data i miejsce wyrażonem być ma, krótka treść rzeczy wykazywać winna przedmiot w podaniu objęty z odwołaniem się zaraz przy tejże treści do daty, N-ru dziennika głównego oraz dyrekcji, z której reskrypt wydany, jeżeli w skutku takowego przełożenie lub odpowiedź są czynione.

2.

W myśl artykułu 67 wszelkie pisma do Komisji Rządowej adresowane mają być oddawane na ręce utrzymującego dziennik główny i razem trudniącego się ekspedycją, które tenże każdego dnia zrana i w południe Sekretarzowi Jeneralnemu dla dopełnienia przez niego dalszej względem tychże pism wspomnianym wyżej artykułem wskazanej onemuż czynności, oddawać będzie; ekspedycje zaś znak pośpiechu na sobie noszące natychmiast po ich otrzymaniu winien dziennikarz Sekretarzowi Jeneralnemu przedstawić, który takowe podobnie jak pierwsze otwiera, na dyrekcje rozdziela, zapisane do rąk własnych Ministra lub dyrektora jeneralnego tymże nieotwarte doręcza, co również zachować ma względem pism od władz wyższych t. j. od Monarchy przez Ministra Sekretarza Stanu i Księcia Jegomości Namiestnika Królewskiego przychodzących, które Ministrowi bez rozpieczętowania oddawać będzie.

3.

Artykuł 68 mieć chce, aby pisma z napisem szczególnym do sekcji duchownej rzymsko-katolickiej przychodzące Sekretarz Jeneralny, oznaczyszyszy liczbą porządkową dziennika i też w protokół czyli dziennik wpisawszy, nierozpieczętowane do sekcji duchownej odsyłał. W celu zatem zachowania porządku przy zaciąganiu z każdego dnia ekspedycji do dziennika głównego, jeżeliby się zdarzyło, iż jakaś ekspedycja z adresem do sekcji duchownej do jej biura oddaną została, takowa lub jeżeli ich będzie więcej wszystkie razem z każdego dnia rano o godzinie 9-iej do Sekretarza Jeneralnego zapieczętowana każda oddzielnie lub otwarta jak się sekcji duchownej zdawać będzie dla położenia na nich dnia prezenty, N-ru i zapisania onegoż do dziennika głównego i odesłania naodwrot do sekcji duchownej w ciągu godziny czasu ma być dopełnione.

4.

Dla dokładnego zaś wypełnienia postanowienia tymże artykułem objętego a uniknienia nieporządku w zaciąganiu ekspedycji do dziennika głównego gdy zdarzać się zwykło, iż w jednej kopercie kilka podań lub przedstawień szczególnie od władz niższych znajduje się, z których atoli każde oddzielny numer dziennika głównego mieć winno, ostrzec więc ogólnym orzeczeniem należało, iż łączenie pod jedną kopertą kilku podań do sekcji duchownej miejsca mieć nie może, lecz każde w oddzielnem zapieczętowaniu znajdować się ma.

5.

Ponieważ nareszcie ekspedycja do sekcji duchownej adresowana bez rozpieczętowania pozostać musi, zapis dnia dojścia onejże i numer dzienni-

ka głównego na kopercie położonym zostanie aby zatem po rozpieczętowaniu w sekcji duchownej data prezenty i numer zatraczone nie były, referent w tejże sekcji do trzymania protokołu sesyj wyznaczony, datę prezenty i numer na ekspedycję przeniesie i takowe u góry tejże ekspedycji zapisze.

6.

Dla dopełnienia artykułu 75 przepisującego, iż żadna korespondencja z sekcji wychodzić nie może, któraby w dzienniku głównym pod liczbą właściwą zapisaną nie była, spis w myśl artykułu 22 na każdym posiedzeniu i protokół odbytych czynności w sekcji duchownej mieścić w sobie powinny nazwisko referenta, krótką treść przedstawionej rzeczy i decyzji z dołożeniem oraz N-u dziennika głównego każdej ekspedycji, służyć będzie dziennikarzowi do zapelnienia rubryk w dzienniku głównym i zadość uczynienia powyżej cytowanemu artykulowi.

7.

Podług artykułu 78 posiedzenia administracyjne zwyczajne odbywać się winny dwa razy w tydzień, dla których przeznaczają się stale dni poniedziałkowe i czwartkowe; na posiedzenia zaś ogólnej rady także dwa razy na tydzień oznaczone dni środowe i piątkowe. Każda sesja zaczynać się będzie punkt o godzinie 10-ej. Gdyby zaś dla jakiego wypadku posiedzenie odbytem być w swym terminie nie mogło, Sekretarz Jeneralny w wigilję tegoż dnia członków Komisji na temże posiedzeniu prawo zasiadania mających uprzedzić o tem obowiązany.

8.

Sesje Komisji Rządowej tak administracyjne jak i rady ogólnej przepisany mają w artykułach 79 i 82 swój komplet, na których nikt oprócz dekretem organizacyjnym objętych członków znajdować się bez poprzedniego zawezwania nie ma prawa.

9.

Dla dopełnienia artykułu 84 w utrzymywaniu pod kierunkiem Sekretarza Jeneralnego protokołu posiedzeń rady ogólnej równie jak i protokołu treściowego posiedzenia administracyjnego ustanowiony będzie sekretarz protokółista, który razem pod zwierzchnictwem i dozorem Sekretarza Jeneralnego utrzymywaniem biblioteki biura i ułatwianiem ekspedycji przez tegoż mu wskazanych trudnić się będzie.

10.

Protokoły powyżej wymienione mieć winny na początku wyrażoną obecność osób, potem porządkiem w artykule 5 objętym wnoszone pod decyzję przedmioty przez dyrektora jeneralnego lub naczelnika biura, po przeczytaniu zaś ich w myśl artykułu 84 na ogólnym posiedzeniu przez Sekretarza Jeneralnego do podpisu tym członkom podane być mają, którzy na posiedzeniu w akcie wyrażonem obecnymi byli.

11.

Gdy artykuł 85 stanowi, że jeżeliby po odbytej naradzie jednomyślność

nie zachodziła w każdej materji wotowanie następować powinno, niniejszem raz nazawsze urządzi się, iż toż wotowanie w porządku zaczynając od najmłodszego z rzędu członka Komisji postępować ma.

12.

W rozdziale 6-tym tegoż samego tytułu, w artykule 86-ym wyrażone jest, jaki tytuł wszelkie decyzje Komisji mieć winny, przyczem zaraz objaśnia się, że też decyzje w treści na posiedzeniu bądź administracyjnem, bądź rady ogólnej uchwalone, mieć winny najprzód w krótkości zebrany historyczny stan rzeczy, następnie usprawiedliwienie dokładne przyczyn, przy cytowaniu dat dowodów, na których decyzja opiera się, a potem wyrażenie tejże decyzji, w której, jako to przy asygnowaniu sum do wypłaty takowe bez żadnej poprawki literami wyrażone być winny; gdyby zaś po zapisaniu decyzji wypadało dopisać jaki paragraf, ten również jak i sama decyzja przez Ministra prezydującego lub pod niebytność onegoż przez zastępującego cyfrowaną być powinna, inaczej żadnego znaczenia mieć nie będzie.

13.

Podług artykułu 87 wszystkie ekspedycje Komisji oprócz wyrażonych w artykule 76-ym wychodzić winny z podpisem Ministra; że zaś artykułem 46 jest postanowiono, iż dyrektor jeneralny ułatwiać sam będzie w swojej decyzji te działania, gdzie nie chodzi jak tylko o uskutecznienie prostej komunikacji, o przypomnienie lub przynaglenie, o wykonanie już wydanych rozporządzeń, o przesłanie rozkazów wyższych, etatów wzorów, albo urzędzeń ogólnych przez Komisję Rządową przyjętych, albo nakoniec o żądanie objaśnień od władz niższych, a zatem wszelkie ekspedycje podobnego rodzaju prosto z dyrekcji z podpisem rady stanu dyrektora i wyrażeniem w słowach „Za Ministra Prezydującego” zaświadczone przez Sekretarza Jeneralnego wychodzić mają. Spis tych, przez dyrektorów jeneralnych ułatwionych ekspedycyj, ma być z każdego tygodnia w dniu poniedziałkowym z podpisem naczelnika biura Ministrowi na ręce Sekretarza Jeneralnego podawany.

14.

Stosownie do tytułu 8-go urządzenia ogólnego zostawując oddzielnym przepisom organizację Towarzystwa Elementarnego i Deputacji Kwalifikacyjnej przez Dyрекcję Wychowania Publicznego proponowaną być winną, jako i organizację sekcji duchownej, którą taż sama dla siebie ustanowić ma prawo, następnie urządzenie dla kancelarji swej przepisuje:

15.

Wszyscy oficjaliści kancelarję Komisji Rządowej składający obowiązani są każdego dnia wyjąwszy, niedziele i święta uroczyste kościelne, znajdować się w biurze przed godziną 9-tą ranną i ciągle bez żadnego pod jakimkolwiek bądź pozorem odrywania się pracować przez godzin sześć, to jest do godziny 3-ciej popołudniu; przybywanie po obiedzie do pracy dla ułatwienia śpieszniejszych interesów, zwłaszcza przy nawale doczynień, gorli-

wości każdego zostawia się, zastrzegając, że praca w biurze przy świecy w zimowych miesiącach miejsca mieć nie może.

16.

Sekretarz Jeneralny, do którego podług artykułu 56 zarząd naczelny kancelaryj Komisji i zwierzchność nad wszystkimi jej członkami należy, winien każdodziennie o samej godzinie 9-ej przybyć do biura i wszystkie wydziały oraz pracujących w nich czyli ci już są czynnymi zwiedzić.

17.

W każdej dyrekcji utrzymywaną będzie książka prezencji, w której przybycie swe do biura każdy oficjalista zapisze. Sekretarz Jeneralny zwiedzając o godzinie 9-ej wydziały, zakontrasyguje takową prezencję, kto więc później do biura przybędzie, a dyrektor jeneralny przyczyny spóźnienia się sprawiedliwą nie znajdzie, ulegać będzie karze utraty czwartej części dziennie pobieranej pensji. Sekretarz protokółista z końcem każdego miesiąca uczyni wyciąg z ksiąg prezencji przypadających w sposób powyższy kar, i takowy Sekretarzowi Jeneralnemu do sprawdzenia przedstawi, poczem za danym sobie zleceniem sekretarz protokółista pilnować będzie, aby przy wypłacie pensji pociągniętemu do kary kwota na nią przypadająca potrąconą była: suma z tych kar zebrana zachowywaną być ma w depozycie u Sekretarza Jeneralnego i służyć będzie na fundusz zakupu dzieł naukowych przez Komisję Rządową za potrzebne do jej biblioteki uznanych.

18.

Aby zaś i przedwczesne to jest przed godziną 3-cią oddalenie się z biura czasu do pracy przeznaczonego nie uszczuplało, szefowie biur w każdym wydziale zapisywać będą w księdze prezencji, kto przed tym terminem i o której godzinie z biura odejdzie dla pociągnięcia go do równej kary jaka w poprzednim paragrafie na późno przychodzących rozciągniętą została.

19.

Gdyby kto dla przypadkowej naglej słabości przed godziną 9-tą stawić się w biurze nie mógł winien o tem przed tymże terminem przez list oznajmić Sekretarzowi Jeneralnemu, słabość więc nad dwa dni trwająca świadectwem doktora usprawiedliwioną być ma.

20.

Pod utratą posady zakazuje się wszystkim oficjalistom rozgłaszania zapadłych decyzji, urządzeń i prowadzonej przez Komisję Rządową korespondencji, również jak i udzielanie prywatnym wszelkich z biura papierów i akt lub jakiegokolwiek bądź wiadomości, dlaczego w żadnym wydziale prywatni prócz mających (ych) interesa do dyrektora jeneralnego lub naczelnika biura znajdować się nie powinni.

21.

Wszelkie ekspedycje czyli pisma wchodzące do Komisji po ułatwieniu względem nich czynności artykułem 67 Sekretarzowi Jeneralnemu wskaza

nych przedstawione będą przez tegoż Ministrowi do odczytania, który jeżeli stosownie do artykułu 37 uzna onych bezzwłocznego załatwienia potrzebę, sam decyzję zapisze, co podobnież miejsce mieć będzie w przedmiotach prostego tylko wykonania wymagających. Ekspedycje z decyzją Ministra oddane będą natychmiast do wydziału i tegoż samego dnia przed odejściem z biura ułatwione być winny. Ekstencje decyzji Ministra w wydziale wyrobione naczelnik biura nim do przepisywania oddane będą za zgodność cyfrować ma.

22.

Inne wszelkie ekspedycje po odczytaniu przez Ministra i zaciągnięciu w dziennik główny, którego N-ra ciągle przez cały rok prowadzone być mają, z każdego zaś miesiąca oddzielnie oprawiane być winny, oddane zostaną za zakwitowaniem z ilości N-rów, co dziennikarz przygotować obowiązany do naczelnika biura właściwego, który dalsze z nimi działania ma sobie artykułami 62 i 63 wskazane.

23.

Ekspedycje w wydziałach w ciągu dni 15-tu ułatwione i na posiedzeniach administracyjnych lub ogólnych przedstawiane być mają. Dziennikarz podawać będzie Sekretarzowi Jeneralnemu wykaz pozostałych z każdego miesiąca i z każdej dyrekcji oddzielnie do ułatwienia ekspedycji, który takowe wykazy dyrektorom jeneralnym dla przyspieszenia odrobienia zalegających czynności zakomunikuje. Gdyby zaś po upływie tygodnia czasu od tejże komunikacji załatwienie nie były, zdać o tem raport z wyrażeniem zalegających N-rów Ministrowi obowiązany będzie.

24.

Ekspedycje zreferowane na posiedzeniach bądź administracyjnem bądź rady ogólnej po zapisaniu onychże w protokół właściwy, co w ciągu godzin 24-eh ma być dopełnione, i oraz wyekstendowaniu w dyrekcji przez sekretarzy i adjunktów wydziałowych, które to ekstencje naczelnik biura cyfrować ma, przepisywane będą w właściwych wydziałach pod dozorem sekretarza wydziału, który takowe pomiędzy kancelistów wydziałowych rozdzielać, munda przepisane odczytywać i w dowód tego dopełnienia u spodu kontrasygnować będzie; kancelista zaś na ekshibicie położy swą cyfrę z wyrażeniem dnia, którego onąż przepisywał.

25.

Przepisywanie ekspedycji do czasu odebrania czynności z następnej sesji nie powinno być przeciągane, a to dla uniknięcia zaległości, czego bliżej doglądać i przestrzegać naczelnik biura jako zwierzchnika kancelarii dyrekcji będzie powinnością.

26.

Po odczytaniu i zakontrasygnowaniu ekspedycji na czysto przepisanych w dyrekcji, sekretarz wydziału każdego dnia rano o godzinie 9-tej odniesie takowe do Sekretarza Jeneralnego, który onąż stosownie do arty-

kułów 59 i 60 zaświadcza i podpisuje. Późem sekretarz wydziału też ekspedycje odbiera i mając ich przygotowany spis z krótką treścią rzeczy przy podawaniu Ministrowi do podpisu o niej go zawiadamia, przy tym spisie ma być zaraz domieszczonego wykaz wiele przybyło z ostatniej sesji ekspedycyj, ile ich przepisano, ile do przepisania pozostało, remanenta z poprzednich sesyj jeżeliby jakie pozostawały również zarazem wykazywane być winny.

27.

Podpisane w sposób powyższy ekspedycje, opatrzone w potrzebne do nich aneksa, oddane będą przez sekretarza wydziału do dziennikarza i ekspedytora. który na spisie powyższym paragrafem wymienionym, odbiór onychże z wyrażeniem przy każdej liczby dołączonych aneksów, tych zaś przódki zanotowanie sekretarz wydziału skutecznie powinien, pokwituje. Spis tyle razy rzeczony ma być potem zachowany w właściwym wydziale, do czego oddzielny volumen akt uformowany będzie.

28.

Ekspedytor utrzymywać ma oddzielną książkę. w której każdego dnia rozesłane ekspedycje, wymieniając ich numer i nazwisko do kogo adresowane były, zapisywać będzie, podobnie wciągać winien w książki wóznym, numeru i nazwiska ekspedycyj do roznoszenia im powierzonych, ci zaś przy doręczaniu onychże zakwitowania dopomnieć się powinni, nadczem ekspedytor czuwać przez codzienne przeglądanie tychże książek obowiązany. Rozsyłanie i doręczanie ekspedycyj tegoż samego dnia którego ekspedytorowi oddane będą ma następować, do ekspedycji zaś przez pocztę przesyłanych oddzielną książką utrzymywaną być winna.

29.

Po ułatwieniu w sposób powyższy ekspedycji ekshibita zapisane z decyzją w dziennik główny przez dziennikarza i razem ekspedytora oddane być mają archiwizację wydziału dla zachowania w właściwych co do przedmiotu aktach, odbiór których tenże na spisie w 27 wymienionym pokwituje i wtedy dopiero tenże spis w wyliczone powyżej pokwitowania opatrzone odsyła do sekretarza wydziału dla zachowania onegoż stosownie do cytowanego 27 paragrafu.

30.

Od dnia 1 listopada r. b. jako terminu rozpoczęcia czynności w nowym składzie Komisji Rządowej założone być mają nowe akta każdego przedmiotu, do których interesa od tej daty decydowane wkładane być winny.

31.

Utrzymywane będzie w archiwum ogólne wszelkich akt repertorium, przy każdym zaś voluminie akt spis w krótkiej treści rzeczy z wyrażeniem onejże N-u w tychże aktach znajdującego się.

32.

Prócz tego mieć będzie oddzielny dziennik dla zapisywania dołączonych do ekspedycji lub wydanych na żądanie referentów akt i jakichkolwiek papierów w jego zachowaniu zostających.

33.

Każdy papier nim wszyty do akt zostanie, winien być wciągnięty do dziennika archiwum z wyrażeniem daty decyzji, N-u, adresu i w krótkości treści rzeczy i akt do których włożony być ma, poczem mieć zaraz powinien porządkowy u wierzchu położony numer, bez poprzedniego zaś tym sposobem pofoliowania akt, żaden volumen z archiwum referentowi ani nikomu z biura wydany być nie ma.

34.

Dla bliższej wiadomości o ogólnych urządzeniach rządowych i przez Komisję wydanych mają być z nich czynione kopje, i z tych oddzielne formowane z każdego roku akta ogólnych urządzeń.

35.

Gdy wiele przedmiotów przez wydaną decyzję nie jest ostatecznie załatwionych i z nich dalsza jeszcze wynika korespondencja, równie i działania w artykule 46 do ułatwienia dyrektorów jeneralnych zostawione, zdawania raportów wymagają, archiwum utrzymywać będzie dziennik reprodukcyjny, w którym termina do odpowiedzi i dopełnienia wydanych zaleceń oznaczone zapisywać ma, po którym to bezskutecznie upłynionym terminie krótki raport z wymienieniem N-u niezadowolonego przy dołączeniu akt i w nich założeniu ekshibitu naczelnikowi biura dla uczynienia ekscytatorjum regularnie podawać będzie w czem wszystkiem do pomocy archiwum dodany będzie adjunkt.

36.

Dyrektor jeneralny funduszów duchownych i edukacyjnych stosownie do artykułu 49 ułoży projekt do zaprowadzenia i utrzymywania przy jego wydziale porządkowej kontroli, zabezpieczenia wyżej rzeczonych funduszów i dokładną w każdym razie o nich wiadomość zapewnić zdolnej.

37.

Przedmioty ułatwiane przez Sekretarza Jeneralnego stosownie do artykułu 58 i inne, jakie z polecenia Ministra dopełnione będą, gdy artykuł 86 mieć chce aby przy tytule ogólnym nadto tytuł szczególny tej dyrekcji lub sekcji do której interes należy był kładzionym, ekspedycje powyżej wymienione nosić będą tytuł wydziału prezydjalnego.

38.

Sekretarz protokółista pod niebytność Sekretarza Jeneralnego w biurze we wszelkich czynnościach zastępować go będzie, do czego niniejszem upoważnionym zostaje.

39.

Sekretarz prezydjalny prócz czynności przez Ministra do ułatwiania mu polecanych mieć będzie pod swym dozorem materialia piśmienne, zarząd sprzętami biura i przestrzeganie porządku w całym biurze.

40.

Gdy stosownie do niniejszej organizacji prace w biurze o godzinie 3-ciej popołudniu kończyć się będą, Sekretarz Jeneralny urządzi kolejne dyżury z jednego kancelisty, któryby z rana o godzinie 8-mej już w biurze znajdował się, a wyszedłszy na dwie godziny w południe dla odpoczynku i posiłku potem ciągle do godziny 6-tej wieczorowej w biurze zostawał, również i jeden posługacz kolejnie także dyżury odbywać obowiązany, nareszcie dyżury podobne i do dni niedzielnych oraz świątecznych rozciągają się.

XI.

Organizacja Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego.

26 marca 1833.

A. A. D. Akta Rady Administracyjnej Nr. 269-b, drukowane częściowo w *Zb. Prz. Ad. Kr. Pol. Wydz. Spr. Wew.* część II, tom II, 601 — 615.

Wyjątek z organizacji K. R. S. W. D. i O. P.

Artykuł 8.

Do Dyrekcji Wyznań i Oświecenia Publicznego należy:

1. wygotowywanie projektów, podawanie takowych do potwierdzenia, a następnie wykonywanie wszystkich rozporządzeń, dotyczących się wyznań chrześcijańskich i niechrześcijańskich.
2. dopilnowanie ścisłej egzekucji wydanych urzędów,
3. opieka rządu nad duchowieństwem,
4. dozór nad osobami duchownymi wszelkich wyznań,
5. zmiany, łączenia parafij istniejących i stanowienie nowych,
6. pośrednictwo w stosunkach duchowieństwa bądź z Stolicą Apostolską bądź z Św. Synodem.
7. czuwanie nad wolnością wyznań i załatwianie kolizyj, pomiędzy niemi lub władzami duchownymi zachodzić mogących,
8. ściąganie potrzebnych wiadomości od władz duchownych wszelkiego wyznania,
9. przedstawianie do mianowania lub zatwierdzenia, tudzież opinia względem kandydatów na wakujące biskupstwa, sufraganie, prelatury, kanonie i beneficja kolacji rządowej,
10. przedstawianie kandydatów na prezesów i na członków konsystorza

- jeneralnego ewangelickiego, mianowanie superintendentów, zatwierdzanie pastorów,
11. podawanie projektów co do porządku, karności i zachowania się wyznań niechrześcijańskich we względzie ich wyznań,
 12. stosunki z Radą Wychowania Publicznego,
 13. dozór nad instytucjami wychowania, tak duchownymi, jako i świeckimi,
 14. dozór i opieka funduszków duchownych i edukacyjnych,
 15. cenzura pism i dzieł wszelkiego rodzaju.

XII.

Organizacja Rady Wychowania Publicznego.

15 lipca 1833.

A. O. Akta K. R. S. W. D. i O. P. Nr. 19, I, 159 — 162.

W dalszem rozwinięciu organizacji szkół publicznych w naszym Królestwie Polskiem przez Nas wydanej, pragnąc urządzić przyzwoity i skuteczny kierunek tychże instytucji, postanowiliśmy i stanowimy co następuje:

Artykuł 1.

Główną zwierzchnością szkolną w temże Królestwie będzie Rada Wychowania Publicznego pod prezydencją i kierunkiem Głównego Dyrektora Prezydującego w K. R. S. W. D. i O. P.

Artykuł 2.

Rada Publicznego Wychowania pod prezydencją Głównego Dyrektora Prezydującego w K. R. S. W. D. i O. P. składa się z następujących członków stałych:

1. z członka Komisji Rządowej kierującego wydziałem wyznań i oświecenia,
2. z dwóch członków duchownych przez Nas mianować się mających,
3. z dwóch radców z etatu płatnych do zasiadania w tejże Radzie przez Nas nominowanych,
4. z innych członków, którzy do zasiadania w tejże Radzie przez Nas będą powoływani.

Artykuł 3.

Dyrektor Główny Prezydujący za pośrednictwem Rady Administracyjnej Królestwa Polskiego przedstawiać będzie nam kandydatów do nominowania osób na członków pod Nr. 2, 3 i 4 poprzedniczego paragrafu wyrażonych.

Artykuł 4.

Dyrektor Główny Prezydujący mocen jest, ile razy uzna tego potrzebę, wzywać na posiedzenia Rady Wychowania Publicznego inne także osoby

nauką lub doświadczeniem w zawodzie szkolnym znakomite i wizytatorów szkolnych.

Artykuł 5.

W nieobecności Dyrektora Głównego prezyduje w Radzie ten członek, którego pomieniony Dyrektor Główny do tego wyznaczy. Prezydujący i czterech członków prawny komplet stanowić będą.

Artykuł 6.

Do Rady Wychowania Publicznego należy:

- a. czuwanie, opieka i zarząd nad wszelkiego rodzaju i stopnia instytucjami naukowymi tak świeckimi jak duchownymi w Królestwie Polskiem,
- b. stanowienie o otwarciu nowych szkół lub zwinieciu istniejących. Uznawanie potrzeby suplementarnych kursów w szkołach wydziałowych.
- c. wydawanie urządzeń nowych, stosownie do organicznych zasad wydziałowi szkolnemu przepisanych. Zmiany w rozkładzie naukowych przedmiotów i w liczbie godzin szkolnych,
- d. stosowanie przepisów rządowych do szczególnych wydarzeń, bądź prośb lub sporów,
- e. mianowanie nauczycieli, profesorów oraz zwierzchników i urzędników, którzy od wyższej nominacji nie zależą. Potwierdzanie inspektorów pomiędzy nauczycielami wybieranych,
- f. rozpoznawanie kwalifikacyj nauczycieli i zwierzchników szkolnych; posuwanie ich na wyższe stopnie. uwalnianie od obowiązków, oddalanie z miejsca dla ważnych powodów; udzielanie urlopów,
- g. przedstawianie do mianowania honorowych kuratorów gimnazjalnych i inspektorów honorowych szkół obwodowych.
- h. zatwierdzanie ksiąg elementarnych i książek szkolnych do czytania dla uczniów, zatwierdzanie oraz rozmaitych programatów naukowych do wykładu szkolnego przeznaczonych,
- i. zaopatrywanie instytucyj naukowych potrzebną ilością ksiąg i innymi pomocami naukowymi.
- k. roztrząsanie raportów szkolnych o sprawowaniu się nauczycieli i podwładnych urzędników szkolnych, niemniej raportów z objazdu szkół; wydawanie upomnień, nagan lub pochwał; odbieranie doniesień o stosunkach z władzami w województwach,
- l. wymierzanie kar za wykroczenia wyznaczanie nagród lub przedstawianie do wyższych,
- m. upoważnianie osób prywatnych do zakładania swym kosztem szkół, pensjonatów, lub innych instytucyj naukowych. Decyzja o zakładach i organizacji instytucyj wychowania prywatnego,
- n. rozpoznawanie rachunków z funduszów szkolnych,
- o. przedstawianie etatu płacy i kosztów na utrzymanie instytucyj naukowych.
- p. zdawanie ogólnych raportów o stanie naukowych instytucyj w Królestwie.
- q. nadzór nad obrotem legatów i zapisów prywatnych.

Artykuł 7.

Wszelkie przedmioty mające związek z interesami edukacyjnymi art. 6 nie objęte, należeć będą jak dotąd do atrybucji właściwych wydziałów K. R. S. W. D. i O. P. i stosownie do istniejących przepisów albo w wydziale załatwionymi, albo na posiedzenia Komisji wnoszone będą, wyjąwszy gdyby Główny Dyrektor uznał potrzebę zakomunikowania którego z nich Radzie do decyzji lub opinii.

Artykuł 8.

Rada Wychowania Publicznego bez odwoływania się do wyższej władzy ostatecznie stanowić będzie w przedmiotach artykułem 6 określonych. Tam jednak, gdzieby uznawała potrzebę postanowienia lub urządzenia zmierzającego do zmian, lub dodatków w ogólnym systemacie edukacji publicznej, do przeznaczenia funduszków na rzecz edukacji etatami nie objętych, i do poczynienia zmian w użyciu funduszków etatowych, we wszystkich podobnych przypadkach wnioski swoje Radzie Administracyjnej przedłoży.

Artykuł 9.

Rada Wychowania Publicznego mieć będzie swojego sekretarza, który pod kierunkiem członka Komisji Rządowej kierującego wydziałem wyznań i oświecenia, spisywać ma protokoły jej posiedzeń. Sekretarz wspomniany będzie nominowany przez Głównego Dyrektora prezydującego i pobierać będzie placę etatową.

Artykuł 10.

Wszelkie interesa i ekspedycje do Rady Wychowania należące, lub do niej adresowane albo jej odsyłane, wchodzi do niej przez wydział wyznań i wychowania w Komisji Rządowej i załatwiają się przez udzielenie temuż wydziałowi bądź postanowienia Rady, bądź wypisu z protokołu posiedzeń decyzję jej obejmującego. Wszystkie przechodzić winny przez dziennik jeneralny Komisji Rządowej. Organizacja wewnętrzna Rady Wychowania i K. R. S. W. D. i O. P. oznaczy szczegółowe sposoby i formy takowego znoszenia się.

Artykuł 11.

Klasyfikacyjny rozkład materij pod atrybucje Rady Wychowania podpadających i rozdział ich pomiędzy członków, stanowionym będzie przez Głównego Dyrektora Prezydującego, tak, ażeby każdy rodzaj interesów miał w niej swego stałego właściwego referenta, który one do rozprawy przygotowywać i następnie na posiedzenia wraz z potrzebnymi wyjaśnieniami wnosić będzie.

Artykuł 12.

W przedmiotach naukowych pod rozstrząśnienie Rady Wychowania wprowadzanych, tudzież w wypadkach gdzie idzie o oddanie pod sąd nauczyciela, lub urzędnika wydziału szkolnego, w razie różności zdań, zdanie to, które Dyrektor Główny podziela, staje się obowiązującym. W przypadku, gdyby wszyscy członkowie obradujący, oddzielnego byli zdania, wów-

czas odnosząc się do wyższej decyzji Dyrektor Główny winien będzie przedłożyć opinie wszystkich członków. We wszystkich innych materjach, dotyczących porządku, karności i administracji, lub też, gdzie chodzić będzie o nagrody, promocje, nominacje, nagany i dymisje stanowi tylko sam Dyrektor Główny Prezydujący.

Artykuł 13.

Decyzje Rady Wychowania i wszelkie jej czynności zapisują się w protokół posiedzeń. Każdemu z członków wolno jest podawać na piśmie swoje zdanie, które po odczytaniu go na posiedzeniu będzie wpisane w protokół.

Artykuł 14.

Protokół każdego posiedzenia podpisanym być ma przez prezydującego i przez obecnych na posiedzeniu członków.

Artykuł 15.

Z podpisanych protokółów zrobione wyciągi potocznych decyzjów, główniejsze zaś urządzenia w formie postanowień odsyłają się do Dyrekcji wyznań i oświecenia dla wykonania. Niektóre wreszcie składają się w ręce Głównego Dyrektora Prezydującego, stosownie do rozkazów w tej mierze przez niego wydawanych.

Artykuł 16.

Interesa wymagające poprzedniczego sprawdzenia kontroli lub tłumaczenia się strony oskarżonej, albo też potrzebujące być ściślej udowodnionemi, bądź gruntowniej wyjaśnionemi, komunikują się poprzedniczo dyrekcji wyznań i oświecenia, dla zasięgnięcia takowych pomocniczych materiałów.

Artykuł 17.

Posiedzenia zwyczajne Rady Wychowania odbywają się przynajmniej raz w tydzień. Zwoływanie nadzwyczajnych zależy zupełnie od uznania Dyrektora Głównego Prezydującego.

Artykuł 18.

Organizację wewnętrzną Rady Wychowania Dyrektor Główny Prezydujący po naradzeniu się z członkami tejże przepisze i do wykonania poda.

XIII.

Ustanowienie Okręgu Naukowego Warszawskiego.

2 grudnia 1839.

Dz. Pr. Kr. Pol. XXIX, 232.

XIV.

Organizacja Okręgu Naukowego Warszawskiego.

1 lipca 1840.

A. O. Akta O. N. W. Sekr. Jen. Nr. 1 B. I, 73 — 86.

Tytuł I.

Skład Zarządu O. N. W.

Artykuł 1.

Zarząd O. N. W. składają:

1. Kurator Okręgu,
2. Vice-Prezes Rady Wychowania Publicznego,
3. Naczelnik Administracji Okręgu Naukowego i
4. Rada Wychowania Publicznego.

Artykuł 2.

Administracja O. N. W. składać się będzie z szefa kancelarii, dwóch naczelników wydziałów, potrzebnej liczby urzędników i oficjalistów.

Artykuł 3.

Kurator, Vice-Prezes Rady, Naczelnik Administracji Okręgu oraz członkowie Rady Wychowania Publicznego stosownie do artykułu 7-o i 10-o postanowienia z daty 20 listopada/2 grudnia 1839 roku będą mianowani przez Najjaśniejszego Pana na przedstawienie Ministra Oświecenia Narodowego za poprzedniem porozumieniem się z Namiestnikiem Królestwa. Szefa kancelarii i naczelników wydziałów mianuje Rada Administracyjna Królestwa na przedstawienie Kuratora; innych zaś urzędników administracji O. N. W. mianuje sam Kurator.

Tytuł II.

Podział czynności.

Artykuł 4.

Wszystkie interesa przychodzące do administracji O. N. W. dzielą się:

- a. na interesa przez samego Kuratora załatwiane,
- b. na interesa, których roztrząsanie należy do Rady Wychowania Publicznego i
- c. na interesa bieżące załatwiane przez naczelnika administracji O. N. W.

Artykuł 5.

Do interesów załatwianych przez samego Kuratora należą:

- a. wszelkie przedstawienia do władz wyższych jak niemniej korespondencje z władzami lub osobami, które Kurator uzna potrzebę sam bezpośrednio załatwić.
- b. korespondencje sekretne,

c. przedstawienia i podania osób prywatnych, również zażalenia przeciwko urzędnikom podwładnym,

d. wszelkie interesa wymagające śpiesznego załatwienia, które z powodu konieczności rychłego wykonania nie mogą być odkładane do następnego posiedzenia Rady Wychowania Publicznego, przedmioty osobiste, i przedstawienia urzędników do nagród.

Artykuł 6.

Roztrząsaniu Rady Wychowania Publicznego ulegają następujące rodzaje interesów:

a. projekta nowych praw, postanowień i przepisów, jak niemniej wszelkie zmiany obowiązujące urządzeń, tak naukowych jak i administracyjnych,

b. raporta ogólne roczne i perjodyczne oraz wszelkie raporta i przedstawienia do władz wyższych tak z wizyt zakładów naukowych, jakoteż w innych ważniejszych przedmiotach naukowych lub administracyjno-rachunkowych,

c. rozwiązywanie wątpliwości w zastosowaniu ogólnych przepisów i urządzeń do szczególnych wypadków,

d. projektowanie budżetu oraz wszelkie interesa dotyczące wpływów i rozchodu funduszków edukacyjnych,

e. zakładanie instytutów naukowych i uczonych jak niemniej nabywanie, wzniesienie i reperacje wszelkiego-rodzaju budowli,

f. organizacje, zakładanie lub zamykanie szkół prywatnych i pensjonatów, wydawanie upoważnień guwernerom, guwernantkom, nauczycielom i nauczycielkom domowym,

g. rozpoznawanie i przyznanie kwalifikacyj profesorów, nauczycieli, ich przeznaczenie i posuwanie na wyższe stopnie,

h. rozstrząsanie ksiąg elementarnych szkolnych i przeznaczanie ich do użytku uczniów, tudzież przepisywanie programów do wykładu rozmaitych przedmiotów w szkołach i do układania różnych dzieł i pism szkolnych,

i. śledztwa w przedmiotach wykroczeń i nadużyć urzędników, profesorów, nauczycieli i oficjalistów oraz nieporządków pomiędzy uczniami, jak niemniej w ogólności w przedmiotach karności szkolnej dotyczących,

k. udzielanie pochwał lub przestróg, patentów szkolnych, nagród i promocyj uczniom do klas wyższych,

l. przedstawienie do pensji emerytalnej, oddalanie z posad niemniej oddawanie pod sąd urzędników, profesorów, nauczycieli i oficjalistów,

ł. zaopatrywanie zakładów naukowych i uczonych w różnego rodzaju potrzeby, jako to: zakupywanie książek do bibliotek, narzędzi do gabinetów i t. p. jak niemniej sprzedaż i ubytek wszelkiej własności rządowej lub instytutowej,

m. zatwierdzanie kontraktów z dostarczycielami i entrepreneurami,

n. interesa dóbr pojezuickich, dotyczące ich zarządu, udzielanie przywilejów, zmiany posiadaczy, ewikcji i windykacji funduszków do tychże dóbr należących,

o. wszelkie interesa, z których wynika uszczerbek dla rządu i odpowiedzialność osób prywatnych,

- p. przedmioty dotyczące pretensyj prywatnych osób do rządu,
- q. nadzór nad obrotem legatów i zapisów prywatnych,
- r. interesa wydziału cenzury, które dotychczas załatwiane były przez K. R. S. W. D. i O. P. z wyłączeniem przedmiotów dotyczących się cenzury pism periodycznych i gazet, które pozostają w dotychczasowym stanie i zależności,
- s. nadzór handlu księgarskiego,
- t. wszelkie inne interesa, które Kurator poleci wnieść na posiedzenia Rady Wychowania Publicznego.

Artykuł 7.

Do interesów załatwianych przez naczelnika administracji należą: wszelkie korespondencje dotyczące prostego wykonania lub przestrzegania praw, postanowień, przepisów lub poleceń władzy wyższej, teraz obowiązujących lub na przyszłość wydać się mających, odpowiedzi na odezwy władz rządowych lub urzędów podwładnych, jak niemniej osób prywatnych w przedmiotach, w których zastosowanie praw obowiązujących nie jest wątpliwe. Zbieranie wiadomości lub objaśnień celem przygotowania interesów do ostatecznej decyzji, ponawianie wydanych poleceń, bez nałożenia kary i udzielenia uwag w przedmiotach kontroli i innych.

Tytuł III.

O załatwianiu interesów.

Artykuł 8.

Wszelkie ekspedycje dotyczące O. N. W. są przyjmowane podług adresu przez Kuratora lub naczelnika administracji i po rozpieczętowaniu przez nich, oddają się szefowi kancelarii dla zapisania w dzienniku, a następnie do wydziałów dla załatwienia.

Artykuł 9.

Interesa przygotowane w wydziałach, stosownie do wewnętrznej organizacji, będą przedstawione poprzednio przez respective naczelników wydziałów, naczelnikowi administracji, który według podziału przedmiotów w artykule 4 oznaczonego, albo je przedstawia do decyzji samego Kuratora albo wnosi na posiedzenie Rady Wychowania Publicznego, albo je sam załatwia.

Artykuł 10.

Rada Wychowania Publicznego piśmiennych korespondencyj z nikim nie prowadzi.

Artykuł 11.

Ekspedycje wydawane w skutku decyzji Rady Wychowania Publicznego wychodzą w imieniu Kuratora.

Artykuł 12.

Decyzje Rady Wychowania Publicznego w przedmiotach, które na zasadzie obowiązujących w Królestwie Polskiem przepisów, nie przechodzą

atrybucji Kuratora, tenże Kurator niezwłocznie wprowadza w wykonanie; w przeciwnym razie przedstawia takowe jak wypada na zatwierdzenie Namiestnika lub Rady Administracyjnej lub nakoniec Ministra Oświecenia Narodowego.

Artykuł 13.

W przedmiotach dotyczących oddania pod sąd zwierzchnika instytutu naukowego, profesora, nauczyciela, urzędnika, lub oficjalisty, w razie różności zdań członków Rady, zdanie to, do którego Kurator się przychyli staje się obowiązującym. W innych przedmiotach ważniejszych, jeżeli wszyscy członkowie różnego są zdania, interes winien być przedstawiony jak z porządku wypada Namiestnikowi Królestwa albo Radzie Administracyjnej albo Ministrowi Oświecenia Narodowego; temu ostatniemu o wszystkich podobnych wydarzeniach Kurator niezwłocznie donosi. We wszelkich zaś przedmiotach dotyczących karności, lub gdzie chodzić będzie o nagrody, nominacje, nagany i kary, stanowi sam tylko Kurator.

Artykuł 14.

Uwalnianie osób ze służby zależy od tej władzy, która je nominowała.

Artykuł 15.

Raporta wizytujących periodycznie zakłady naukowe, także raporta o nadzwyczajnych wizytach, za każdym razem będą przedstawiane Ministrowi Oświecenia Narodowego. Prócz tego o nadzwyczajnych zdarzeniach będą czynione raporta Namiestnikowi Królestwa.

Artykuł 16.

Każdego posiedzenia Rady Wychowania Publicznego będzie układany osobny protokół za podpisem prezydującego i wszystkich zasiadających. Członkowie Rady niezgadający się z decyzjami ogółu mogą składać na piśmie zdania swoje, które dołączają się do protokołu. Protokół posiedzeń Rady Wychowania Publicznego utrzymuje szef kancelarii administracji Okręgu.

Tytuł IV.

Obowiązki i atrybucje Kuratora.

Artykuł 17.

Kurator stosownie do art. 3 Najwyższego Postanowienia z dnia 20 listopada/2 grudnia zeszłego 1839 r. zarządza O. N. W., przestrzega ścisłego wykonania Najwyższych rozkazów, praw, postanowień Namiestnika Królestwa, Rady Administracyjnej, oraz rozporządzeń Ministra Oświecenia Narodowego w Cesarstwie. On w stosunkach z Radą Administracyjną i z innemi władzami Królestwa co do przedmiotów skarbowych, sądowych i kontroli działa w zakresie praw i obowiązków, służących Dyrektorem Głównym Komisjów Rządowych, z tem wszakże ograniczeniem, iż Kurator, jeżeli nie będzie zarazem Dyrektorem Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, zasiada w Radzie Administracyjnej tylko w sprawach właściwie

ściągających się do jego wydziału. W stosunkach zaś swoich z Ministrem Oświecenia Narodowego i z Okręgiem mu podwładnym we względzie naukowym i moralno-dozorczym Kurator O. N. W. posiada prawa i ulega obowiązkom jakie podług urzędzeń w Cesarstwie istniejących oznaczone są dla kuratorów okręgów naukowych.

Artykuł 18.

Kurator zwiedza osobiście zakłady naukowe w okręgu, albo porucza wizyty onych Vice-Prezesowi Rady Wychowania Publicznego tudzież trzem wizytatorom generalnym szkół.

Artykuł 19.

Prócz wizyt, o których jest mowa w poprzedzającym artykule, Kurator ma prawo przeznaczyć do zwiedzania szkół swego okręgu naczelnika administracji okręgu, lub inną osobę z pomiędzy członków Rady Wychowania Publicznego, lub też z grona hierarchji szkolnej.

Artykuł 20.

Kurator wybiera dyrektorów i inspektorów gimnazjów, inspektorów szkół obwodowych i zwierzchników wszelkich innych zakładów naukowych. Dyrektorów gimnazjów przedstawia do nominacji Ministrowi, drugich sam nominuje.

Artykuł 21.

Do Kuratora należy również nominowanie inspektorów honorowych szkół obwodowych i zatwierdzanie opiekunów szkół elementarnych a to bezpośrednio lub na przedstawienie właściwych dyrektorów gimnazjów i rządów gubernjalnych. Honorowych kuratorów gimnazjów Kurator okręgu przedstawia na zatwierdzenie Ministra Oświecenia Narodowego.

Artykuł 22.

Kurator przeznacza profesorów i nauczycieli, tak w gimnazjach i szkołach obwodowych, jak i we wszelkiego rodzaju innych zakładach naukowych, bezpośrednio lub na przedstawienie właściwych dyrektorów gimnazjów albo zwierzchników zakładów naukowych, wyjąwszy przypadku, kiedy oni bezpośrednio przez Ministra Oświecenia Narodowego mianowani będą. Na profesorów i nauczycieli wybiera Kurator za uznaniem kwalifikacyj w Radzie Wychowania Publicznego osoby, posiadające odpowiednie przymioty tak pod względem naukowym, moralnym jak niemniej politycznym. W razie potrzeby poddania kandydata na posadę profesora lub nauczyciela poprzedniemu egzaminowi, Kurator poleca uskutecznienie tego Komitetowi Egzaminacyjnemu.

Artykuł 23.

Kurator ma prawo czynienia wydatków na przedmioty etatami oznaczone i do jego szafunku w budżecie pozostawione, w ścisłym wszakże zastosowaniu się do obowiązujących przepisów.

Obowiązki i atrybucje Kuratora w Radzie Wychowania Publicznego.

Artykuł 24.

Kurator prezyduje w Radzie Wychowania Publicznego, która do czasu wydania nowych rozporządzeń pozostaje w teraźniejszym swym składzie.

Artykuł 25.

W przypadku choroby, nieobecności lub ważnych zatrudnień Kuratora, Vice-Prezes prezyduje na Radzie Wychowania Publicznego.

Artykuł 26.

We wszelkich interesach wymagających naukowych opinij, jako to: przy układaniu programatów, przepisywaniu rozkładu nauk szkolnych, urządzaniu kursów dodatkowych, oraz wszelkiego rodzaju zakładów naukowych, uznawaniu dzieł za elementarne i t. p., Kurator poprzednio zasięga zdania właściwych władz, a następnie wnosi rzecz na Radę Wychowania Publicznego; przedmioty wszakże ulegające decyzji Ministra, przedstawia temuż Ministrowi wraz z swoją opinją.

Obowiązki i atrybucje Vice-Prezesa Rady Wychowania Publicznego.

Artykuł 27.

Vice-Prezes jest członkiem Rady Wychowania Publicznego i służyć mu wszelkie atrybucje do tego urzędu przywiązane. W razie zastępowania Kuratora używa atrybucyj służących Kuratorowi.

Obowiązki i atrybucje Naczelnika Administracji O. N. W.

Artykuł 28.

Naczelnik administracji okręgu będący zarazem członkiem Rady Wychowania Publicznego, zarządza kancelarją i wydziałami okręgu naukowego, pilnuje porządnego biegu interesów, przestrzega zachowania praw, wszelkich obowiązujących przepisów, porządku, dokładności i pośpiechu w czynnościach Rady Wychowania Publicznego.

Artykuł 29.

Do naczelnika administracji należy przestrzeganie, aby podwładni urzędnicy i oficjaliści ściśle trzymali się obowiązujących przepisów i urządzeń, oraz gorliwie wykonywali swoje obowiązki.

Obowiązki naczelników wydziałów,

Artykuł 30.

Naczelnicy wydziałów przestrzegają należytego odrabiania przedmiotów,

oni odpowiadają za dokładność, pośpiech oraz ściśle zachowanie prawa, przepisów i formalności w załatwianiu interesów.

Obowiązki szefa kancelarii Administracji Okręgu.

Artykuł 31.

Szef kancelarii Okręgu przestrzega należytego podziału i biegu interesów w administracji okręgu ma dozór nad archiwum i zwierzchność nad urzędnikami i oficjalistami do kancelarii należącymi. Odpowiada za porządek i wierność wykładu interesów jemu powierzonych i pośpiech ekspedycji.

Artykuł 32.

Szef kancelarii administracji prowadzi protokół posiedzeń Rady Wychowania Publicznego.

Artykuł 33.

Do szefa kancelarii administracji należy utrzymywanie listy urzędników i oficjalistów administracji O. N. W., oraz odrabianie nominacyj, uwolnień i urlopów dla tychże.

Tytuł V.

Przepisy ogólne.

Artykuł 34.

Wszelkie prośby, przedstawienia, raporta lub ekspedycje, dotyczące O. N. W., będą adresowane do kuratora lub do administracji okręgu.

Artykuł 35.

Trzech członków z głosem stanowczym składają komplet w Radzie Wychowania Publicznego.

Artykuł 36.

W razie nieobecności kuratora zastępuje go w Radzie Wychowania Publicznego Vice-Prezes Rady.

Artykuł 37.

Żaden z członków Rady Wychowania Publicznego lub urzędników administracji okręgu nie może oddalać się bez pozwolenia kuratora.

Artykuł 38.

Kurator ma prawo dawać urlopy w obrębie Królestwa nie dłużej jak na dni 28. Urlopy zagranicę oraz urlopy dłuższe nad wyżej oznaczony termin, udzielane będą przez Radę Administracyjną Królestwa, stosownie do obowiązujących w tym przedmiocie przepisów.

Artykuł 39.

Wszelkie ekspedycje w interesach decydowanych przez kuratora i wszelkie przedstawienia tegoż od władz wyższych także odezwy i zlecenia w skutku decyzji Rady Wychowania Publicznego podpisuje sam kurator,

a poświadcza naczelnik administracji okręgu. Ekspedycje co do interesów zależących od decyzji naczelnika administracji okręgu, on sam podpisuje, a poświadczają szef kancelarii albo jeden z naczelników wydziałów, stosownie do przedmiotów czynności każdego z nich.

Artykuł 40.

Wszelkie dotychczasowe dla wydziału oświecenia publicznego przepisy niniejszemu przeciwne uchylają się.

XV.

Tymczasowa Organizacja Wewnętrzna Okręgu Naukowego Warszawskiego.

5 marca 1842.

A. O. Akta O. N. W. Sekr. Jen. Nr. 1 B. I, 132 — 135.

Zanim w rozwinięciu organizacji O. N. W. Najwyżej przez Najjaśniejszego Pana w dniu 19 czerwca (t. j. 1.VII n. st.) 1840 roku zatwierdzonej, przepisany zostanie szczegółowy porządek służby wewnętrznej Administracji rzeczzonego okręgu, pragnąc tymczasowo zapewnić należyty bieg służbie i oprzeć jej porządek na pewnych zasadach, Naczelnik Administracji O. N. W. w zastosowaniu się do art. 29 na początku powołanej organizacji, za przyzwoleniem JW. Kuratora postanawia jak następuje:

1. Wszyscy urzędnicy i osoby pracujące w biurze O. N. W. tak płatne, jako i aplikanci, obowiązani są nieodzownie każdego dnia, wyjąwszy dni świąt uroczystych i niedzielnych, przychodzić do biura o godzinie 9-tej zrana i tamże zajmować się ciągle obowiązkami służbowymi do godziny 3 popołudniu.

2. W razie choroby lub nadzwyczajnego jakiego wypadku, urzędnik, aplikant i każdy należący do składu osób pracujących w Administracji okręgu naukowego, któryby nie mógł zadość uczynić przepisowi zawartemu w punkcie 1-ym, obowiązany jest na piśmie lub przez pośrednictwo osoby trzeciej, uprzedzić ustnie właściwego naczelnika o niemożności i przyczynach, dla których w godzinach przepisanych służbą zająć się nie będzie w stanie.

3. Wszyscy urzędnicy etatowi i osoby płatne, należące do składu Administracji O. N. W. w chwili zajęcia się pracami służbowymi w biurze, t. j. w godzinach służbowych, w biurze znajdować się powinni we frakach mundurowych przepisanych dla wydziału oświecenia, a to stosownie do Najwyższego ukazu z dn. 11/23 maja 1836 roku.

4. Ekspedycje wszelkie adresowane tak do JW. Kuratora, jako też do Administracji O. N. W. nie mają być przyjęte do dziennika jeneralnego Administracji bez prezentaty i rozpisu na wydziały przez szefa kancelarii i bez cyfry Naczelnika Administracji.

5. Papiery oznaczone wyrazem pilno, lub z natury swej niecierpiące zwłoki, mają być natychmiast zaciągnięte do dziennika jeneralnego, stam-

tańd zwykłą koleją oddane właściwemu wydziałowi i nieodzownie w ciągu trzech dni od daty ich zaprezentowania wyrobione i wyekspedjowane. Inne zaś wszelkie mają być odrabiane z kolei, lecz z takim pośpiechem, aby z początkiem miesiąca zalegały tylko nadeszłe w miesiącu upłynionym.

6. Za interesa zwłoki niecierpiące, chociażby nie było dla nich ostrzeżenia przez wyraz pilno, uważać się powinny wszelkie rozporządzenia władz naczelných, jak to: rozkazy JOX Namiestnika Królestwa, postanowienia Rady Administracyjnej, polecenia JW. Ministra Oświecenia Publicznego, odezwy Ministra Sekretarza Stanu Królestwa Polskiego i Sekretarza Stanu przy Radzie Administracyjnej, wskazujące rzecz jaką do załatwienia, rozporządzenia piśmienne lub ustne JW. Kuratora, uchwały Rady Wychowania Publicznego i zarządzenia piśmienne lub ustne Naczelnika Administracji, nakoniec przełożenia władz i osób prywatnych, tyżące się albo poparcia, albo wstrzymania kroków egzekucyjnych, mających na celu bezpieczeństwo grosza stanowiącego fundusz edukacyjny.

7. Aby nadać niewątpliwy skutek przepisowi zawartemu w punkcie 5-ym szef kancelarji tak urzędzi przepisywanie wyrobionych interesów, aby wszelkie pilne wyjąwszy wszakże okólniki obszerniejsze, do odpisania których nieodzownie dłuższego potrzeba czasu, nie dłużej były zatrzymywane w kancelarji nad godzin 24 i w tym celu przy rozpisie pomiędzy kancelistów na ekshibicie kłaść będzie datę, aby był w stanie skontrolować pracę kancelarji. Wszelkie ekshibita przepisane przez kancelarję powinny być w niej odczytane i przez przepisującego u dołu jego cyfrą oznaczone.

8. Oprócz dzienników wydziałowych każdy referent mieć będzie własny dzienniczek podręczny, w które referentów obowiązani są opatrzyć naczelnicy wydziałów i zarządzić przygotowanie potrzebnych w tej mierze druków.

9. Dzienniczki takowe, po uprzednim przejrzeniu ich przez naczelników stołu i zaparafowaniu przez nich, składane będą 15 każdego miesiąca naczelnikom wydziałów dla przejrzenia i zapobieżenia zaległościom. Każdego zaś 1-go miesiąca naczelnicy wydziałów przedstawiają je Naczelnikowi Administracji.

10. Dla nadania niezawodnego skutku przepisowi punktu 5-go dziennikarz jeneralny co trzy dni składać będzie Naczelnikowi Administracji wykaz zaległych numerów oznaczonych wyrazem pilno i w tym celu w dzienniku przy każdym z takich numerów kłaść będzie podspodem numeru wyraz pilno.

11. Również dziennikarz jeneralny co 1-go każdego miesiąca składać będzie naczelnikowi każdego wydziału wykaz zaległości, obciążających jego wydział, który porównawszy go z dziennikiem własnego wydziału i dziennikami podręcznymi referentów i zamieściwszy usprawiedliwienie tudzież wyjaśnienie zaległości, w dn. 3-m każdego miesiąca przedstawi tenże wykaz Naczelnikowi Administracji, którego obowiązkiem będzie składać najpóźniej w dn. 6 każdego miesiąca raport ogólny JW. Kuratorowi o wewnętrznym stanie służby. Pomienione wykazy dziennika ułożone być mają z wyszczególnieniem lat i miesięcy.

12. Wszelkie papiery wychodzące z Administracji okręgu naukowego, tak z podpisem JW. Kuratora, jako też z podpisem tylko Naczelnika Administracji, mają być przygotowywane przez kancelarję do podpisu w sposobie wskazanym przez art. 39 organizacji O. N. W.

13. Ponieważ podług dotychczasowego porządku posiedzenia Rady Wychowania Publicznego odbywają się dwa razy w tydzień t. j. w poniedziałki i czwartki, przeto posiedzenia wydziałowe u Naczelnika Administracji miawać będą naczelnicy wydziałów, naukowego w środę od godziny 10 do 12-ej w południe, administracyjnego od 1 do 3-ej po południu, w sobotę radca prawny od godziny 10 do 11, naczelnik wydziału naukowego od 11 do 1-ej, naczelnik wydziału administracyjnego od 1 do 3-ej po południu.

14. Referenci w miarę wyrabiania interesów codziennie takowe wraz z aktami i z cyfrą własną u spodu, przy której data mieścić się będzie, oddawać są obowiązani naczelnikom stołu, którzy porównawszy je z aktami i sprostowawszy podług praw i przepisów obowiązujących, oraz własnej uwagi, składać będą także codziennie naczelnikom wydziałów wraz z aktami i z datą przy swej cyfrze, lub też przedstawiać je osobiście stosownie do woli i zarządzenia naczelników wydziałów.

15. Podział pracy i sposób przedstawiania interesów oraz wewnętrzny porządek służbowy, o ile niniejszem nie jest zmieniony, zostawuje się tymczasowie w dawnym stanie, dopóki bliższe obeznanie się z potrzebami służby i doświadczenie nie nakażą zaprowadzić w tej mierze odmian koniecznych dla dobra służby.

16. Aby nikt nie mógł się wymówić niewiomością niniejszych przepisów, przeto po odpisaniu ich na trzy ręce, dla naczelników wydziału naukowego i administracyjno-rachunkowego i szefa kancelarji, mają one być przez nich dane do odczytania wszystkim osobom należącym do składu biura Administracji O. N. W. i w dowód odczytania przez nichże podpisane. Poczem ekshibit niniejszy zachowa się w właściwych aktach, odpisy zaś pozostaną w ręku naczelników, celem czuwania nad ścisłym ich wykonaniem.

XVI.

*Organizacja Wewnętrzna Rady Wychowania Publicznego
w Królestwie Polskiem.*

12 kwietnia 1842.

A. O. Akta O. N. W. Nr. 19. I, 159 — 289.

Wstęp.

W rozwinięciu artykułu 8-o Najwyższego Ukazu z dnia 20 listopada/2 grudnia 1839 roku o ustanowieniu O. N. W., przez organizację tegoż okręgu w dniu 19-tym czerwca (1 lipca) 1840 r. ustawę dla jego zakładów naukowych w dniu 31 sierpnia tegoż roku Najwyżej zatwierdzone, wskazane

są główne zasady do nowego uorganizowania Rady Wychowania Publicznego. Gdy jednak stosownie do artykułu 40 powołanej organizacji O. N. W., dotychczasowe przepisy dla wydziału oświecenia publicznego w Królestwie przeciwne tej organizacji uchylone zostały, przeto dla bliższej wiadomości, jakie mianowicie artykuły organizacji Rady z roku 1833 w całej mocy utrzymują się jakie zaś są uchylone, przepisuje się niniejszem wewnętrzną organizacją Rady Wychowania Publicznego w następującej treści.

Skład Rady.

1.

Na zasadzie organizacji O. N. W., organizacji z r. 1833 i Najwyższego Ukazu z dnia 12/24 marca 1834 r., Radę składają pod prezydencją kuratora:

- a. Vice-Prezes Rady,
- b. Naczelnik administracji okręgu,
- c. Dwaj członkowie stanu duchownego.
- d. Dwaj radcy (s.) etatowi,
- e. Dwaj prezesi konsystorza jeneralnego wyznań ewangelickich,
- f. Członkowie nadzwyczajni przez Najjaśniejszego Pana mianowani.

2.

Kurator w miarę uznania i potrzeby może wzywać na posiedzenia Rady Wychowania Publicznego kuratorów honorowych gimnazjów i wizytorów jeneralnych zakładów naukowych Królestwa Polskiego, do zasiadania przy roztrząsaniu spraw, ściągających się do rzeczonych zakładów.

3.

Porządek mianowania i przywileje Vice-Prezesa i członków Rady wskazane są organizacją O. N. W., tudzież w dalszym ciągu Swodu Praw, tom III art. 526. O członkach Rady Wychowania z urzędu z chwilą rozpoczęcia ich urzędowania w Radzie, Kurator złoży raport Ministrowi Oświecenia Narodowego.

Zakres czynności Rady.

4.

Roztrząsaniu Rady Wychowania Publicznego ulegają następujące rodzaje interesów:

- a. projektu nowych praw, postanowień i przepisów, jak niemniej wszelkie zmiany obowiązujących urządzeń, tak naukowych jak i administracyjnych,
- b. raportu ogólne roczne i pojedyncze, oraz wszelkie raporta i przedstawienia do władz wyższych, tak z wizyt zakładów naukowych publicznych i prywatnych jako też w innych przedmiotach naukowych lub administracyjno-rachunkowych.
- c. rozwiązywanie wątpliwości w zastosowaniu ogólnych przepisów i urządzeń do szczególnych wypadków,

- d. projektowanie budżetu,
- e. zakładanie instytutów naukowych i uczonych, jak niemniej nabywanie, wzniesienie i reperacje wszelkiego rodzaju budowli,
- f. organizacje, zakładanie lub zamykanie szkół prywatnych i pensjonatów, zarząd temiż i dozór, tudzież wydawanie upoważnień guwernerom, guwernantkom, nauczycielom i nauczycielkom domowym,
- g. rozpoznawanie i przyznawanie kwalifikacyj profesorów, nauczycieli, ich przeznaczenie i posuwanie na wyższe stopnie,
- h. roztrząsanie ksiąg elementarnych szkolnych i przeznaczenie ich do użytku uczniów, tudzież przepisywanie programatów do wykładu rozmaitych przedmiotów w szkołach i do układania różnych dzieł i pism szkolnych,
- i. śledztwa w przedmiotach wykroczeń i nadużyć urzędników, profesorów, nauczycieli i oficjalistów. oraz nieporządków pomiędzy uczniami, jak niemniej w ogólności w przedmiotach karność szkolną dotyczących,
- k. udzielanie pochwał lub przestróg, patentów szkolnych nagród i promocyj uczniom do klas wyższych,
- l. przedstawianie do pensji emerytalnej, oddalanie z posad, niemniej oddawanie pod sąd urzędników, profesorów, nauczycieli i oficjalistów,
- l. zaopatrywanie zakładów naukowych i uczonych w różnego rodzaju potrzeby, jak to: zakupywanie książek do bibliotek, narzędzi do gabinetów i t. p. jak niemniej sprzedaż i ubytek wszelkiej własności rządowej lub instytutowej,
- m. załatwianie kontraktów z dostawcami i entrepreneurami,
- n. wszelkie interesa, z których wynika uszczerbek dla rządu i odpowiedzialność osób prywatnych,
- o. przedmioty dotyczące pretensyj prywatnych osób do Rządu,
- p. nadzór nad obrotem legatów i zapisów prywatnych,
- q. interesa wydziału cenzury które dotychczas załatwiane były przez K. R. S. W. D. i O. P. z wyłączeniem cenzury pism periodycznych i gazet, które pozostają w dotychczasowym stanie zależności,
- r. nadzór handlu księgarskiego.
- s. wszelkie inne interesa, które Kurator sam poleci wnieść na posiedzenie Rady Wychowania Publicznego (artykuł 6-ty organizacji O. N. W.),
- t. urządzenie dozoru nad szkołami elementarnymi, instrukcyj dla opiekunów tychże szkół oraz oznaczenie ich stosunków z władzą szkolną,
- u. roztrząsanie świadectw ubóstwa uczniów, celem uwolnienia ich od opłaty szkolnej,
- w. rozpoznawanie przedstawień o potrzebie odmian w rozkładzie podziału przedmiotów naukowych i o przemianie godzin i liczby lekcji tak w gimnazjach, szkołach obwodowych, jako też i w zakładach specjalnych,
- x. zatwierdzanie podziału przedmiotów pomiędzy nauczycieli, układanego przez dyrektorów gimnazjów ogólnych i realnego. (Ustawa dla zakładów naukowych 7, 54, 58, 107 i 116, tudzież ustawa dla gimnazjum realnego 12 i 19).
- y. w ogólności interesa Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa, a w szczególności zatwierdzania planu nauk, układanego corocznie przez Dyrektora tegoż zakładu. (Ustawa dla Instytutu artykuły 7 i 14).

5.

Rada Wychowania Publicznego piśmiennych korespondencyj z nikim nie prowadzi.

6.

Żaden z członków Rady nie może oddalać się bez pozwolenia Kuratora. (Organizacja O. N. W. artykuły 10 i 37).

Porządek czynności.

7.

Stosownie do artykułu 9 organizacji O. N. W. interesa, przygotowane do roztrząsania na Radzie Wychowania Publicznego, będą przedstawiane poprzednio przez naczelników wydziałowych naczelnikowi administracji, który je wnosi na posiedzenie Rady.

8.

W nieobecności, albo też w razie słabości naczelnika administracji, interesa będą wnoszone przez tę osobę, której powierzone zostanie zastępstwo jego obowiązków. W razie zaś potrzebnych objaśnień mogą być wzywani na posiedzenie i referenci.

9.

Posiedzenia zwyczajne Rady Wychowania Publicznego odbywają się dwa razy w tygodnie. Zwoływanie nadzwyczajnych posiedzeń zależy od uznania Kuratora okręgu.

10.

Przy decydowaniu przedmiotów mają być zachowane następujące prawa:

- a. trzech członków oprócz prezydującego składają komplet w Radzie,
- b. przedmioty będą decydowane większością głosów członków obecnych; niezgadzający się zaś z decyzjami ogółu mogą składać na piśmie zdania swoje, które dołączają się do protokołu. (Organizacja O. N. W. artykuły 16 i 35).

11.

W przedmiotach dotyczących oddania pod sąd zwierzchnika instytutu naukowego, profesora, nauczyciela, urzędnika lub oficjalisty, w razie różności zdań członków Rady, zdanie to, do którego Kurator się przychyli, staje się obowiązującym, w innych zaś przedmiotach ważniejszych, jeżeli wszyscy członkowie różnego są zdania, interes winien być przedstawiony jak z porządku wypada albo Namiestnikowi Królestwa, albo Radzie Administracyjnej, albo Ministrowi Oświecenia Narodowego — temu ostatniemu o wszystkich podobnych wydarzeniach Kurator niezwłocznie donosi. (Organizacja O. N. W. artykuł 13-ty).

12.

Zapadłą na zasadzie wyżej pomienionych przepisów decyzję adnotuje na oryginalnej zapisce, albo też oryginał naczelnik administracji, a po skończeniu posiedzenia interesa i papiery z powyższemi decyzjami oddają się dyrektorowi kancelarii celem ułożenia podług takowych pod kierunkiem naczelnika administracji protokołu posiedzenia.

13.

Każde posiedzenie Rady Wychowania Publicznego rozpoczyna się od czytania protokołu posiedzenia poprzedzającego, który podpisują członkowie obecni na temże posiedzeniu, w razie zaś nieobecności którego z członków dyrektor kancelarii niezwłocznie komunikuje im takowy do podpisu. W czynnościach niecierpiących zwłoki mogą być układane oddzielne protokoły, które niezwłocznie przedstawiają się do podpisu obecnych na posiedzeniu.

14.

W protokole oznacza się dzień i miesiąc odbytego posiedzenia, nazwiska członków obecnych na posiedzeniu, krótka treść każdego interesu wraz z decyzją Rady, z wyszczególnieniem w razie potrzeby powodów.

15.

O czynnościach Rady przedstawiają się Ministrowi Oświecenia Narodowego, wedle przepisanej formy, memoria miesięczne.

16.

Gdy protokół jest już podpisany, szef kancelarii układa niezwłocznie stosowne wypisy z zapadłych w tej mierze decyzyj i, poświadczwszy własnym podpisem, oddaje takowe wraz z oryginalnemi interesami wniesionemi pod roztrząsanie Rady naczelnikom właściwych wydziałów celem dalszego wedle przepisów postąpienia.

XVI.

Etat Normalny Okręgu Naukowego Warszawskiego.

14 sierpnia 1849.

Dz. Pr. Kr. Pol. XLII.

XVII.

Organizacja Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

8 stycznia 1862.

Dz. Pr. Kr. Pol. LIX, 411 — 495.

XVIII.

Wewnętrzne urządzenie Rady Wychowania.

2 grudnia 1863.

A. O. Akta K. R. W. R. i O. P. Nr. 19. I, 335 — 345.

Zanim doświadczenie dozwoli Radzie Wychowania zaprojektować dla jej wewnętrznej organizacji bardziej szczegółowe, a jej zakresowi działania odpowiednie urządzenie, K. R. W. R. i O. P. z mocy art. 78 swej organizacji, na wniosek Rady Wychowania, następujące zatwierdza przepisy, według których taż Rada rozpoczęte swoje czynności urządzi i rozwinie.

Określenie zadania Rady Wychowania.

Art. 1-y.

Załadaniem Rady Wychowania, w myśl zasad objawionych w tytule IV organizacji K. R. W. R. i O. P., jest:

1) rozpoznawać przedmioty art. 28-ym tej organizacji wskazane i objawiać o nich swoje zdanie,

2) roztrząsać różne inne w zakres wychowania wchodzące przedmioty w komitetach, do których członkowie Rady Wychowania mogą być według art. 30 powoływani,

3) ustanawiać komitety egzaminacyjne i przyznawać kwalifikacje na przełożonych i nauczycieli zakładów naukowych, jak to art. 32, 33, 34 i 28 ad 6 ustawy organizacyjnej orzeka.

Podział Rady na szczegółowe komitety

Art. 2-gi.

Przedmioty, mające być na ogólnych obradach Rady rozbiegane, roztrząsają przygotowawczo oddzielne na ten cel według natury przedmiotów przez Radę ustanowione czasowe lub stałe, szczegółowe komitety. Na teraz będzie ich sześć następujących:

- 1) komitet instrukcji elementarnej,
- 2) komitet instrukcji średniej,
- 3) komitet instrukcji wyższej,
- 4) komitet ksiąg i bibliotek,
- 5) komitet egzaminacyjny,
- 6) komitet ogólny — redakcyjny.

Określenie zakresu prac każdego komitetu.

Art. 3-ci.

Komitety 1-y instrukcji elementarnej przygotowawczo roztrząsa przedmioty, odnoszące się mianowicie do art. 28 ad 1), 2), 3), 4), 5), 6) 10) organizacji K. R. W. R. i O. P., o ile dotyczą instrukcji początkowej ogólnej w zakładach rządowych, gminnych i prywatnych męskich i żeńskich wszech wyznań, oraz instrukcji początkowej rolniczej, rzemieślniczej i spsobienia nauczycieli elementarnych.

Komitet 2-gi, instrukcji średniej, rozbiera przedmioty, odnoszące się do art. 28 ad 1), 2), 3), 10) organizacji, o ile stosują się do zakładów naukowych średnich, rządowych i prywatnych, męskich i żeńskich, do seminarjów pedagogicznych i zakładów średnich specjalnych.

Komitet 3-ci, instrukcji wyższej, przygotowawczo zajmie się przedmiotami, odnoszącymi się do art. 28, o ile dotyczą zakładów wyższych specjalnych, Szkoły Sztuk Pięknych, Instytutu Politechnicznego i Szkoły Głównej *Uwaga*. Wnioski, dotyczące nominacyj, translokacyj i uwolnień zwierzchników, profesorów i nauczycieli zakładów naukowych, o ile polecane przez JWDyrektora Głównego Radzie Wychowania do opinii przesłane będą, mają być roztrząsane przygotowawczo w powyższych komitetach podług natury układu, do którego przedstawiony wniosek się odnosi.

Komitet 4-ty ksiąg, bibliotek, muzeów i wszelkich pomocy naukowych w myśl art. 28 ad 8), 5), 9) i 10):

1) ocenia dzieła przepisać się mające dla szkół niższych i średnich lub inne do rozszerzenia oświaty przyczynić się mogące,

2) przedstawia dzieła lub wydania, zasługujące na poparcie władzy edukacyjnej,

3) wybiera dzieła na nagrody,

4) projektuje zakładanie lub zbogacenie bibliotek, muzeów i urzędów różnych innych środków pomocy naukowej, wydaje opinię o dziełach, lub innych naukowych przedmiotach, jakie właściwe władze do zakupienia przedstawia,

5) wskazuje dzieła naukowe, używane do wykładu w szkołach zagranicznych, celem nabycia ich do bezpośredniego użytku członków komitetu ksiąg i bibliotek, lub osób do pisania dzieł przez Radę powołanych,

6) projektuje najodpowiedniejsze użycie funduszu budżetu przeznaczonego na tłumaczenie dzieł i na zachętę dla autorów,

7) rozpoznaje zadania do konkursów na posady naukowe,

Komitet 5-ty egzaminacyjny, w myśl art. 32, 33 i 34 organizacji K. R. W. R. i O. P., złożony z nauczycieli do tego powołanych, pod prezydencją jednego członka Rady Wychowania czynności swoje odbywający, przedstawia za jego pośrednictwem Radzie listy kandydatów i kandydatek do przyznania im kwalifikacyj na przełożonych i nauczycieli zakładów naukowych, na mocy złożonych przed komitetem egzaminów.

Komitet 6-ty ogólny — redakcyjny,

1) roztrząsa i na posiedzenia Rady przygotowuje wszystkie inne przedmioty pod jego rozpoznanie przychodzące, któreby nie znajdowały się w zakresie stałych lub czasowych komitetów lub prace ich wszystkich ogarnął, jak to np. projekta dotyczące ogólnego prawodawstwa o wychowaniu lub stosunku instytucyj naukowych do siebie i do władz różnych krajowych albo tym podobnych ogólnych urzędów, rozwój wychowania i oświaty na celu mających,

2) układa ogólne roczne sprawozdania Rady i na jej obradach one do przyjęcia przedstawia,

3) projektuje wydawnictwo Roczników Rady Wychowania, gromadzi do nich materiały i wydanie do skutku doprowadza, skoro tylko władza pozwolenie udzieli i odpowiedni fundusz wyznaczy,

4) przedstawia Radzie pisma periodyczne do jej użytku prenumerować się winne oraz projektuje kupna dzieł, odnoszących się do prawodawstwa i statystyki w przedmiotach oświecenia publicznego,

5) czuwa nad redakcją protokołów przez sekretarza Rady prowadzonych,

6) kontroluje obrót funduszków i składa jej w tej mierze wnioski swoje i sprawozdania.

Sposób w jaki rozdział Rady na komitety nastąpić ma.

Art. 4-ty.

Komitety sformują się na ciąg roku jednego w sposób następujący:

1) każdy członek Rady zapisuje się na listę członków tych komitetów, w których pracach udział przyjąć pragnie,

2) pomimo tak dopełnionego rozdziału, gdyby Dyrektor Główny Prezydujący w Radzie Wychowania uznał tego potrzebę, mocen będzie dodatkowo wskazać członkom z urzędu w Radzie udział biorącym, komitety, do których ich deleguje,

3) nakoniec członkowie Rady wybierają:

a) ze wszystkich członków Rady prezydującego do komitetu egzaminacyjnego,

b) z listy wszystkich członków do każdego pojedynczego komitetu zapisanych, właściwego prezydującego.

Wszakże komitet uważa się za istniejący i wybór prezydującego nie prędzej jest dopuszczalny, jak gdy członkowie do pojedynczego komitetu zapisani będą przynajmniej w liczbie trzech. W braku tej liczby wybór prezydującego zawiesza się do chwili onej dopełnienia.

Każdy członek w ciągu roku przybywający zapisuje się na listę członków tych komitetów, w których pracach udział przyjąć zamierza.

Prezydujący w jednym z komitetów może być członkiem równocześnie innych komitetów.

Członkowie zapisani do komitetu, który dla braku dostatecznej liczby członków jeszcze się nie zawiązał, są tymczasowo referentami interesów, do tego komitetu należących.

Art. 5-ty.

Wolno jest każdemu komitetowi rozdzielać prace pomiędzy członków swoich podług różności przedmiotów w sposób, jaki uzna za właściwy. Wolno jest również komitetom powoływać do pomocy i współdziałania ludzi specjalnych, za otrzymaniem na to imiennego od Rady pozwolenia.

Art. 6-ty.

Komitety w naradach swoich wyznaczają stałego albo oddzielnego do każdego przedmiotu sprawozdawcę, który wypadek prac lub wnioski Komitetu na posiedzenia Rady wprowadza i do akt jej składa na piśmie zaopatrzone podpisem prezydującego w komitecie i sprawozdawcy.

Art. 7-y.

Komitety w razie porzeby decydują większością głosów: prezydujący równość zdań rozstrzyga. Każdy z członków ma prawo, w razie gdyby jego zdanie się nie utrzymało, żądać, aby w sprawozdaniu pomienionem na posiedzenie Rady Wychowania zdanie jego i motywa były jej przedstawione. W wypadku, gdy rozbieżny przedmiot jest w związku z zakresem innego komitetu, narada ma być łączna, pod przewodnictwem starszego wiekiem z prezydujących. Sprawozdawca zaś będzie ustanowiony według wspólnego uznania.

Art. 8-y.

W razie nieobecności prezydującego komitet sam sobie obiera jego zastępcę.

Art. 9-ty.

Każdy komitet ma prawo przepisać sobie szczegółowo zasady porządku, narad i wewnętrznego urządzenia. Prezydujący w komitecie egzaminacyjnym mianowicie, winien bezzwłocznie po wyborze swoim zająć się ułożeniem:

- 1) projektu instrukcji szczegółowej dla działań tego komitetu,
- 2) projektu zasad, podług których nauczyciele biorący udział w pracach komitetu wynagradzani być mają.

Art. 10-ty.

Każdy komitet winien z początku roku złożyć Radzie Wychowania sprawozdanie z czynności swoich za rok ubiegły.

Obowiązki dodatkowe prezydującego w Komitecie
Ogólnym Redakcyjnym.

Art. 11-ty.

Prezydujący w komitecie ogólnym redakcyjnym lub w jego zastępstwie jeden z członków tego komitetu przez Radę wybrany ma dodatkowy obowiązek:

- 1) wszelkie nadesłane Radzie przedmioty z pomocą sekretarza kwalifikować do właściwych komitetów,
- 2) pilnować, aby czynności w komitetach nie zalegały,
- 3) komunikować wydziałowi oświecenia kopje przez siebie i sekretarza poświadczone objawionego zdania Rady w przedmiotach do jej rozpoznania nadesłanych.
- 4) minutę załatwionych przez sekretarza korespondencyj Rady cyfrować.
- 5) projektować z sekretarzem porządek dzienny posiedzeń Rady, stosownie do nagłości przedmiotów przez komitety przygotowanych,
- 6) układać z prezesami innych komitetów porządek ich posiedzeń w lokalu Rady,
- 7) w razie uznanej potrzeby projektować bardziej szczegółowy regula-

min dla biegu prac Rady i jej biura i przedstawić go pod zatwierdzenie Rady,

8) czuwać nad wydawaniem kwalifikacyj i świadectw udzielanych przez Radę Wychowania.

Posiedzenia ogólne Rady Wychowania.

Art. 12-ty.

Posiedzenia ogólne odbywają się w warunkach i terminach określonych art. 22 ad 1), 25. 26 i 27 organizacji K. R. W. R. i O. P. Protokoły posiedzenia Rady podpisuje prezydujący i sekretarz, który obowiązany jest z wszelką dokładnością obecných członków w protokóle zamieszczać.

Art. 13-ty.

Ważniejsze projekta organizacyjne rozbirowi Rady poddane, będą w stosownej liczbie egzemplarzy drukowane i do bliższego rozbirowu wszystkim członkom Rady na dni kilka przed jej posiedzeniem rozesłane. O potrzebie dokonania druku i rozsyłki decyduje komitet redakcyjny za zniesieniem się z właściwym komitetem, który o rzeczonym przedmiocie zdaje Radzie sprawozdanie. Na posiedzeniach Rady sprawozdawcy właściwych komitetów wnoszą przedmioty w kolei wyznaczonej na porządku dziennym. Członkowie zabierają głosy z kolei jak ich żądali.

Art. 14-ty.

Głosowanie będzie tajne albo jawne według zdania większości. Co do osób, gdy zdania będą sprzeczne, głosowanie ma być tajne.

Art. 15-ty.

Postanowienia Rady będą ściśle określone tak co do całości przedmiotu jak i modyfikacji pojedynczych ustępów. Członkowie wnoszący propozycje lub poprawki na posiedzeniach Rady, składają je na piśmie sekretarzowi dla dokładnego zamieszczenia ich w protokóle. Każdy członek Rady pozostający ze zdaniem swoim w mniejszości ma prawo żądać, aby ślad tego imiennie w protokóle był zamieszczony.

Art. 16-ty.

Opinie Rady w przedmiotach jej rozpoznaniu poddanych i różne jej wnioski w protokółach zawarte, komunikuje Rada w kopji wydziałowi oświecenia poświadczone przez prezydującego w komitecie ogólnym redakcyjnym lub jego zastępcę oraz sekretarza Rady, jak o tem wyżej mówi art. 11-ty ad 3) niniejszego urządzenia. Wydział oświecenia zawiadamia Radę o decyzji, jaką powzięto co do wniosków jej w K. R. W. R. i O. P.

Przepisy dodatkowe.

Art. 17-ty.

Posiedzenia Rady i jej komitetów odbywają się w lokalu Rady Wychowania.

wania, gdzie mieści się również jej kancelarja, archiwum, biblioteka i zbiór odpowiednich pism perjodycznych.

Art. 18-ty.

Sekretarza i podsekretarza przedstawia nadal sama Rada do zatwierdzenia K. R. W. R. i O. P. Kandydaci na te posady, jeżeli nie położyli już zasług przez Radę uznanych w zawodzie piśmiennictwa lub wychowania, winni mieć stopień naukowy Szkoły Głównej Warszawskiej lub uniwersytetów zagranicznych. Urzędników do pisma i woźnego komitet ogólny redakcyjny proponuje a Rada przedstawia do zatwierdzenia Komisji Rządowej. Posługacza do lokalu Rady wyznacza i wynagradza z własnych fundusów kancelarja K. R. W. R. i O. P.

Art. 19-ty.

Pieczęć Rady, biblioteka, pisma perjodyczne, archiwum i dziennik zostają pod nadzorem sekretarza przy pomocy podsekretarza. Rada wszelkie komunikacje zewnętrzne odbiera przez kancelarję Komisji. Przez nią też wszelkie korespondencje nazewnątrz załatwia, komunikując jej minuty onych podecyfrowaną przez prezydującego w komitecie redakcyjnym lub jego zastępcę i sekretarza Rady. Kwalifikacje na przełożonych i nauczycieli zakładów naukowych wydaje biuro Rady z podpisem prezydującego w Radzie, prezydującego w komitecie egzaminacyjnym i sekretarza Rady oraz z wyciśnięciem pieczęci Rady Wychowania. Wszelkie komunikacje Rady zzewnątrz i nazewnątrz przechodzą za numerami przez dziennik Rady Wychowania.

Art. 20-ty.

Fundusze w budżecie zamieszczone, których dysponowanie następować będzie przy udziale Rady Wychowania są następujące:

- 1) etatem oznaczone dla członków przybranych i nauczycieli powoływanych do słuchania egzaminów,
- 2) wszelkie fundusze przekazane budżetem Królestwa na tłumaczenia dzieł zagranicznych i na zachęty naukowe,
- 3) fundusz na prenumeratę pism perjodycznych, materiały piśmienne, światło i inne potrzeby kancelaryjne etatem Rady Wychowania oznaczony.

Art. 21-y.

Rada Wychowania z materiałów przez właściwe komitety sobie złożonych składa z końcem stycznia każdego roku sprawozdanie z czynności swoich za rok upłyniony, które zarazem w rocznikach swoich ogłasza.

XIX.

Ustawa o Okręgu Naukowym Warszawskim.

27 maja 1867.

Dz. Pr. Kr. Pol. LXVII, 65 — 75.

TREŚĆ

PRZEDMOWA	5
I. ZARYS DZIEJÓW I ORGANIZACJI CENTRALNYCH WŁADZ OŚWIATOWYCH	9
II. SKŁAD OSOBOWY CENTRALNYCH WŁADZ OŚWIATOWYCH	51
III. SŁOWNIK BIOGRAFICZNY	70
IV. STATUTY ORGANIZACYJNE, OBOWIĄZUJĄCE CENTRALNE WŁADZE OŚWIATOWE	105

RÉSUMÉ

Mon travail n'est pas une monographie proprement dite; c'est plutôt une publication destinée à faciliter les investigations dans le domaine d'histoire de l'éducation du Royaume de Pologne au XIX siècle.

Comme tel il est divisé en quatre chapitres. Le premier nous donne un précis de l'histoire et de l'organisation des autorités centrales de l'instruction publique sur le territoire du Royaume de Pologne, mais commençant par l'organisation du Duché de Varsovie, depuis 1807 jusqu'à 1915. Le deuxième présente une liste des hauts fonctionnaires des mêmes autorités. Le troisième est un dictionnaire biographique dans lequel on trouve tous les noms de fonctionnaires mentionnés dans le second chapitre. Enfin le quatrième donne une liste complète de tous les statuts organiques des autorités sus-mentionnées. Dans le cas où les statuts n'étaient publiés ni dans le Bulletin des lois (*Dziennik Praw*) ni dans une autre publication officielle ou scientifique, je publie leur texte en entier.

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

557/2

12-000557-000-0